

ТРЕНДОВИ

Република Србија
Републички завод за статистику

ISSN 1820-1148

ТРЕНДОВИ

www.stat.gov.rs

III квартал, 2019.

Београд, 2019.

Трендови, III квартал 2019.

Издаје и штампа: Републички завод за статистику, Београд, Милана Ракића 5

Одговара: Миладин Ковачевић, директор

Уредник: Катарина Станчић

Рукопис припремили:

Горан Катић (Макроекономске прогнозе, Цене, Специјална анализа зарада, Појам, методи прогнозирања и пракса РЗС-а)

Мирјана Смолчић (Бруто домаћи производ)

Весна Златановић (Грађевинарство, Спољна трговина, Унутрашња трговина, Туризам, Анкета о потрошњи домаћинства)

Катарина Станчић (Индустријска производња, Тржиште рада, Зараде)

Јасмина Јотев (Индекс економске климе, Регионалне економске асиметричности, Међународна конкурентност Србије, Транзиција и квалитет живота у државама кандидатима за чланство у ЕУ)

Лектура: Богдана Милошевић

Дизајн и припрема за штампу: Одељење за развој, припрему и визуелизацију статистичких аутпута

Републички завод за статистику, као главни произвођач и дисеминатор статистичких података, објављује велики број саопштења, индикатора, билтена итд. Мноштво публикација често ствара конфузију међу корисницима који, с друге стране, употребљавају статистичке податке како би проценили своје перформансе и ускладили их са другим економским субјектима и кретањима.

Будући да, осим ускостручних, велики број корисника није ни статистички, ни економски едукован, разноликост података код њих може изазвати збуњеност, неразумевање и погрешну процену приоритета, што често резултира отпором према информацијама.

С обзиром на то да је статистички систем веома комплексан и генерализован, дизајниран тако да задовољи специфичне субсекторске потребе за информацијама, у модерном друштву је неразумевање статистичких података честа појава. Информисање објављивањем „сувопарних“ статистичких података корисницима често није довољно пошто даје само парцијалну слику о макроекономији. Конкретно, показало се да традиционални начини приказивања података (табеле, саопштења итд.) не омогућавају брзо разумевање социоекономске стварности и не успевају да пренесу кључну поруку, нарочито када је број података велики.

Имајући у виду све наведено и пратећи светске тенденције у приказивању статистичких података, као и интересовања стручне јавности, редизајнирани Трендови, традиционално, доносе заокружене кварталне и годишње податке, али кроз нови концепт приказивања најважнијих економских сигнала путем модерних и напреднијих графичких решења за презентовање и дисеминацију.

У овом броју је приказано кретање најважнијих статистичких области у трећем кварталу 2019. године (Бруто домаћи производ, Индустријска производња, Грађевинарство, Спољна трговина, Унутрашња трговина, Цене, Тржиште рада, Зараде, Туризам, Анкета о потрошњи домаћинстава, Индекс економске климе и Регионалне економске асиметричности). Такође приказане су и прогнозе кретања у појединим областима у наредном периоду, добијене применом ARIMA прогностичких модела. Сет композитних водећих индикатора, који имају могућност да са високим нивоом поузданости предвиде коњуктурна кретања и буду у функцији краткорочне прогнозе, обogaћен структурним моделом за прогнозу кретања у пољопривреди, приказан је у делу Макроекономске прогнозе. Овај део је допуњен и моделом прогнозе потрошачких цена: горива, хране, дувана, као и укупних потрошачких цена. Дат је и резиме добијених резултата прогноза за 2019, као и изгледи за 2020. годину.

У овом броју представљамо ново поглавље – *Међународна конкурентност Србије*, у којем је дат приказ конкурентске позиције Србије на основу три међународно призната извештаја: Извештаја о глобалној конкурентности (The Global Competitiveness Report 2019, World Economic Forum), Услови пословања (Doing Business Report 2020, World Bank) и Извештаја о транзицији (Transition Report 2019-2020, EBRD). Будући да су у питању извештаји који се публикују на годишњем нивоу, ово поглавље ће бити редовани део публикације Трендови за тећи квартал референтне године.

Тема стручног рада у овом броју је „Транзиција и квалитет живота у државама кандидатима за чланство у ЕУ, где су представљени резултати анкете о квалитету живота (European Quality of Life Survey - EQLS), сагледани са три аспекта: квалитет живота у општем смислу (услови становања, здравље и ментално благостање, животни стандард итд), квалитета јавних услуга и квалитета друштва.

Са жељом да подстакнемо истраживачки рад, позивамо стручњаке који се баве макроекономијом, математиком и статистиком да нам шаљу своје радове. Радови (или њихови делови) биће објављивани у складу са актуелним трендовима.

Републички завод за статистику од 1999. године не располаже појединим подацима за АП Косово и Метохија, тако да они нису садржани у обухвату података за Републику Србију – укупно.

Стручни рад	7
1. Макроекономске прогнозе	16
2. Бруто домаћи производ	27
3. Индустијска производња	29
4. Грађевинарство	33
5. Спољна трговина	37
6. Унутрашња трговина	44
7. Цене	48
8. Тржиште рада	52
9. Зараде	56
Специјална анализа	59
10. Туризам	62
11. Анкета о потрошњи домаћинстава	65
12. Индекс економске климе	68
13. Регионалне економске асиметричности	73
14. Међународна конкурентност Србије	77
Појам, методи прогнозирања и пракса РЗС-а	86

Транзиција и квалитет живота у државама кандидатима за чланство у ЕУ

Аутор: мр Јасмина Јотев

Методолошке напомене

Имајући у виду да Анкета о приходима и условима живота (енгл. *Survey on Income and Living Conditions* – SILC) не прати редовно сва питања која се тичу квалитета живота, већ ове аспекте прати само у појединим циклусима¹, истраживање о квалитету живота (енгл. *European Quality of Life Survey* – EQLS), које спроводи Европска фондација за побољшање животних и радних услова (Eurofound²), јединствен је алат за праћење кључних аспеката квалитета живота. Истраживање о квалитету живота (EQLS) покренуто је 2003. године и до сада су обављена четири циклуса истраживања. У сваком циклусу случајно је одабран узорак одраслог становништва за непосредни разговор, чиме је до сада у сва четири циклуса обухваћено готово 37 000 грађана из ЕУ-28 и пет држава кандидата за чланство у Европској унији (Албанија, Црна Гора, Северна Македонија, Србија и Турска). Сходно плановима проширења ЕУ, али и интересима држава чланица Европског удружења за слободну трговину (*The European Free Trade Association* – EFTA), географска покривеност истраживања с временом се ширила. Србија је два пута била укључена у EQLS – 2011. и 2016. године.

EQLS обухвата широк спектар питања у вези са три кључне области – квалитет живота, квалитет друштва и квалитет јавних услуга. Методологија је током времена унапређена у складу са развојем техника истраживања. Последњи (четврти) циклус истраживања спроведен је у периоду од септембра 2016. до фебруара 2017. године на подручју свих држава чланица ЕУ, као и пет држава кандидата за чланство у ЕУ (Албанија, Црна Гора, Северна Македонија, Србија и Турска).

Циљно становништво: Становници ЕУ и пет држава кандидата за чланство у ЕУ, који имају 18 и више година.

Узорак: Анкета је спроведена на вишефазном узорку, стратификованом по критеријуму урбаности. Узорак је алоциран на нивоу региона пропорционално броју становника. Узорковање је спроведено коришћењем регистара адреса појединаца и домаћинстава или, у случају недостатка регистра, извршен је случајан избор појединаца у сваком домаћинству применом тзв. процедуре „random route” како би се сачинила листа потенцијалних испитаника. По завршетку теренског рада, врши се пондерисање скупова података, услед постојања неравнотежа у узорку.

Величина узорка: У већини земаља величина узорка износила је 1 000 испитаника, при чему је у земљама са већим бројем становника и узорак сразмерно већи. Укупна величина узорка за Европско испитивање о квалитету живота 2016. у све 33 земље била је 36 908 испитаника.

Врста истраживања и интервјуа: Истраживање се темељи на упитнику и непосредним интервјуима испитаника на терену на званичном језику државе. Упитник садржи 104 питања. Просечно трајање интервјуа је 35 минута.

Осигурање квалитета: У истраживањима Еврофонда примењују се критеријуми квалитета Европског статистичког система које је развио Евростат³. Врло је важно да се осигура конзистентност мерења истраживања. Еврофонд то чини пажљивим одабиром репрезентативних узорака, одабиром најприкладнијег начина администрирања упитника користећи најсавременију технологију, регрутовањем искусних анкетара и пружањем свеобухватне обуке за интервјуисање и кодирање. Такође, Еврофонд примењује технике провере које гарантују висок квалитет истраживања.

¹ Планом европске статистике, питања квалитета живота требало би да буду интегрисана у редовни упитник SILC-а од 2023. године.

² Еврофонд је орган ЕУ основан 1975. године са седиштем у Даблину, чија је мисија да допринесе бољим животним и радним условима. Броји око 100 чланова на челу са директором и замеником директора које именује Европска комисија. Истраживање о квалитету живота (EQLS), 2016. <https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey>.

³ Оквир осигурања квалитета Европског статистичког система <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/64157/4392716/ESS-QAF-V1-2final.pdf/bbf5970c-1adf-46c8-afc3-58ce177a0646>.

Резултати анкете показују да су многи аспекти квалитета живота у Србији слични државама кандидатима за чланство у ЕУ, али да је истовремено велики број показатеља испод просека ЕУ-28 – рецимо, показатељи животног стандарда и још увек висок проценат становништва које се суочава са потешкоћама „састављања краја с крајем“, затим проблем успостављања равнотеже на релацији посао-приватни живот, али и негативни резултати када су у питању показатељи здравља и менталног благостања.

Србија бележи најнижи резултат међу свим земљама које су обухваћене EQLS, према WHO-5 индексу **менталног благостања**, како за мушкарце (53 на скали од 1 до 100) тако и за жене (51). Међутим, упркос томе, преко две трећине испитаника у Србији изражава оптимизам у погледу будућности наредних генерација, што је за 11 процентних поена изнад просека ЕУ. У областима као што су перципирани **квалитет одређених јавних услуга**, према резултатима анкете, земље кандидати су у незнатно бољем положају него неке земље источне Европе, посебно након економске кризе 2008. године. Квалитет **образовног система** у Србији бележи највиши рејтинг у 2016. години (оцена 6,4, на скали од 1 до 10), наспрот државном **пензијском систему**, који, упркос побољшању у односу на 2011, има најнижу оцену квалитета (4,8) од свих анализираних аспеката. Србија се са просечном оценом од 5,6 издваја као земља са највишим нивоом перципиране **корупције** у односу на све земље које су обухваћене истраживањем. За разлику од већине држава чланица, где постоји веће поверење у локалне институције у односу на националне, локалне институције немају ту релативну предност у државама кандидатима, при чему Србија предњачи. Према индексу **социјалне искључености** (или ризика од сиромаштва) који износи 2,5 (на скали од 1 до 5), Србија је испод нивоа већине земаља кандидата, али још увек изнад просека ЕУ (2,1).

На основу резултата анкете о квалитету живота, Еврофонд је објавио четврту по реду студију „Квалитет живота – Живот и друштво у земљама кандидатима за чланство у ЕУ (*Life and society in the EU candidate countries*, Eurofound, 2019), у којој су приказани резултати истраживања спроведеног у периоду од септембра 2016. до фебруара 2017. године. Студија пружа преглед стања о квалитету и условима живота, квалитету јавних услуга, као и квалитету друштва у земљама Западног Балкана и Турској.

Области истраживања о квалитету живота (енгл. *European Quality of Life Survey – EQLS*)

Квалитет живота	Квалитет јавних услуга	Квалитет друштва
• Субјективно благостање • Животни стандард • Услови становања • Здравље и ментално благостање • Усклађеност посла и приватног живота	• Оцена квалитета јавних услуга	• Социјална несигурност • Поверење у људе и друштвене тензије • Перцепција социјалне искључености

Током година, европско истраживање квалитета живота (EQLS) развило се у вредан скуп показатеља који надопуњују традиционалне показатеље економског раста и животног стандарда, као што су бруто домаћи производ и приходи становништва. Свака земља има јединствено обележје у смислу демографског, друштвеног и етничког састава и у вези са тренутном ситуацијом у међународном контексту, како у региону тако и у Европи. У складу с тим, десет година након светске економске кризе у Извештају се анализира друштвени напредак и утврђују новонастали изазови.

Табела 1. Државе кандидати за чланство у ЕУ и њихово учешће у истраживању о квалитету живота (EQLS)

Држава	Учешће у EQLS			
	2003	2007	2011	2016
Албанија				X
Црна Гора			X	X
Северна Македонија		X	X	X
Србија			X	X
Турска	X	X	X	X

Извор: Eurofound (www.eurofound.europa.eu)

1. Квалитет живота

Битан показатељ квалитета живота, али и друштвеног развоја, јесте **субјективно благостање**, односно то како људи оцењују сопствени живот. Анкетом су обухваћене три мере субјективног благостања:

- задовољство животом,
- срећа и
- оптимизам.

Испитаници у Србији оцењују **задовољство својим животом** у просеку са 6,3 (на скали од 1 до 10)⁴, што је испод просека ЕУ-28 (7,1) и непромењено у односу на период с почетка истраживања 2011. године. Иако на знатно нижем нивоу у односу на просек земаља ЕУ-28, задовољство условима живота у Србији ипак превазилази ниво земаља кандидата и у истом је рангу са Црном Гором, насупрот Албанији, која је на зачељу са вредношћу од 4,9.

Као и у већини земаља, људи у Србији уопштено оцењују задовољство својим животом нижом оценом него **срећу** (7,0). Овај резултат није изненађујући, будући да истраживања указују на то да људи, нарочито у земљама у којима је незадовољство животом велико, успевају да компензују незадовољство квалитетом свог живота путем емоционалних испуњења од стране породице и друштвених односа. Млади људи, старости 18–24 године, бележе највиши ниво субјективног благостања, као и особе са већим приходом.

Упркос релативно високом нивоу задовољства животом, **ниво оптимизма** у вези са будућношћу у Србији, од 58%, најнижи је у региону и испод је просека ЕУ-28 (64%). Имајући у виду да степен оптимизма опада с годинама старости испитаника, положај Србије може делимично да се објасни сразмерно високим уделом старије популације. Међутим, преко две тећине испитаника изражава оптимизам у погледу будућности наредних генерација, што је за 11 п. п. изнад просека ЕУ.

⁴ За резултате на скалама и композитне индикаторе, промене су исказане вредностима аритметичких средина, а за категоријалне варијабле фреквенцијама одговора у одговарајућим категоријама.

Табела 2. Субјективно благостање

	Земље кандидати за чланство у ЕУ						ЕУ 28
	Албанија	Црна Гора	Северна Македонија	Србија	Турска	Просек	
Задовољство животом (скала 1–10)	4,9	6,3	5,1	6,3	6,0	5,7	7,1
Срећа (скала 1–10)	5,2	7,3	6,1	7,0	6,2	6,4	7,4
Испитаници који су оптимисти у погледу сопствене будућности	67%	65%	63%	58%	59%	62%	64%
Испитаници који су оптимисти у погледу будућности деце или унука	75%	66%	65%	68%	52%	52%	57%

Друга компонента квалитета живота – ниво задовољства **животним стандардом** – у Србији је 5,7, што је резултат сличан другим земљама кандидатима и незнатно изнад нивоа 2011, али далеко испод просека ЕУ-28 (7,0). Што се тиче материјалних недостатака или тзв. индекса депривације⁵, становништво Србије, у просеку, не може себи да приушти 2,1 од шест ставки које се сматрају важним за животни стандард. У земљама ЕУ-28 то је случај са 1,1 ставки, док земље региона бележе резултат сличан нашем, изузев Албаније са резултатом 3,8. Највиши ниво материјалне ускраћености забележен је код старосних група 50–64 (2,7) и 65 и више година (2,3). Испитаници су изјавили да им је најтеже да приуште годишњи одмор ван куће (60% испитаника) и замену дотрајалог намештаја (58%). Скоро 15% испитаника у Србији се изјаснило да су принуђени да штеде на храни, што двоструко превазилази просек ЕУ (7%), али је испод нивоа земаља региона попут Албаније (35%) и Северне Македоније (23%). У просеку, 69% испитаника у Србији навело је да има потешкоће и да „саставља крај са крајем“ (75% у 2011), при чему овај проценат расте са годинама (60% у старосној групи 18–24 и 73% у групи 65 и више година) и знатно превазилази просек ЕУ-28 (39%).

Табела 3. Животни стандард

	Земље кандидати за чланство у ЕУ						ЕУ 28
	Албанија	Црна Гора	Северна Македонија	Србија	Турска	Просек	
Задовољство животним стандардом (скала 1–10)	5,1	6,0	5,2	5,7	6,2	5,6	7,0
Испитаници који се суочавају са потешкоћама „састављања краја с крајем“	76%	58%	55%	69%	46%	61%	39%
Индекс депривације	3,8	2,2	2,5	2,1	2,4	2,6	1,1
Испитаници који штеде на храни у последње две недеље	35%	11%	23%	15%	16%	20%	7%

Када су у питању **услови становања**, 20% испитаника је пријавило да има влагу у стамбеном простору, што је ниже у односу на Албанију (43%) и Северну Македонију (26%), али и даље за 4 п. п. изнад просека ЕУ. Око 12% анкетираних у Србији нема довољно средстава за одржавање топлоте у дому (просек ЕУ-28 је 9%), док ова групација достиже чак 40% у Албанији и 30% у Турској. Проценат људи који живе у смештају који нема купатило/туш или тоалет у Србији износи 3%, приближан је нивоу ЕУ-28 (2%) и односи се пре свега на ромску мањину, од којих многима недостаје приступ питкој води или прикључак на канализациону мрежу.

⁵ Просечан број ставки које домаћинство није у стању да приушти, од шест наведених.

Табела 4. Услови становања

	Земље кандидати за чланство у ЕУ						ЕУ 28
	Албанија	Црна Гора	Северна Македонија	Србија	Турска	Просек	
Испитаници који су пријавили влагу, трулеж и смеће у оквиру стамбеног простора	43%	16%	26%	20%	20%	25%	16%
Испитаници који су пријавили недостатак каде/туша и тоалета	9%	2%	4%	3%	2%	4%	2%
Испитаници који су изјавили да немају довољно средстава за одржавање топлоте у дому	40%	11%	17%	12%	30%	22%	9%

Србија бележи веома негативне резултате када су у питању показатељи **здравља и менталног благостања**, што упућује на потребу већег ангажовања креатора јавних политика у овом сегменту. Мањи број жена од мушкараца у Србији оцењује своје здравље као добро или веома добро (50% и 60%, респективно), што је ниже у односу на остале земље кандидате и значајно испод просека ЕУ-28 (66% и 73%, респективно). Србија бележи најнижи резултат међу свим земљама које су обухваћене EQLS, за WHO-5 – **индекс менталног благостања**⁶, како за мушкарце (53 на скали 1–100) тако и за жене (51). Према овом показатељу, ментално благостање у Србији непрестано опада са годинама старости испитаника. Поред тога, Србија бележи растући ризик од депресије и за мушкарце (39% у ризику), и за жене (46%) у односу на 2011. (36% мушкарци и 44% жене) Овај резултат превазилази ниво земаља кандидата, као и просек ЕУ-28, што недвосмислено упућује на приоритет израде Националне стратегије менталног здравља. У том смислу анкета EQLS представља вредан извор информација. Још један аспект здравственог стања популације - учешће испитаника који упражњавају физичку активност бар једном недељно у Србији - износи 19%, и мањи је од половине просека у ЕУ-28 (42%). У поређењу са осталим земљама кандидатима, Србија је слична Турској и Црној Гори (21% и 20%, редом).

Табела 5. Здрање и ментално благостање

		Земље кандидати за чланство у ЕУ						ЕУ 28
		Албанија	Црна Гора	Северна Македонија	Србија	Турска	Просек	
Испитаници који су пријавили добро и врло добро здравље	Мушкарци	69%	68%	72%	60%	75%	69%	73%
	Жене	52%	57%	61%	50%	70%	58%	66%
Просечна оцена WHO-5 – индекса менталног благостања, опсег 1–100	Мушкарци	66	60	71	53	59	62	66
	Жене	60	59	64	51	57	58	62
Испитаници у ризику од депресије	Мушкарци	25%	30%	16%	39%	31%	28%	18%
	Жене	35%	31%	27%	46%	36%	35%	26%
Испитаници који упражњавају физичку активност бар једном недељно		12%	20%	14%	19%	21%	17%	42%
Испитаници који се слажу са изјавом „Слободан сам да одлучим како ћу живети свој живот“		32%	24%	28%	23%	14%	24%	26%
Испитаници који се слажу са изјавом „Тешко се носим са важним животним проблемима“		57%	26%	38%	31%	39%	38%	22%
Испитаници који се слажу или слажу у потпуности са изјавом „Кад ствари пођу по злу у мом животу, треба ми доста времена да се вратим у нормалу“		61%	26%	40%	28%	39%	39%	24%

⁶ Индекс менталног благостања (WHO-5) креиран је од стране Светске здравствене организације и приказује се на скали 1–100.

Такође, један од највећих изазова у Србији тиче се слабе **усклађености породичног и пословног живота**. Изузетно велики проценат мушкараца и жена у Србији извештава о проблемима равнотеже између посла и приватног живота, попут прекомерног умора након посла да би обављали кућне послове, и то најмање неколико пута месечно, што погађа око четири петине свих испитаника (83%) и превазилази просечан ниво земаља кандидата. Око две трећине испитаника (66%) наводи да има потешкоће у испуњавању породичних обавеза због времена које проводе на послу, што скоро двоструко превазилази просек ЕУ-28 (38%). Истовремено, нешто више од половине свих испитаника (52%) има потешкоће у концентрисању на посао због породичних обавеза. Учешће ове категорије испитаника је више него двоструко веће од просека ЕУ-28 (18%) и веће него код осталих земаља кандидата, са изузетком Турске, где испитаници пријављују веће потешкоће у том погледу него у Србији. Такође, 40% запослених у Србији пријавило је проблем неусклађености радног времена са породичним обавезама, при чему је веће учешће мушкарца (45%), а жена (34%). Према овом аспекту, Србија значајно заостаје у односу на земље кандидате и ЕУ (22%).

Табела 6. Усклађеност посла и приватног живота

		Земље кандидати за чланство у ЕУ						ЕУ 28
		Албанија	Црна Гора	Северна Македонија	Србија	Турска	Просек	
Испитаници који су превише уморни за обављање кућних послова, барем неколико пута месечно	Укупно	72%	76%	78%	83%	80%	78%	59%
	Мушкарци	64%	75%	75%	83%	80%	75%	57%
	Жене	86%	79%	84%	82%	81%	82%	62%
Испитаници којима је било тешко да обављају породичне обавезе бар неколико пута месечно, због временаведеног на послу	Укупно	56%	62%	61%	66%	71%	63%	38%
	Мушкарци	49%	61%	59%	68%	72%	62%	38%
	Жене	67%	63%	62%	64%	68%	65%	38%
Испитаници којима је било тешко да се концентришу на посао због породичних обавеза	Укупно	37%	41%	34%	52%	60%	45%	19%
	Мушкарци	35%	41%	35%	49%	58%	44%	18%
	Жене	41%	42%	33%	55%	64%	47%	20%
Испитаници код којих се радно време не уклапа са породичним и друштвеним обавезама	Укупно	22%	27%	23%	40%	38%	30%	22%
	Мушкарци	21%	23%	25%	45%	41%	31%	22%
	Жене	23%	34%	20%	34%	31%	28%	21%

2. Квалитет јавних услуга

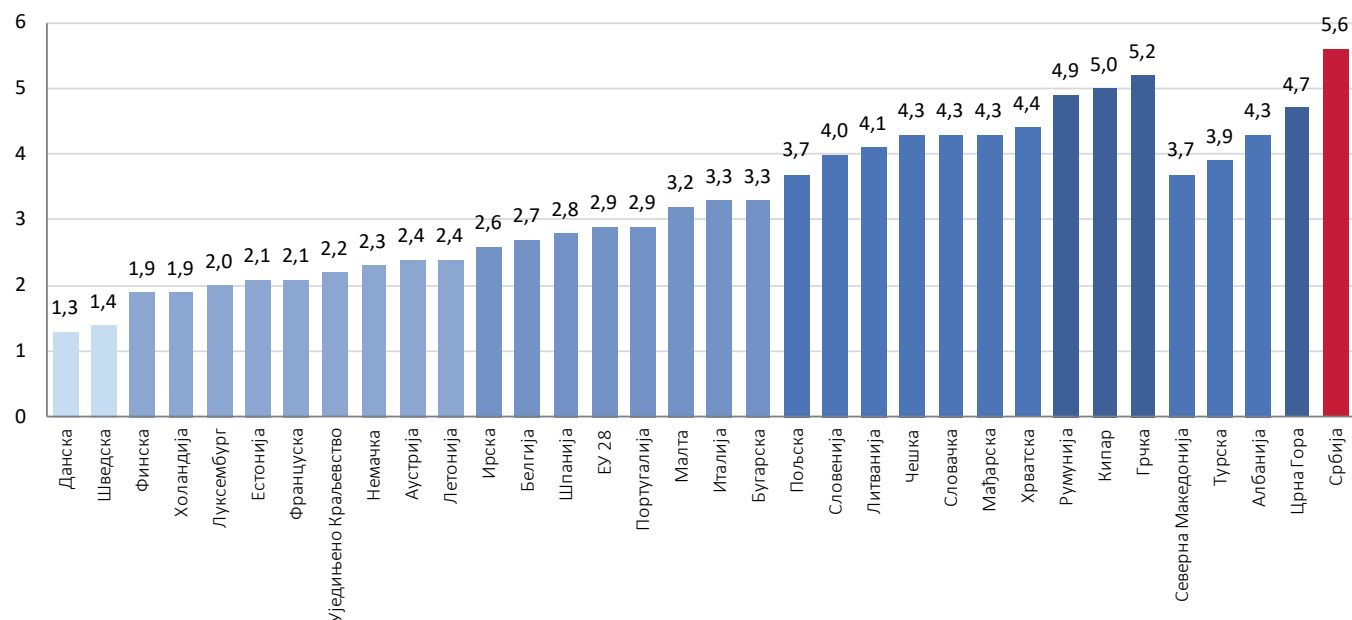
Приступачност и **квалитет јавних услуга** важне су одреднице квалитета живота и блиско су повезане са нивоом поверења у Владу и институције државе. Задовољство квалитетом јавних услуга у Србији бележи напредак последњих година (са 5,1 у 2011. на 5,8 у 2016.), упркос нижим оценама од просека ЕУ-28, док су оцене сличне или незнатно више у односу на остале земље кандидате. Ниво задовољства образовним системом, са оценом од 6,4 (на скали од 1 до 10), предњачи у односу на оцене осталих јавних услуга у Србији, али и међу земљама кандидатима. Оцене квалитета здравствених услуга и социјалног становања бележе највећи раст у односу на остале услуге током периода 2011–2016. године, док је оцена услуга бриге о деци слична као у 2011. години и приближна је оценама земаља кандидата. Насупрот томе, државни пензионисан систем има најнижи рејтинг од свих јавних служби у Србији, упркос расту оцене квалитета у 2016. (4,8) у односу на 2011. (4,2).

Табела 7. Оцена квалитета јавних услуга (просечна оцена на скали од 1 до 10)

	Земље кандидати за чланство у ЕУ						ЕУ 28
	Албанија	Црна Гора	Северна Македонија	Србија	Турска	Просек	
Здравствене услуге	5,3	6,1	5,0	6,0	6,9	5,9	6,7
Образовни систем	5,8	6,3	5,3	6,4	6,4	6,0	6,7
Јавни превоз	5,7	5,5	5,5	6,1	6,6	5,9	6,6
Услуге бриге о деци	6,2	6,5	5,4	6,2	6,2	6,1	6,7
Услуге дуготрајне неге	5,6	5,8	4,4	5,4	6,3	5,5	6,2
Социјално становање	4,5	5,1	4,4	4,9	6,4	5,1	5,6
Државни пензионери систем	4,9	5,2	4,9	4,8	6,1	5,2	5,0

Перцепција **корупције** у различитим јавним службама и сегментима друштва важан је показатељ економског управљања. Европска комисија има став да корупција „поткопава поверење грађана у демократске институције и процесе“. Према резултатима EQLS за 2016, испитаници у Србији сматрају да је корупција уобичајена у многим јавним службама, што Србију, са просечном оценом перцепције корупције од 5,6 (на скали од 1 до 10), издваја као земљу са највишим нивоом перципиране корупције у односу на све земље које су обухваћене истраживањем. Европска комисија, у извештају за Србију 2018. године, упозорава да су инфраструктурни пројекти, здравство, образовање, грађевинарство и приватизација јавних предузећа области највише подложне коруптивном понашању.

Графикон 1. Перцепција корупције ЕУ и земаља кандидата, 2016. (просечна оцена на скали 1–10)

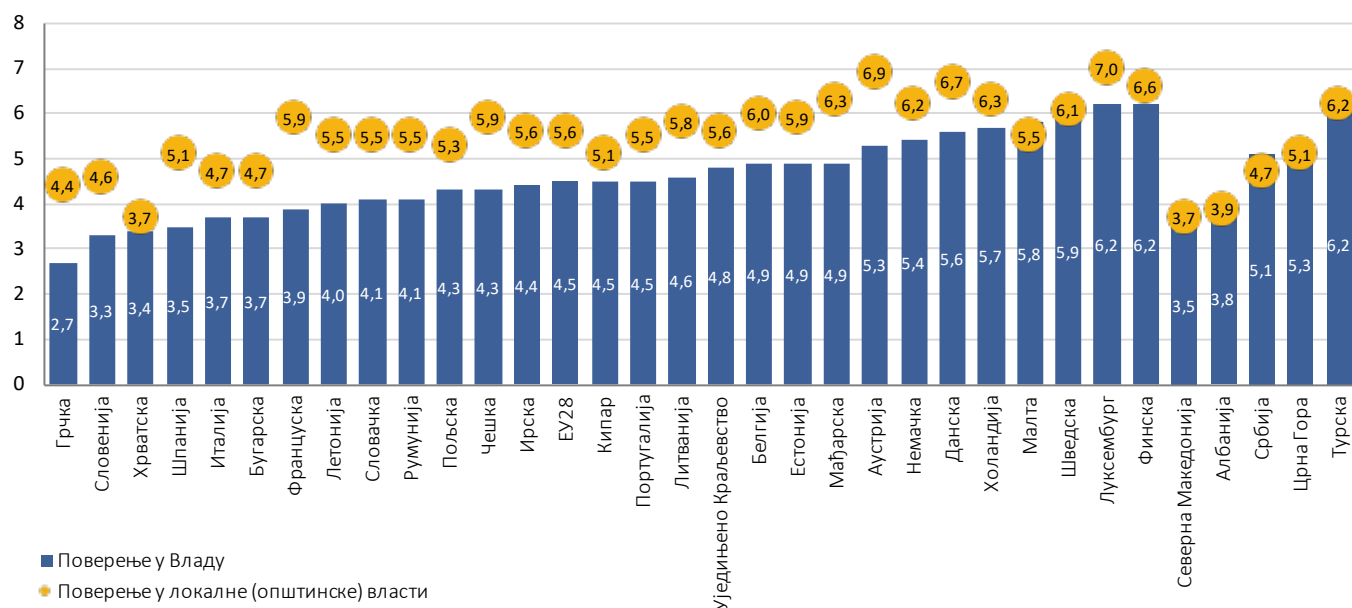
3. Квалитет друштва

Оцена испитаника у Србији у вези са **поверењем у људе** је 4,4 на скали од 1 до 10, што је незнатно испод нивоа из 2011. (4,6). Ниво поверења у људе је нижи у односу на просек ЕУ-28 (5,2), као и у односу на Турску (5,3) и Црну Гору (4,5), али изнад нивоа Северне Македоније (3,0) и Албаније (2,4). Посматрано по старосним групама, највиши ниво поверења у људе исказују млади људи у категорији од 18 до 24 године (5,3), при чему се оцена прогресивно смањује у вишим старосним групама. **Поверење у Владу** порасло је у Србији између првог и другог EQLS (са 3,0 у 2011. на 5,1 у 2016), што превазилази ниво ЕУ-28 од 4,5, али и нивое Албаније (3,8) и Северне Македоније (3,5). Поверење у Владу, Парламент и полицију највише је у старосној групи 65 и више година. Забележен је и пораст поверења у **локалне власти** у Србији у поређењу са 2011. годином (са 3,3 на 4,7 у 2016). Међутим, земље кандидати, за разлику од већине земаља чланица ЕУ, испољавају мање поверења у локалне власти у односу на поверење у националне институције, при чему Србија предњачи са разликом ова два показатеља од 0,4.

Табела 8. Поверење у људе и институције (скала 1–10)

	Земље кандидати за чланство у ЕУ						ЕУ 28
	Албанија	Црна Гора	Северна Македонија	Србија	Турска	Просек	
Поверење у људе	2,4	4,5	3,0	4,4	5,3	3,9	5,2
Поверење у Парламент	2,6	5,4	3,3	4,7	6,5	4,5	4,4
Поверење у правни систем	2,7	5,3	3,3	5,0	6,0	4,5	5,0
Поверење у новинске медије	4,6	4,8	3,6	4,8	5,3	4,6	4,7
Поверење у полицију	5,6	5,7	4,4	5,5	6,9	5,6	6,0
Поверење у Владу	3,8	5,3	3,5	5,1	6,2	4,8	4,5
Поверење у локалне (општинске) власти	3,9	5,1	3,7	4,7	6,2	4,7	5,6
Поверење у банке	4,9	5,6	5,2	5,4	5,6	5,3	5,1
Поверење у хуманитарне или добротворне организације	5,5	5,9	5,0	5,9	6,0	5,7	6,1
Просек (све институције)	4,2	5,4	4,0	5,1	6,1	5,0	5,1

Графикон 2. Поверење у Владу и локалне власти ЕУ и земаља кандидата, 2016. (просечна оцена на скали 1– 10)

Србија је задржала индекс **социјалне искључености**⁷ на нивоу из 2011. (2,5 на скали од 1 до 5), при чему је резултат највиши у старосној групи од 50 до 64 године (2,7) и унутар квантила са најнижим примањима (2,9), а најнижи је у старосној групи од 18 до 24 године (2,1) и у трећем квантилу дохотка (2,1).

Такође, све земље кандидати имају нижи ниво **грађанске и политичке укључености** у поређењу са просеком ЕУ-28 (26%). Партиципација у добровољном раду најмање једном месечно пријавило је 18% испитаника у Србији, што је изнад нивоа земаља у региону и упоредиво са просеком ЕУ-28 (17%). Међутим, по питању похађања курсева у смислу перманентног образовања Србија је на веома ниском нивоу (17%), скоро двоструко испод просека ЕУ-28 (30%).

Табела 9. Партиципација и искљученост

	Земље кандидати за чланство у ЕУ						ЕУ 28
	Албанија	Црна Гора	Северна Македонија	Србија	Турска	Просек	
Индекс перцепције социјалне искључености (ранг 1 – максимална интеграција, ранг 5 – максимална искљученост)	2,7	2,4	2,7	2,5	2,6	2,6	2,1
Испитаници који су пријавили умешаност у грађанске и политичке активности	13%	16%	19%	21%	20%	18%	26%
Испитаници који најмање једном месечно учествују у добровољном раду	17%	8%	9%	18%	20%	14%	17%
Испитаници који похађају курсеве у вези са послом или невезано за посао	10%	12%	13%	17%	15%	13%	30%

⁷ Социјална искљученост се односи на одсуство шанси или ускраћеност појединца, домаћинстава и друштвених група да приступе одређеним ресурсима и институцијама и да се укључе у основне процесе свог друштва, или на смањење њихових шанси да користе квалитетне услуге и ресурсе и да се укључе у развојне процесе свог друштва. Проблематику сиромаштва полако замењује проблем социјалне искључености или схватање сиромаштва у ширем смислу.

1. Макроекономске прогнозе

„Мала знања добијају се учењем, велика знања добијају се вером и поштењем“

Свети владика Николај Велимировић

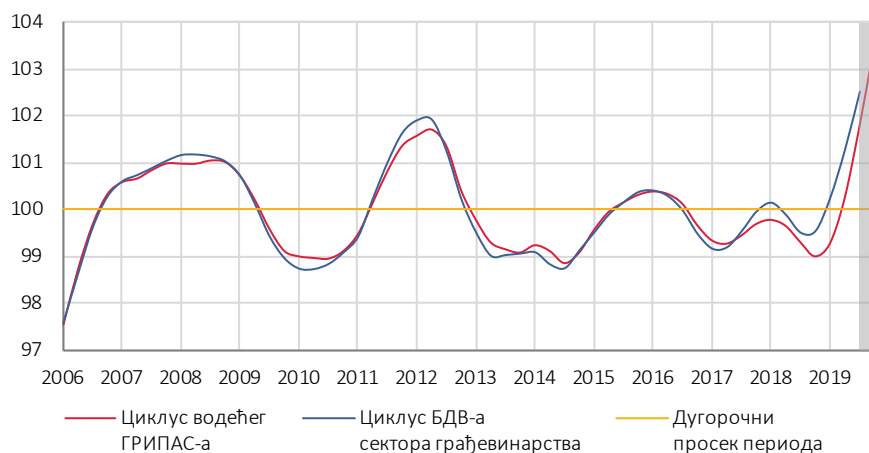
С циљем обезбеђивања боље дијагностике, селекције и евалуације макроекономских показатеља као и превазилажења основних слабости наведених метода прогнозе којима се најбоље може описати кретање домаће привреде, на основу оригиналног аналитичко-истраживачког рада Републичког завода за статистику формиран је макроеконометријски систем композитних водећих индикатора привредне активности Србије, који представља комбиновану везу економетријских модела и система водећих индикатора (објашњење појмова је на крају публикације). Сваки од развијених композитних индикатора РЗС-а по секторима састоји се од великог броја пондерисаних индикатора сваког сектора засебно. У детекцији варијабли које су ушле у приказане композитне индикаторе анализиране су све макроекономске области и анкета о очекивањима привредних субјеката у привреди Србије (коју РЗС спроводи по методологији Евростата).

Развијени систем композитних водећих индикатора РЗС-а предњачи циклусима привредне активности, у просеку, за један до највише два квартала и у комбинацији са економетријским моделима, омогућава квантитативну евалуацију динамике годишње стопе раста привредне активности у кратком року. У наставку ће бити презентована фамилија водећих индикатора по секторима и одговарајуће прогнозе.

1.1. Грађевински индикатор привредне активности Србије – ГРИПАС

Композитни индикатор ГРИПАС предњачи циклусу бруто додате вредности грађевинарства у просеку за око 1-2 квартала, а његов основни задатак је детекција коњукурних кретања БДВ-а грађевинарства у наредном периоду. Будући да је високо корелисан са кретањем укупног броја одобрених грађевинских дозвола, укупног броја часова рада на градилиштима и бројем радника на градилиштима, индикатор ГРИПАС укључује и информације о производњи и набавци грађевинског материјала и опреме, као и предвиђену вредност радова, рефлектујући све релевантне утицаје на грађевинску активност.

Графикон 1.1. Циклуси ГРИПАС-а и БДВ-а грађевинарства (Q1 2006 – Q4 2019), изравнати и стандардизовани подаци

Узимањем у обзир најављен завршетак реализације цевовода „Турског тока“, као и даље изградње других великих инфраструктурних пројеката, на основу водећег индикатора ГРИПАС у **четвртм кварталу 2019.** очекује се раст БДВ-а грађевинске активности од око **45,6%**, а у целој 2019. години од око **27,1%**.

У оквиру ревизије индикатора ГРИПАС примењен је донекле измењен методолошки приступ, комплекснији и софистициранији, базиран на већем броју композитних индикатора који се тичу основних области грађевинарства.

1. Макроекономске прогнозе

Обухват изградње зграда, и саобраћајне инфраструктуре који чине преко 70% укупне структуре прерачунате вредности грађевинских радова, значио је одабир дугачке листе индустријских производа који се користе за стамбену и нестамбену изградњу као и изградњу друмске и железничке путне мреже и формирање нових агрегираних физичких обима производње ових производа.

У овом броју неопходно је напоменути велики значај „Турског тока“, нарочито од другог квартала 2019, који је скоро удвостручио учешће групе цевоводних, комуникационих и електричних водова у структури прерачунате вредности грађевинских радова. Значај „Турског тока“ је, преко водећег индикатора, било немогуће предвидети пре почетка изградње и првих реализованих података његовог утицаја, јер је ово био позитиван шок у целој грађевинској активности од кад се уопште прати по методологији националних рачуна, тј. од 2006. године. Стога је његово укључивање примењено у комбинацији са алтернативним моделом.

Као што се види из табеле 1.1, пројекат „Турски ток“, преко групе цевоводних, комуникационих и електричних водова, дао је допринос укупној годишњој стопи раста БДП-а у трећем кварталу од 1,0 п. п. То значи да се у просеку око 22,5 % годишњег раста БДП у другом и трећем кварталу 2019 дугује значају пројекта „Турског тока“.

Табела 1.1. Структура доприноса годишњој стопи раста БДВ-а грађевинарства

	2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
БДВ грађевинарства, годишња стопа раста, %	26,8	20,5	10,0	2,8	9,8	18,1	34,7
Зграде, п. п.	11,4	8,5	6,3	3,0	6,5	7,9	9,8
<i>Стамбене зграде, п. п.</i>	8,6	4,1	-2,8	0,4	1,1	3,7	2,9
<i>Нестамбене зграде, п. п.</i>	2,8	4,3	9,1	2,6	5,3	4,2	6,9
Остале грађевине, п. п.	15,3	12,0	3,7	-0,2	3,4	10,3	24,9
<i>Саобраћајна инфраструктура, п. п.</i>	10,9	6,9	-0,2	-2,7	-0,2	-4,0	6,6
<i>Цевоводи, комуникациони и електрични водови, п. п.</i>	2,0	1,0	2,3	1,6	4,3	16,2	19,4
<i>Сложене индустријске грађевине, п. п.</i>	1,6	3,4	1,5	0,8	-0,3	-1,4	-0,8
<i>Остале непоменуте грађевине, п. п.</i>	0,8	0,8	0,1	0,1	-0,4	-0,5	-0,3
Допринос БДВ-а грађевинарства годишњој стопи раста БДП-а, п. п.	0,7	0,8	0,5	0,1	0,3	0,8	1,7
Допринос „Турског тока“, преко групе цевоводних, комуникационих и електричних водова, годишњој стопи раста БДП-а, п. п.	-	-	-		-	0,7	1,0

Према томе, водећи индикатори грађевинарства, индустрије и укупних услуга значајно су методолошки унапређени у односу на раније објављене резултате и као такви први пут презентовани у овом броју Трендова. Анализа грешке прогнозе на новој „матрици“ ГРИПАС –а базирана је на на враћеном узорку, тј. на подацима до првог квартала 2018. године, где је потом остваривана сукцесивна прогноза за само један квартал унапред и поређена са стварним податком. Резултати тестирања прогнозе ГРИПАС-а приказани су у следећој табели:

Табела 1.2. Релативно одступање реализованих од прогнозираних кварталних годишњих стопи раста БДВ-а грађевинарства, водећег индикатора ГРИПАС-а, %

	2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Стварне вредности	26,8	20,5	10,0	2,8	9,8	18,1	34,7
Прогноза	25,1	20,2	11,5	1,9	10,4	13,8	31,3
Одступање стварних вредности од прогнозираних	1,3	0,3	-1,4	0,8	-0,5	3,8	2,6

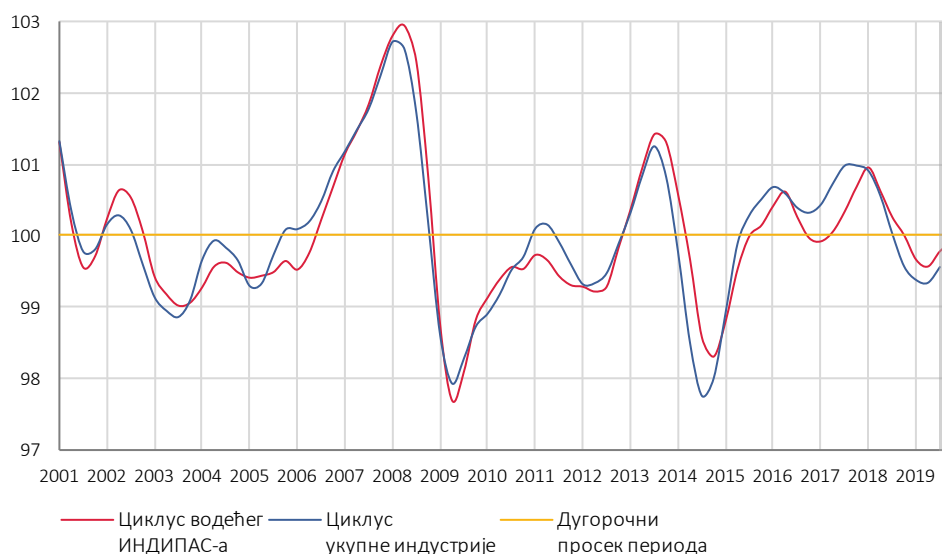
Напомена: Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора) и израчуната је претходном враћању стопи раста у индексе.

1. Макроекономске прогнозе

1.2. Индустијски индикатор привредне активности Србије – ИНДИПАС

Водећи индикатор индустријске производње – ИНДИПАС – има за свој коначни циљ прогнозу БДВ-а укупне индустрије за целу годину и омогућује антиципацију кретања БДВ-а индустријског сектора за 1-2 квартала унапред. Сагласно водећем индикатору ИНДИПАС, у четвртм кварталу 2019. очекује се годишњи раст БДВ-а укупне индустрије од око 2,5%. За целу 2019. годину прогнозиран је раст око нуле (0,3%).

Графикон 1.2. Компарација циклуса водећег ИНДИПАС-а и физичког обима укупне индустрије, изравнати и стандардизовани подаци (Q1 2001 – Q4 2019)

Према водећем индикатору ИНДИПАС, очекује се да ће годишњи **раст индустрије у четвртм кварталу 2019. (2,5%)** највише бити последица очекиване веће активности сектора интермедијарних производа без енергије (нарочито области производње производа од папира, гуме и пластике и хемикалија и хемијских производа) и капиталних производа (пре свега области производње металних производа, осим машина).

Табела 1.3. Релативно одступање реализованих од прогнозираних кварталних годишњих стопа раста БДВ-а укупне индустрије, водећег индикатора ИНДИПАС-а, %

	2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Стварне вредности	5,5	2,5	-1,4	-1,3	-2,0	-2,5	1,9
Прогноза	7,0	-0,3	-1,7	1,9	-3,5	-3,0	3,1
Одступање стварних вредности од прогнозираних	-1,4	2,8	0,3	-3,2	1,6	0,5	-1,2

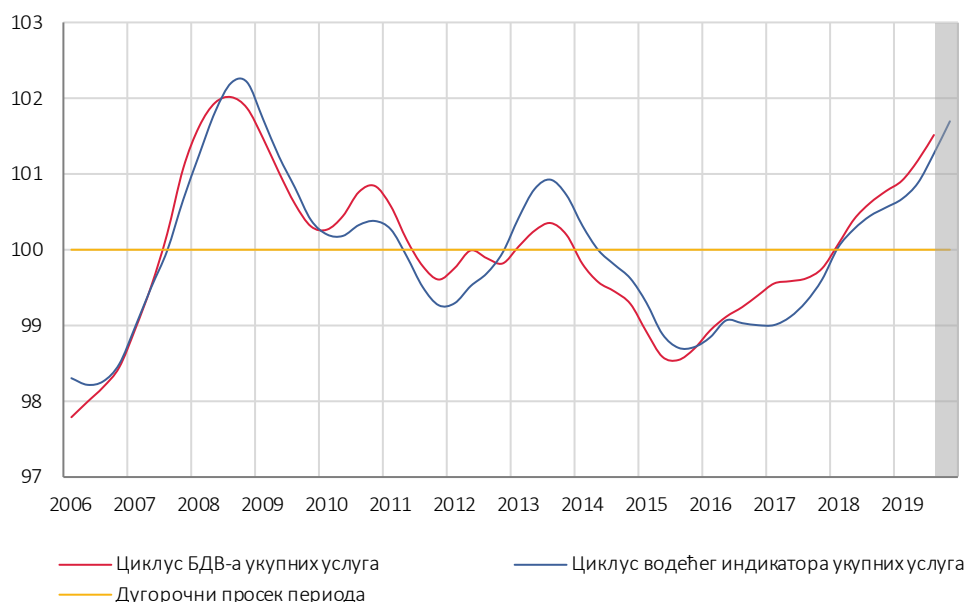
Напомена: С обзиром на то да је процес прогнозе рађен на претходно десезонираним стварним подацима, они се могу незнатно разликовати од оригиналних стопа раста које су званично објављене. Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора) и израчуната је претходном враћању стопи раста у индексе.

1. Макроекономске прогнозе

1.3. Водећи индикатор укупних услуга Србије

Ефекти експанзивног фискалног шока раста зарада у јавном сектору из првог и четвртог квартала 2019. имали су велики утицај на раст личне потрошње, трговине на велико и мало, и осталог услужног сектора. На основу кретања водећег индикатора укупних услуга, у четвртном кварталу 2019. прогнозиран је међугодишњи раст сектора БДВ-а укупних услуга од око 4,3%. У 2019. години очекује се међугодишњи раст укупних услуга од око 4,1%.

Графикон 1.3. Компарација циклуса водећег индикатора укупних услуга и БДВ-а укупних услуга, изравнати и стандардизовани подаци (Q1 2006 – Q4 2019)

Према моделу, прогнозиран раст услуга у четвртном кварталу 2019. (4,3%) највише ће бити одређен растом трговине на велико и мало, саобраћаја и телекомуникација и стручних, научних, техничких, административних и других помоћних активности.

Табела 1.4. Релативно одступање реализованих од прогнозираних кварталних годишњих стопа раста БДВ-а укупних услуга, на основу водећег индикатора укупних услуга, %

	2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Стварне вредности	3,2	4,1	4,1	4,5	3,8	3,9	3,8
Прогноза	3,6	3,2	3,8	4,2	3,9	3,2	3,5
Одступање стварних вредности од прогнозираних	-0,4	0,8	0,3	0,3	-0,1	0,7	0,3

Напомена: С обзиром на то да је процес прогнозе рађен на претходно десезонираним стварним подацима, они се могу незнатно разликовати од оригиналних стопа раста, које су званично објављене. Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора) и израчуната је претходном враћању стопи раста у индексе.

1. Макроекономске прогнозе

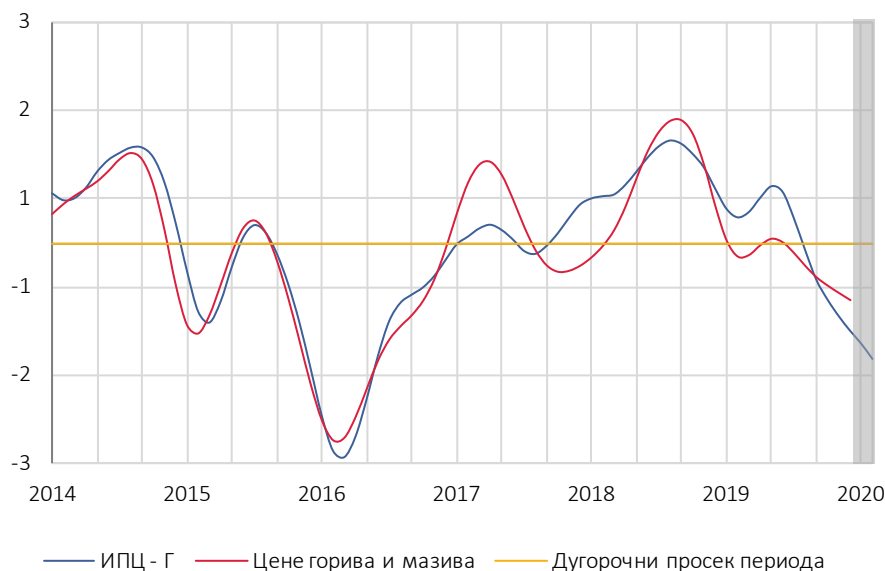
1.4. Модел прогнозе потрошачких цена P3C-a

Прогноза кретања потрошачких цена на мало у финалној фази представља интегрисање претходно добијених резултата водећих индикатора малопродајних цена анализираних група производа: горива (ИПЦ-Г), хране и безалкохолних пића (ИПЦ-Х) и дувана (ИПЦ-Д).

1.4.1. Прогноза цене горива у Србији на основу модела водећег индикатора (ИПЦ-Г)

Прогноза цене горива у Србији добијена је моделом водећег индикатора за прогнозу цене горива и мазива у Србији (ИПЦ-Г), који је методолошки презентован у претходним бројевима Трендова. ИПЦ-Г представља пондерисан композитни индикатор који садржи информације о кретању најрелевантнијих показатеља⁸ који утичу на цену горива у Србији и у свом кретању предњачи цени горива и мазива у Србији за 2-3 месеца.

Графикон 1.4. Водећи индикатор (ИПЦ-Г) и индекс потрошачких цена горива и мазива у Србији, изравнати и стандардизовани подаци (јануар 2014 – фебруар 2020), одступање од дугорочног тренда периода (%)

У четвртном кварталу 2019, сходно ИПЦ-Г моделу, очекује се да ће индекс цена горива и мазива у Србији остварити међугодишњи пад од око **-2,0%**, негативно доприносећи укупној инфлацији потрошачких цена са око -0,1 п. п.

У првом кварталу 2020. очекује се раст малопродајне цена горива и мазива од око **2,3%** (у односу на први квартал 2019). Односно, у првом кварталу 2020. очекује се цена по литру евродизела од око 161 динара, а европремијум безоловног бензина од око 150 динара, што би у просеку било на незнатно нижем нивоу него у четвртном кварталу 2019.

Дијагноза стања и очекивања у наредној 2020:

- Благи пораст светске цене сирове нафте у новембру 2019. рефлектовао је раст агрегатне тражње економија САД и Кине у трећем кварталу. Истовремено, на стране понуде успостављен је споразум земаља чланица Организације земаља извозница нафте (*Organization of the Petroleum Exporting Countries – OPEC*) о смањењу производње сирове нафте до краја првог квартала 2020. у износу од 0,5 милиона барела по дану. У трећем кварталу 2019, након најаве нових царина САД према Кини, дошло је и до пада цене фјучерса сирове нафте типа *BRENT*, што је изазвало дефлаторне притиске на цену сирове нафте у наредним месецима. С друге стране, наставак напетости на Блиском истоку (као што су заплена британског танкера у Хормуском заливу од стране иранских власти и напад дроном на нафтна постројења у Саудијској Арабији) условила су повећане ризике од

⁸ Индикатор обухвата: светску цену сирове нафте типа *BRENT*, вредност фјучерса *WTI* сирове нафте (типа *Cushing Oklahoma*), просечну цену америчке сирове нафте *WTI* при првој куповини са нафтних поља, валутни однос долара према евр, залихе у производњи сирове нафте на територији Србије и увоз нафте, нафтних деривата у Србију.

1. Макроекономске прогнозе

поремећаја у снабдевању и, сходно томе, раст цена сирове нафте земаља *OPEC*-а, иако транзит сирове нафте у региону није озбиљније погоршан. Међународни монетарни фонд је спустио процене раста глобалне економије у 2019. и 2020, што је опет имало дефлаторни карактер на укупну цену сирове нафте, услед очекивања мање агрегатне тражње. Међународна експертска очекивања за цену сирове нафте типа *BRENT* у првом кварталу 2020. године су да ће, сходно релативно уравнотеженом глобалном тржишту нафте, бити у незнатном даљем благом паду, на нивоу од око 59 долара по барелу, док је у четвртм кварталу 2019. цена била на око 60 долара по барелу. У првој половини 2020. године се генерално очекује смањење производње сирове нафте, имајући у виду успоравање глобалне економије и смањење агрегатне тражње, што ће се одразити и на даљи благи пад цене сирове нафте.

- Дакле, раст ризика и забринутости у снабдевању нафте услед међународних тензија (што води расту цене нафте) и даљег наставка очекивања успоравања привредног раста највећих економија (што води паду цене нафте) главне су детерминанте кретања цене сирове нафте након прва три квартала 2019, са веома израженим карактером нестабилности у свом кретању.
- Од јануара 2019. године (са стањем средином децембра), амерички долар је апрецирао за 3,2% у односу на евро.

Табела 1.5. Апсолутно и релативно одступање прогнозираних од реализованих података, водећег индикатора цене горива ИПЦ-Г

	Стварна (X) / прогнозирана (X') вредност	Q1 2019	Q2 2019	Q3 2019	Q4 2019
Горива и мазива – укупно, годишња стопа, %	X	2,4	2,2	-2,1	-2,0
	X'	-	1,6	0,2	-2,0
Евродизел, дин.	X	161	164	161	162
	X'	-	167	165	161
Европремијум БМБ 95, дин.	X	144	152	151	150
	X'	-	152	153	151
Апсолутна грешка прогнозе	Горива и мазива – укупно, п. п.	-	0,6	2,3	0,0
	Евродизел, дин.	-	3,1	4,4	1,1
	Европремијум БМБ 95, дин.	-	0,4	2,3	1,1
Релативно одступање (X)/(X'), %	Горива и мазива – укупно	-	0,6	-2,3	0,0
	Евродизел	-	1,9	2,7	-0,7
	Европремијум БМБ 95	-	-0,3	1,5	0,7

Напомена: Примена водећег индикатора ИПЦ-Г почела је од другог квартала 2019. Резултати прогноза објављивани су у претходним бројевима Трендова, осим података за четврти квартал, који из техничких разлога нису објављени званично, али су незванично били благовремено припремљени у интерном извештају. Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора).

1. Макроекономске прогнозе

1.4.2. Прогноза цене хране у Србији на основу модела водећег индикатора (ИПЦ-Х)

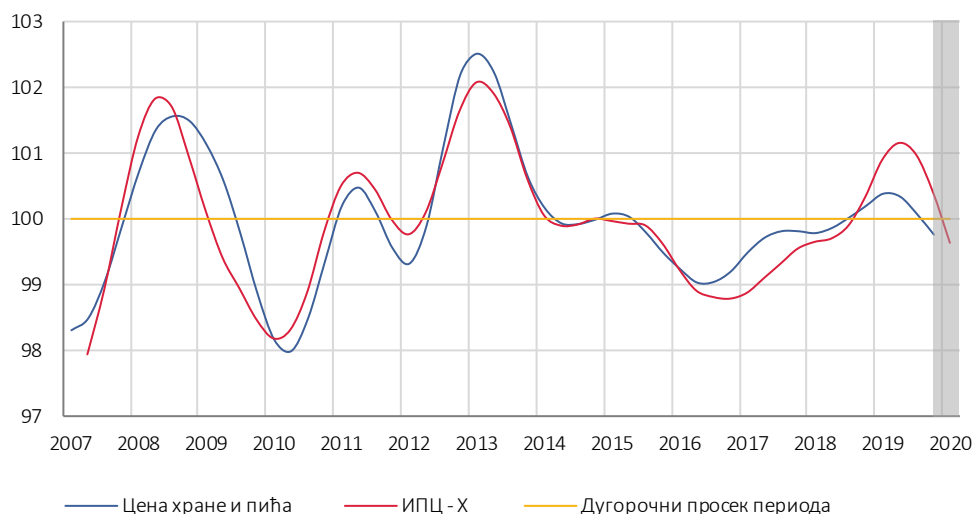
Ради даљег истраживања и развијања водећих индикатора прогнозе у сфери кретања индекса потрошачких цена, у РЗС-у је спроведено и истраживање кретања цене хране у Србији. Као главни резултат анализа изведен је водећи индикатор цене хране (у ознаци ИПЦ-Х), чији је основни циљ прогноза цене хране у наредна три месеца.

Група производа Храна и безалкохолна пића представља најзначајнији и највећи сегмент целокупне корпе производа која детерминише кретање потрошачких цена. У периоду 2007–2018. године, група Храна и пиће имала је просечно учешће од око 35% у укупним малопродајним ценама, уз благо опадајући тренд током наведеног периода. Просечно кретање међугодишње стопе раста ове групе производа (стање у децембру у односу на децембар претходне године) износи око 4,7%. У претходних 11 година, у поређењу са осталим групама производа, цене хране и безалкохолних пића седам пута су имале највећи утицај на раст укупних потрошачких цена, а нарочито у годинама када је пољопривредна производња имала пад. Сходно томе, у наведеном периоду, у структури цене хране и безалкохолних пића највеће инфлаторне притиске стварала је група производа непрерађене хране (воће, поврће, месо и риба).

Детаљном анализом од око 500 временских серија, које имају посредну и непосредну везу са кретањем цене хране и пића, а с циљем прогнозе кретања у кратком року, издвојено је неколико варијабли са најбољим статистичким прогностичким својствима, на основу чијег кретања је формиран пондерисан композитни водећи индикатор (ИПЦ-Х):

- Хармонизовани индекс цена хране у Мађарској
- Просечна откупна цена производа произвођача ратарства
- Увоз сектора производње прехранбених производа
- Увоз млека, млечних производа и јаја
- Залихе свежег говеђег и телећег меса
- Индекс малопродајних цена целокупне корпе поврћа

Графикон 1.5. Водећи индикатор (ИПЦ-Х) и цена хране и безалкохолних пића у Србији, стандардизовани подаци (Q1 2007 – Q1 2020), одступање од дугорочног тренда периода (%)

У четвртном кварталу 2019, сходно ИПЦ-Х моделу, очекује се међугодишњи раст цена хране и безалкохолних пића од око **1,1%**.

У првом кварталу 2020, очекује се незнатна међугодишња дефлација потрошачких цена ових производа за око **-0,2%**.

1. Макроекономске прогнозе

Кратак опис варијабли:

- Годинама уназад, Мађарска је, уз Немачку, Италију и Пољску, једна од земаља из које Србија највише увози храну. Од 2012. до средине 2019. године, анализом структуре увезене хране, закључујемо је Србија из Мађарске, у поређењу са осталим земљама, највише увозила месо, које већ дужи низ година има јак утицај на цену хране у нашој земљи (мерено доприносима на основу просечне стопе раста цене хране, а не стањима у децембру). Према томе, будући високо корелисан са ценом хране у Србији, хармонизован **индекс цена хране у Мађарској** одражава се на кретање цена хране у Србији, са временским кашњењем од два месеца.
- **Откупна цена произвођача ратарства**, која предњачи кретању цена хране за око шест месеци, у првих девет месеци 2019. је опала за око 3,5%. Она је највећим делом условљена кретањем цена ратарских култура на иностраним берзама (за наше окружење, пре свега, стање на великој меркантилној берзи у Будимпешти), па стога на нашем тржишту нема увек логику пада у родним годинама и раста у сушним, осим ако и у ужем и ширем региону није било сличних климатских утицаја.
- У укупној структури цене хране и безалкохолних пића, годинама уназад, **цене млека и млечних производа** имале су, после меса и месних прерађевина, највеће учешће (у 2019. оно износи 16,6%). Такође, у периоду од јануара 2010. до октобра 2019, у укупним спољнотрговинским токовима млека, млечних производа и јаја, Србија је остваривала значајан спољнотрговински суфицит, што значи да се тржиште углавном подмиривало јефтинијом домаћом производњом. То је условило да допринос цене млека и млечних производа стопи раста цене хране није био велики, односно да у просеку није био већи од оног који је долазио од меса, воћа и поврћа (чији је увоз био знатно израженији).
- Ако се пажљиво анализира кретање доприноса стопи раста цене хране, по месецима, може се уочити да раст вредности **индекса цене поврћа** има фазни карактер, у трајању од неколико месеци. Сама цена поврћа највише је условљена откупном ценом и увозним трендовима. Малопродајна цена поврћа, после меса, млека, хлеба и житарица, има највеће учешће у укупној цени хране. Од средине 2018, поврће има доминантан инфлаторни допринос на укупну цену хране.

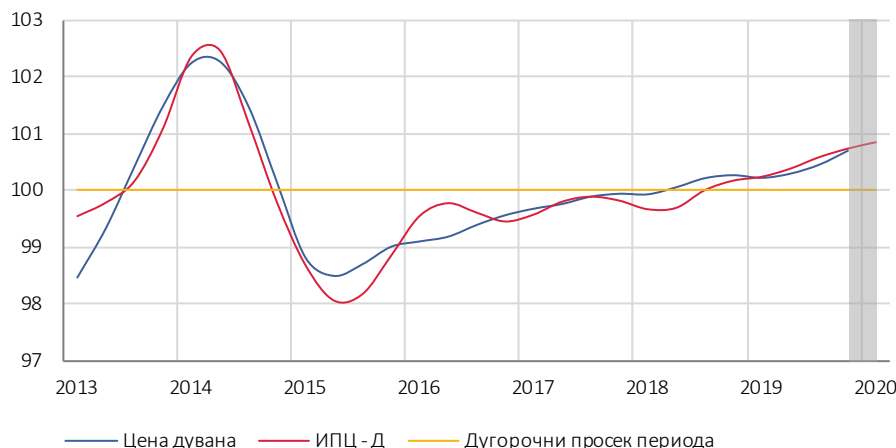
1.4.3. Прогноза цене дувана у Србији на основу водећег индикатора (ИПЦ-Д)

Прогноза кретања цене дувана у Србији представља последњи елемент финалног модела за прогнозу укупне инфлације, јер су цена хране, цена горива и цена дувана традиционално у дужем низу година варијабле са највећим утицајем на стопу инфлације.

У том контексту, цена дувана је посматрана у корелацији са два фактора: акцизама на дуван и произвођачким ценама дувана за домаће тржиште, чија су се кретања показала као најбоља у извођењу укупног варијабилитета цене дувана и дуванских производа у Србији. Како је већ напоменуто у вези са акцизама на дуван (у прилогу о ценама), у јулу 2019. године акцизе су увећане за 1,5 динара и износе 72,2 динара по паклици цигарете, у периоду од јула до децембра 2019. Од јануара 2020. акциза ће по паклици цигарете износити 73,7 динара. С друге стране, цене произвођача дувана и дуванских производа за домаће тржиште у прва три квартала 2019. имале су међугодишњи раст од 11,6%.

1. Макроекономске прогнозе

Графикон 1.6. Водећи индикатор (ИПЦ-Д) и цена дувана у Србији, стандардизовани подаци (Q1 2013 – Q1 2020), одступање од дугорочног просека периода (%)

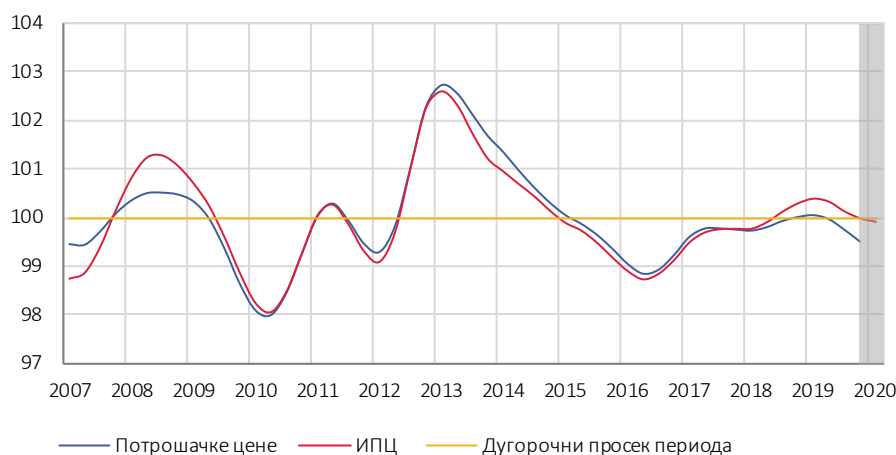
На основу кретања водећег индикатора цене дувана (ИПЦ-Д), у **четвртном кварталу 2019.** године очекује се међугодишњи раст цена дувана од **7,5%**.

У **првом кварталу 2020.** очекивања су да ће, на основу јануарске акцизе и кретања произвођачких цена трошкова произвођача дувана на домаћем тржишту, **цена дувана** остварити међугодишњи **раст од око 8,3%** у односу на први квартал

1.4.4. Прогноза укупних потрошачких цена на мало у Србији, на основу водећег индикатора (ИПЦ)

Прогноза кретања потрошачких цена на мало у финалној фази представља интегрисање претходно добијених резултата водећих индикатора малопродајних цена анализираних група производа: горива (ИПЦ-Г), хране и безалкохолних пића (ИПЦ-Х) и дувана (ИПЦ-Д). Другоетапном, композитном и пондерисаном агрегацијом добијених горе описаних водећих индикатора изведен је нов композитни водећи индикатор (у ознаци ИПЦ), који за свој циљ има прогнозу потрошачких цена на мало за један квартал унапред. Изведени модел водећег индикатора потрошачких цена (ИПЦ), може, у случају промене величине утицаја наведених компоненти (група производа), бити модификован убацивањем релевантних водећих индикатора и осталих елемената из структуре. Због једноставности за сада су коришћене ове најрелевантније групе производа, будући да су у последњих неколико година имале највећи утицај на раст потрошачких цена. Приказани модел водећих индикатора уз извесне модификације може бити у функцији извођења прогнозе потрошачких цена до највише годину дана.

Графикон 1.7. Водећи индикатор (ИПЦ) и укупне потрошачке цене (Q1 2007 – Q1 2020), стандардизовани и изравнати подаци, одступање од дугорочног просека периода (%)

На основу резултата водећег индикатора укупних потрошачких цена, и у **четвртном кварталу 2019.** године и у **првом кварталу 2020.** године очекује се међугодишњи **раст од око 1,2%**.

1. Макроекономске прогнозе

1.5. Модел прогнозе пољопривреде – систем АГРИПАС (септембарски сценарио реализованих инпута модела)

Прогноза кретања сектора пољопривреде, на основу система АГРИПАС, базира се на два међусобно интегрисана главна модела: моделу биљне производње и моделу сточарске производње, чији је основни задатак прогноза БДВ-а укупне пољопривредне производње и њен утицај на БДП.

Модел биљне производње обухвата засебно моделирање производње пшенице и кукуруза, узимајући у обзир факторе падавина у сетвеним периодима, као и периодима генеративних фаза – од бокорења, убрзаног раста до фазе наливања зрна стрних жита и кукуруза, процену жетвених површина, варијабле сушних година биљних култура, индикаторе влаге земљишта (стандардизовани индекс падавина и Палмеров Z индекс) и остало. Резултати процена кретања пољопривреде, базирани на моделу биљне производње, даваће се у мају и септембру, кад је оквирно могуће извести коначни пољопривредни резултат и његов квантитативни утицај на стопу БДП-а у текућој години.

Модел сточарства базиран је на структурном моделу прираста стоке и моделу примарних производа сточарства (који је у највећој зависности од резултата модела производње млека). Првобитне прогнозе БДВ-а пољопривредне производње, објављене у претходном броју Трендова (који се односио на други квартал 2019), биле су израђене у мају 2019. године. Оба структурна модела, биљне и сточарске производње, тада су покретана на основу процењених вредности варијабли које су ушле у модел.

У овом броју Трендова презентовани су последњи резултати модела АГРИПАС на основу реализованих вредности варијабли⁹ поменутих модела биљне и сточарске производње. Статистике националних рачуна и пољопривреде РЗС-а благовремено ће објавити коначне резултате за 2019. почетком наредне године, након чега ће бити могуће измерити грешку прогнозе.

Укупно посматрано, на основу реализованих вредности инпута модела биљне производње изведен је поново допринос БДВ-а биљне производње стопи раста БДВ-а укупне пољопривредне производње од око -2,7 п. п. С друге стране, реализацијом вредности инпута модела сточарства изведен је поново допринос стопи БДВ-а укупне пољопривредне производње од око 0,4 п. п.

На основу прелиминарних резултата, процењена је годишња **стопа пада БДВ-а пољопривредне производње за 2019. годину од око -0,2%.** У том случају, допринос БДВ-а сектора пољопривреде годишњој стопи раста БДП-а у 2019. години био би 0,0 п. п. Применом АГРИПАС-а првобитна прогноза у мају била је -3,8% и у септембру -2,3%.

Табела 1.6. Компарација реализованих и прогнозираних годишњих стопа раста (%) БДВ-а пољопривреде преко модела пољопривредне производње (АГРИПАС)

Година	Мајски сценарио	Септембарски сценарио	Реализација	Одступања мајског сценарија, %	Одступања септембарског сценарија, %
2018	12,8	16,5	15,2	-2,1	1,1
2019	-3,8	-2,3	-0,2	-3,6	-2,1

Напомена: Систем АГРИПАС први пут је почео да се примењује од 2018. године. Сви резултати у табели објављени су у претходним бројевима Трендова. Тачније, мајски сценарио објављује се у Трендовима за први квартал (јун месец), а септембарски у Трендовима за други квартал (септембар месец). Услед техничких разлога, септембарски сценарио за 2019. годину није објављен у септембру, осим у интерним извештајима РЗС-а за потребе Савета за БДП. Реализација за 2019. је прелиминаран податак. Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора) и израчуната је претходном враћању стопи раста у индекс.

⁹ Концепт пројекција, на основу процењених (у мају) и реализованих инпута (у септембру) система АГРИПАС, омогућава формирање интервала поузданости прогнозе БДВ-а пољопривреде и представља важно средство у прелиминарним извођењима утицаја БДВ-а пољопривреде на укупан БДП. Важно је напоменути да су првобитно објављене прогнозе (на основу процењених инпута модела) референтна тачка у целом годишњем циклусу прогнозе и праћења вредности БДВ-а пољопривреде, како би се у коначном исходишту могло утврдити одступање коначних остварених вредности од прогнозираних, дефинишући на тај начин степен веродостојности система АГРИПАС за наредну сезону (нов прогностички циклус пољопривредне производње).

1. Макроекономске прогнозе

1.6. Резиме добијених резултата прогнозе водећих индикатора по секторима БДВ-а за 2019. и изгледи за 2020. годину

Табела 1.7. Прогнозе БДВ-а изабраних сектора и њихови процењени доприноси БДП-у за четврти квартал и целу 2019.

		Пољопривреда	Порези и доприноси	Индустрија	Грађевинарство	Услуге
Q4 - 2019	Кварталне стопе раста, %	0,1	3,6	2,5	45,6	4,3
	Доприноси стопи раста БДП-а (у п. п.)	0,0	0,6	0,5	2,3	2,2
2019	Годишње стопе раста, %	-0,2(-2,3 ¹)	3,6	0,3	27,1	4,1
	Доприноси стопи раста БДП-а (у п. п.)	0,0 (-0,1 ¹)	0,6	0,1	1,2	2,1

¹ У табели је у загради приказан и резултат прогнозе БДВ-а пољопривреде на основу система АГРИПАС. С обзиром на то да су такође доступни и прелиминарни резултати БДВ-а пољопривреде од стране националних рачуна, то су, ради упоредивости, унета оба резултата.

Како је већ наведено, на основу концепта водећих индикатора могуће је са извесним нивоом поузданости давати прогнозе унапред за 1-2 квартала. Стога, перспективе за целу 2020. годину би могле да се сагледају и израдом неколико сценарија преко финансијског програмирања или применом модела опште равнотеже (калибрацијом DSGE модела), који су такође развијени од стране РЗС-а и чији би алтернативни резултати могли бити приказани у неком од наредних бројева Трендова.

Сходно томе, даћемо само дескриптивни опис потенцијалних трендова у 2020. Оно што су тренутна запажања макроекономских токова то је да у 2020. години укупна индустрија стартује са нижом базом из 2019. Такође, завршени ремонти омогућиће бржу динамику раста, што ће се већ, на основу водећих индикатора, може очекивати у четвртом кварталу 2019. и наставити у наредној, 2020. Програм припремљеног буџета такође је конзистентан са наставком фискалне експанзије кроз инфраструктурне радове, што ће, пре свега, имати значајан утицај на започете грађевинске пројекте изградње ауто-путева. Такође, грађевинарство ће у наредној, 2020. години, имати и нешто већи допринос расту БДП-а захваљујући високом расту и већим учешћем у структури БДП-а, у 2019. години. Програм буџета такође подржава и даљи раст плата и пензија, што би требало да утиче на наставак раста укупних услуга (преко трговине на мало и велико) и личне потрошње. То би свакако утицало на даље повећање увоза (услед увоза робе за личну потрошњу), али би, захваљујући очекиваном оживљавању индустрије, оживео и извоз.

Када је реч о пољопривреди, иако ни 2019. није била сушна година, имала је нулти раст пре свега услед високе базе из прошле, рекордне 2018. године. Тако је потребно да наредна, 2020. година, због ниске базе из 2019, буде барем у границама вишегодишњег просека, када је реч о климатским факторима, да би се остварио солидан раст. Највећи ризици, што се пољопривреде у 2020. години тиче, су чињеница да се тешко може поновити да климатски услови буду без суше три узастопне године, јер је од 2000. године било 6 сушних година које су погодиле пољопривреду, што у просеку значи да је свака трећа година била сушна.

Овове свему додатно погодује и то што Немачка привреда ипак не улази у рецесију како се раније најављивало, већ, након привременог успоравања, индустрија полако опет оживљава.

Узимајући све ове факторе у обзир у наредној години, реално је очекивати могућност раста БДП-а и преко **4,0%**.

2. Бруто домаћи производ

2.1. Кретање бруто домаћег производа

У трећем кварталу 2019. године остварен је раст БДП-а од 4,8% у односу на исти период претходне године. Поред услужног сектора, који је и даље доминантан носилац раста (2,1 п. п.), значајан допринос расту БДП-а дала је и грађевинска активност (1,7 п. п.), због интензивирања реализације важних инфраструктурних пројеката.

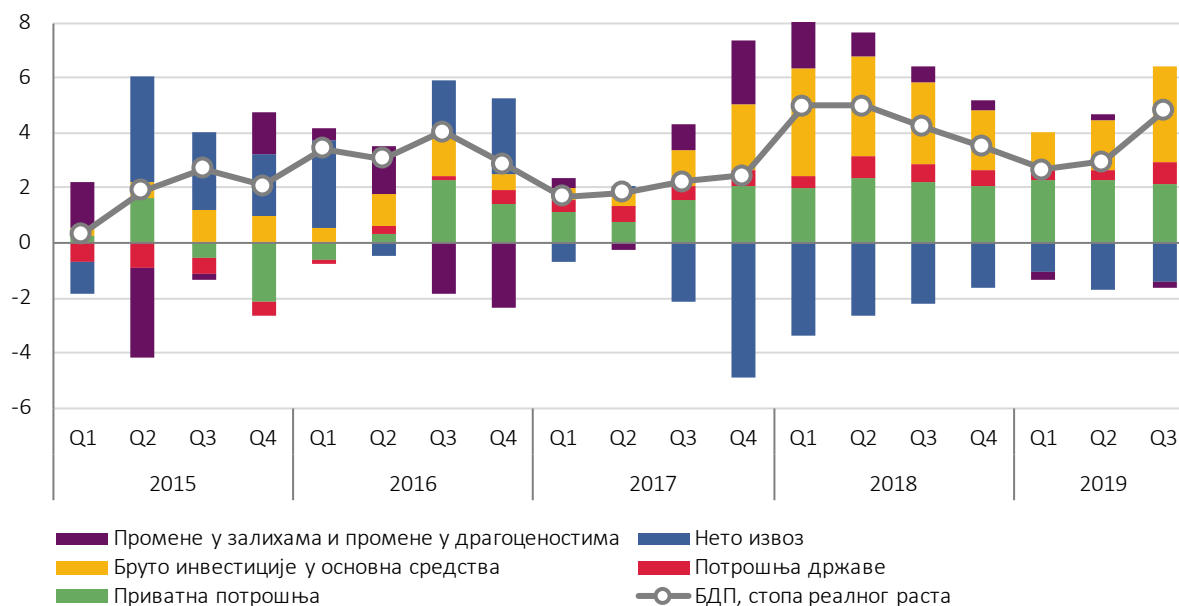
У периоду од првог до трећег квартала 2019. године остварен је раст БДП-а од 3,5%.

Посматрано по агрегатима употребе, у трећем кварталу 2019. године, у односу на исти период претходне године, највећи допринос реалном расту БДП-а дале су бруто инвестиције у основна средства (3,5 п. п.), услед појачане динамике реалног раста од 17,3%. Приватна потрошња, уз остварен реални раст од 3,1%, стабилно доприноси позитивном кретању БДП-а (2,2 п. п.). Тенденција континуираног смањивања негативног доприноса нето извоза расту БДП-а настављена је и у трећем кварталу 2019. године (-1.4 п. п.) (табела 2.1).

Табела 2.1. БДП – агрегати употребе, међугодишње стопе реалног раста, Q1 2017 – Q3 2019. (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
БДП	1,7	1,8	2,2	2,4	5,0	5,0	4,2	3,5	2,7	2,9	4,8
Приватна потрошња	1,7	1,0	2,1	2,9	2,9	3,3	3,1	3,0	3,3	3,3	3,1
Државна потрошња	2,3	3,6	3,5	3,6	2,3	4,9	4,1	3,2	2,4	2,2	4,6
Бруто инвестиције у основна средства	3,1	3,8	7,5	13,5	26,0	20,6	16,7	11,1	7,4	8,8	17,3
Извоз	7,8	9,3	9,9	5,7	8,6	6,0	8,7	10,0	9,3	9,4	10,2
Увоз	8,4	8,2	13,4	14,4	13,7	9,9	11,8	11,3	9,7	11,0	11,4

Графикон 2.1. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – агрегати употребе

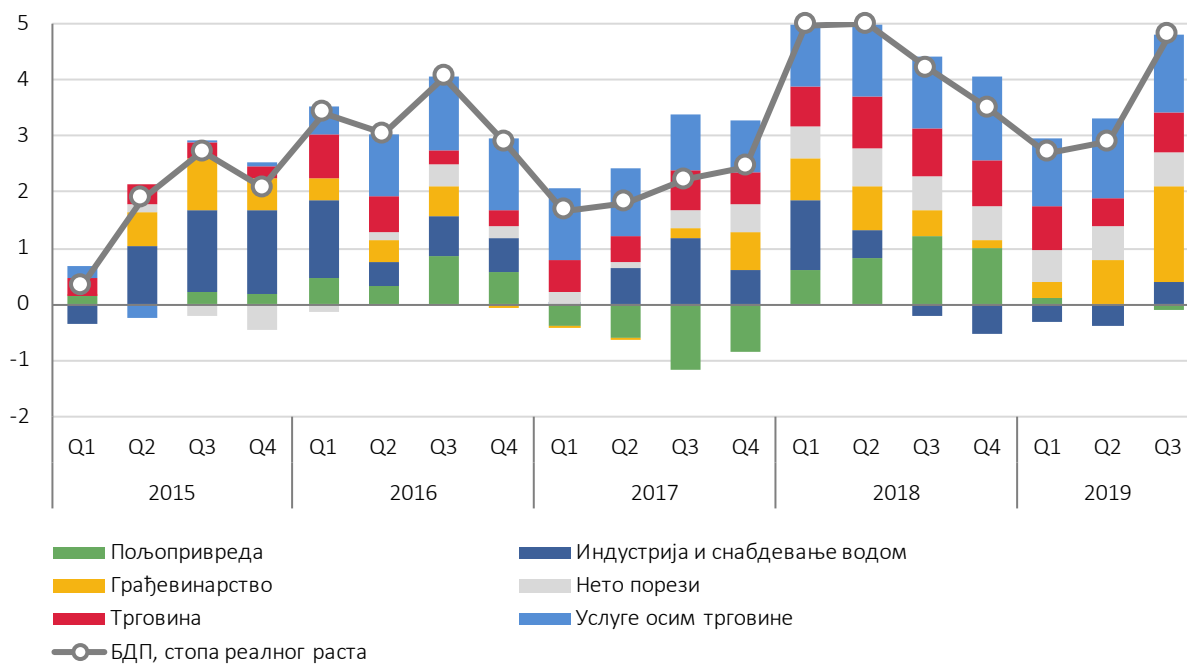
2. Бруто домаћи производ

Посматрано са производне стране, највећи позитиван допринос расту БДП-а у трећем кварталу 2019. године и даље потиче од услужног сектора – услуге, осим трговине, 1,4 п. п., и трговина, 0,7 п. п. Поред услуга, делатност грађевинарства, са импресивним растом од 34,7%, остаје главни покретач раста БДП-а (1,7 п. п.) (табела 2.2).

Табела 2.2. БДП – производна страна, међугодишње стопе реалног раста, Q1 2017 – Q3 2019. (%)
(промене, према истом периоду претходне године)

	2017				2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
БДП	1,7	1,8	2,2	2,4	5,0	5,0	4,2	3,5	2,7	2,9	4,8
Пољопривреда	-7,7	-10,6	-13,7	-11,4	12,3	15,6	16,8	15,2	0,3	-0,3	-0,1
Индустрија и снабдевање водом	0,1	2,9	5,6	2,8	5,5	2,4	-1,0	-2,5	-1,4	-2,0	2,0
Грађевинарство	-0,5	-0,4	4,1	16,0	26,8	20,5	10,0	2,8	9,8	18,1	34,7
Трговина	5,4	3,8	6,4	5,2	6,5	8,2	7,5	7,1	7,1	4,8	6,2
Услуге, осим трговине	3,2	3,1	2,6	2,4	2,6	3,2	3,3	3,9	3,0	3,5	3,7
Нето порези	1,2	0,6	1,9	2,9	3,5	3,8	3,5	3,4	3,5	3,5	3,6

Графикон 2.2. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – производна страна

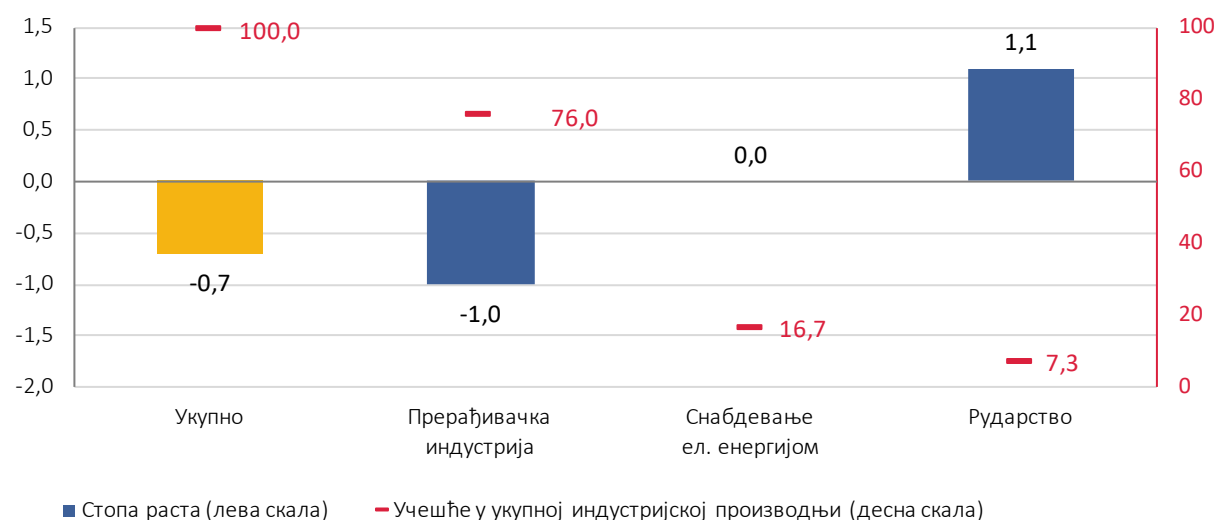

3. Индустриска производња

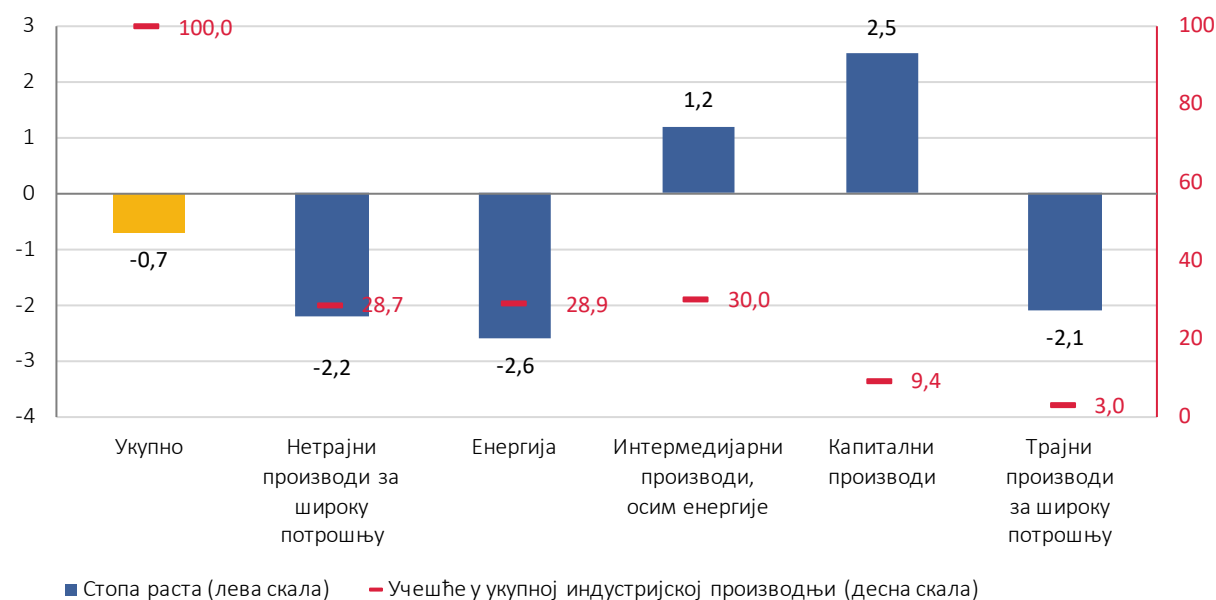
3.1. Укупна индустриска производња

Укупна индустриска производња у Србији у прва три квартала 2019. била је мања за 0,7% него у истом периоду 2018. године. Посматрано по секторима, пад је забележен само у прерађивачкој индустрији (-1,0%). У сектору Снабдевање ел. енергијом, гасом, паром и климатизација није било промене у односу на исти период претходне године (индекс = 100,0), а у Рударству је у споменутом периоду забележен пораст од 1,1%.

Графикон 3.1. Кумулативно кретање укупне индустриске производње и њених сектора (%)
(Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период претходне године)

Графикон 3.2. Стопе раста индустријске производње, по намени (%)
(Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период претходне године)

3. Индустриска производња

Прерађивачка индустрија је, са падом од 1,0%, највише допринела негативном деветомесечном расту индустрijske производње: -0,8 п. п.

Утицај сектора Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација је неутралан (0,0 п. п.), док је утицај сектора Рударство позитиван и износи 0,1 п. п.

Табела 3.1. Индустриска производња, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1 + Q2 + Q3 + Q4 ¹
Индустриска производња – укупно	101,1	103,1	107,0	104,1	105,9	102,3	98,6	98,8	98,4	97,4	102,0	0,5
Прерађивачка индустрија	105,9	105,0	108,7	105,7	104,7	102,0	101,2	100,1	98,0	96,6	102,1	0,0
Снабдевање ел. енергијом	85,8	93,8	100,5	97,3	111,4	105,5	92,2	95,1	100,2	100,0	99,9	...
Рударство	94,2	105,4	105,1	104,3	103,0	97,8	86,9	94,6	96,8	101,3	105,2	...

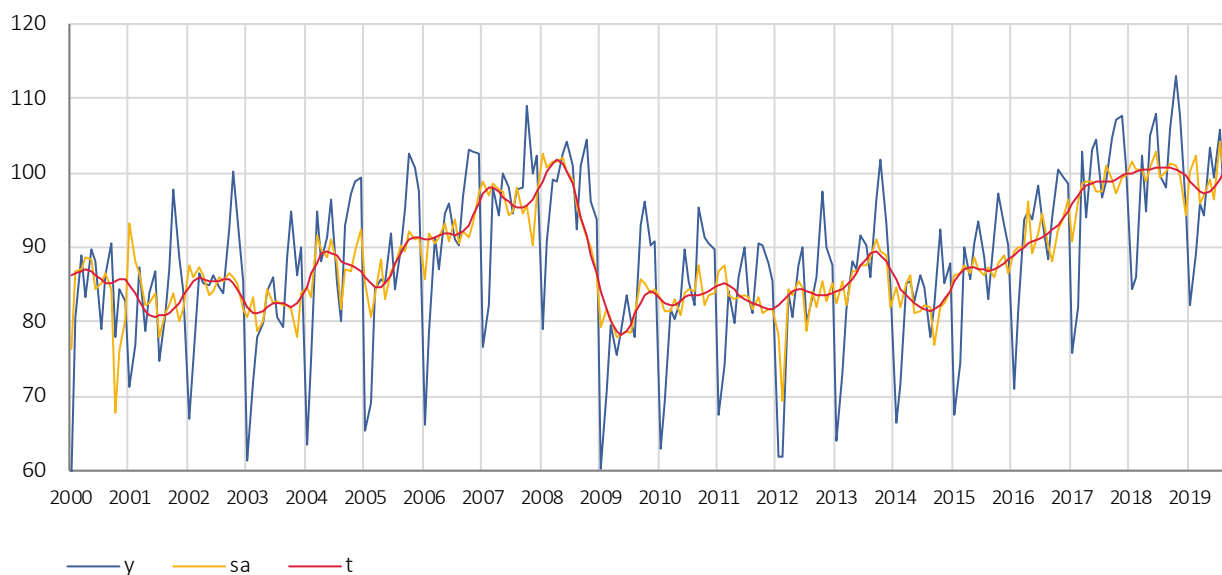
¹ Прогноза.

3.2. Прерађивачка индустрија (Ц)

(учешће од 76,01% у укупном индексу индустрijske производње)

Графикон 3.3. Компоненте временске серије прерађивачке индустрије, индекси

(у – оригинална серија, са – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2018 = 100)

Након бројних успона и падова у последњих дванаест месеци, тренд-циклус компонента Прерађивачке индустрије је у трећем кварталу 2019. премашила просек претходне године и започела кретање у растућем смеру (графикон 3.3).

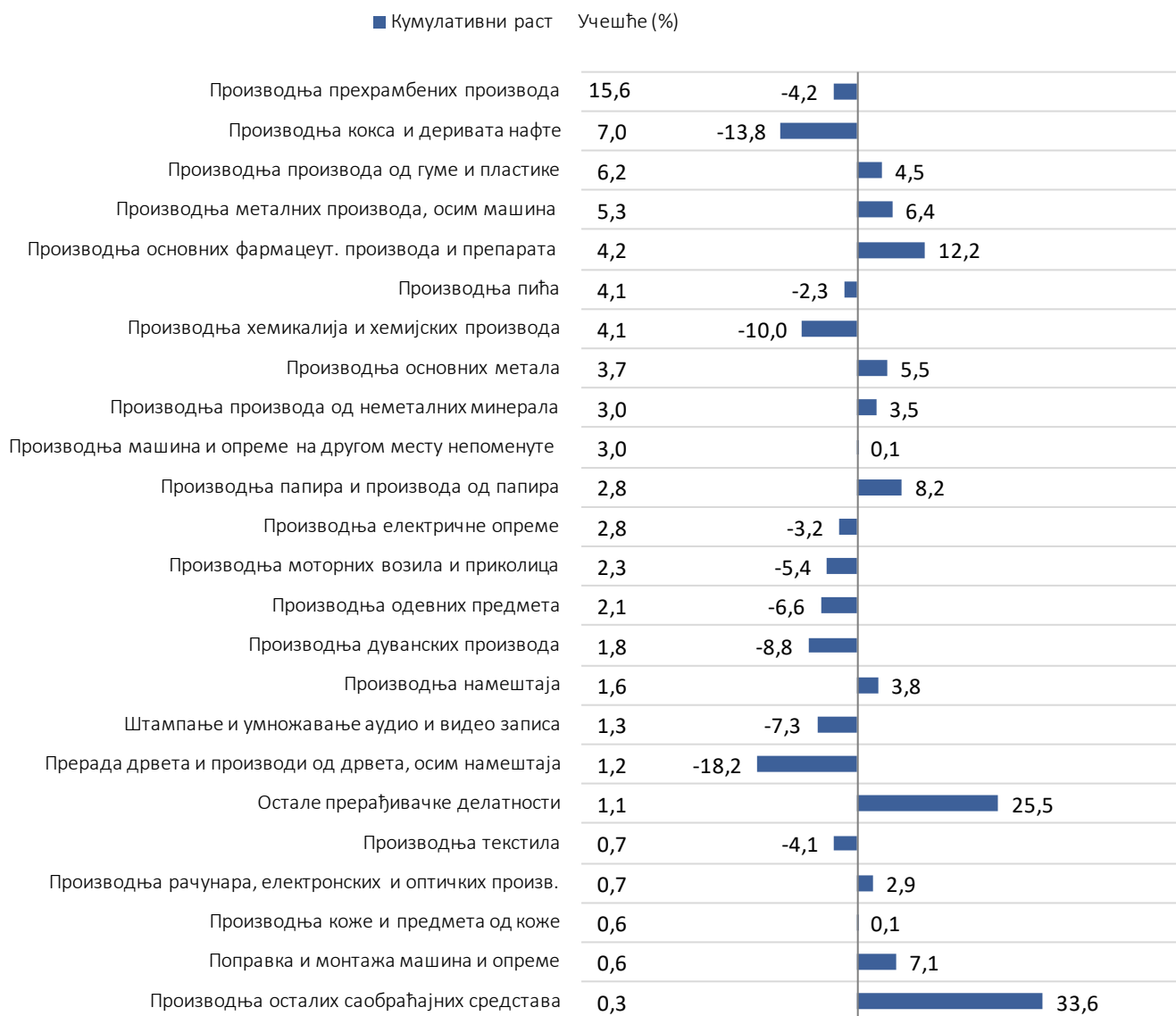
3. Индустриска производња

У периоду јануар – септембар 2019, посматрано по областима, прерађивачка индустрија је била већа у 13 од 24 области, у односу на исти период 2018. године. Пад је забележен у 11 области, од којих пет немају значајно учешће у формирању укупног индекса индустријске производње (производња дрвета, дувана, текстила, одевних предмета и штампање и умножавање аудио и видео записа – заједно учествују са 7,1% у укупној индустријској производњи).

Шест области које имају висок пондер (заједно учествују са 36%) у укупној индустрији остварило је пад у првих шест месеци 2019. у односу на исти период 2018. године: Производња прехранбених производа (пад од 4,2%), Производња кокса и деривата нафте (пад од 13,8%), Производња пића (пад од 2,3%), Производња хемикалија и хемијских производа (пад од 10,0%), Производња електричне опреме (пад од 3,2%) и Производња моторних возила и приколица (пад од 5,4%).

Графикон 3.4. Прерађивачка индустрија по областима, кумулативне стопе раста (%)

(Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период претходне године; области су поређане према опадајућем учешћу у укупној индустријској производњи)

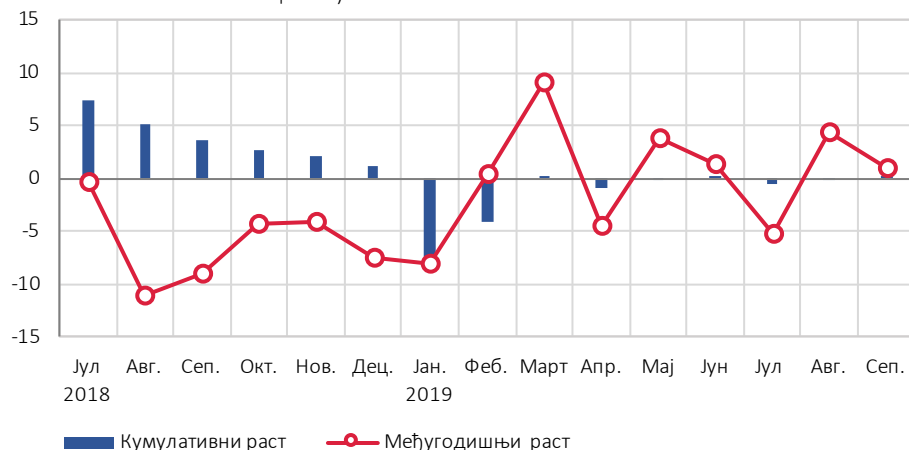

3. Индустијска производња

3.3. Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација (Д) (учеће од 16,7% у укупном индексу индустријске производње)

Графикон 3.5. Кумулативне и међугодишње стопе раста у енергетском сектору (%)

(кумулативне – Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на Q1 + Q2 + Q3 2018; међугодишње – месец 2019. у односу на исти месец 2018)

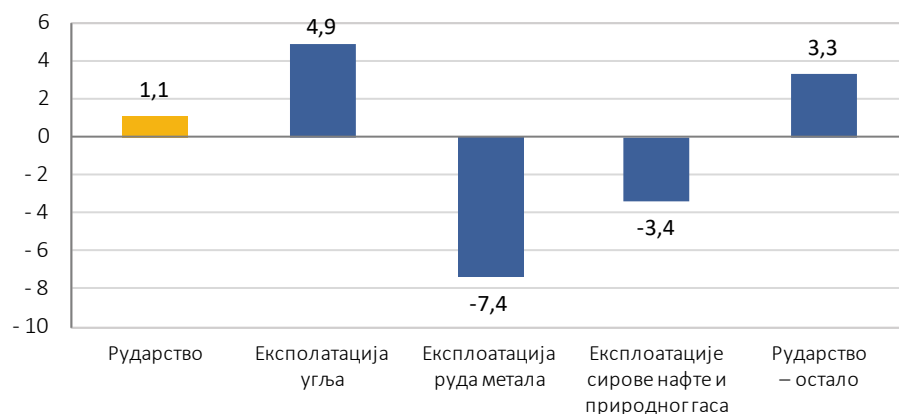
У сектору Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација, у периоду од девет месеци 2019. није било раста у односу на исти период претходне године. Посматрано по месецима, у трећем кварталу је забележена контракција у јулу (-5,3%), док је у августу и септембру раст био позитиван: 4,4% и 1,0%, респективно.

3.4. Рударство (Б)

(учеће од 7,28% у укупном индексу индустријске производње)

Графикон 3.6. Кумулативне стопе раста у сектору Рударство (%)

(Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период претходне године)

Производња сектора Рударство у периоду од девет месеци 2019. бележи раст од 1,1%. Посматрано по месецима, у трећем кварталу је забележена контракција у јулу (-2,3%), док је у августу и септембру раст био позитиван: 17,5% и 1,6%, респективно.

i Како тумачити временску серију?

Сезонски ефекти могу унети дисторзије у кретање серије, маскирајући на тај начин њену „праву“ природу и важне карактеристике неопходне за детаљну анализу појаве. Приликом одабира индикатора који ће се користити у анализама (оригинални, десезонирани или тренд), треба обратити пажњу на природу посматране серије и сврху анализе која се врши. Три одвојене компоненте (добијене дезагрегацијом серије), заједно са оригиналном серијом, описују различите аспекте једне појаве и користе се за различите аналитичке сврхе – у зависности од интереса истраживача. Десезониране вредности користе се за поређење узастопних периода и процењивање потенцијалне вредности неке серије када ефекти календара и сезоне не би постојали, као што је случај код индустријске производње.

4.1. Грађевинска активност

Након краћег застоја грађевинске активности у првој половини 2017. године, индекси вредности изведених радова на територији Републике Србије у другој половини 2017. године, током 2018. и прва три квартала 2019. године бележе раст.

У првих девет месеци 2019. године, грађевинска активност на територији Републике Србије порасла је за 25,8%, у сталним ценама, у односу на исти период претходне године.

У првом кварталу остварен је раст од 11,0%, у другом раст од 20,3% а у трећем раст од 39,9% у односу на исти период претходне године. Експанзивној динамици грађевинске активности у трећем кварталу највише су допринели радови на осталим грађевинама (раст од 51,1%), као и изградња стамбених и нестамбених зграда (раст од 18,6%). У склопу радова на осталим грађевинама, поред радова на изградњи Магистралног гасовода (Турски ток), значајан допринос расту грађевинске активности дали су и завршетак Коридора 10 и радови на железници.

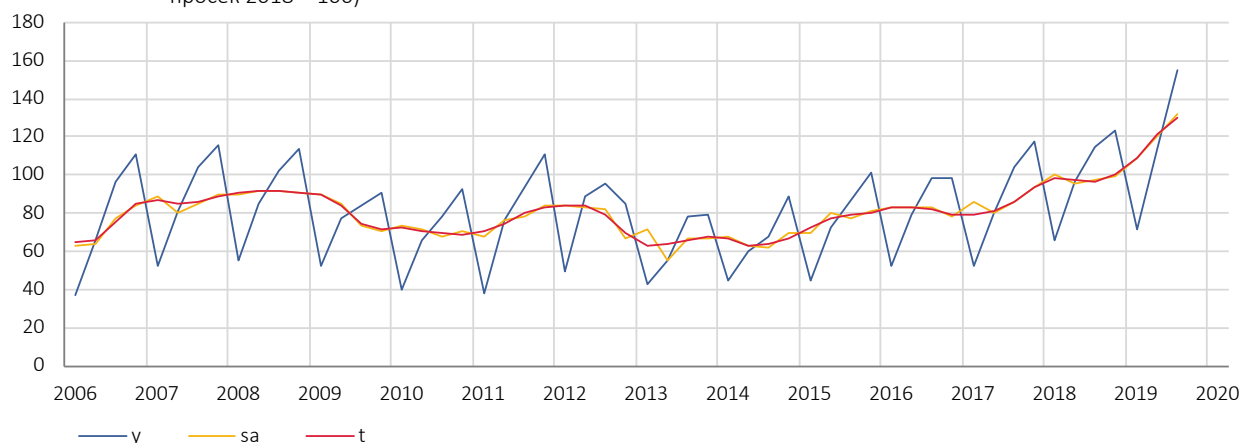
4.2. Кретање у првих девет месеци 2019.

Грађевинска активност на територији Републике Србије, у прва три квартала 2019. године, порасла је за 25,8%, у сталним ценама, у поређењу са истим периодом претходне године.

Посматрано према врсти грађевина, вредност изведених радова на зградама повећана је за 21,7%, док је повећање на осталим грађевинама износило 28,0%.

Графикон 4.1. Компоненте временске серије вредности изведених грађевинских радова на територији Републике Србије у сталним ценама, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2018 = 100)

Регионални индикатори показују да у Београдском региону и Региону Војводине грађевинска активност има растући карактер током целе 2018. године, који је очигледан и у прва три квартала 2019. године. У Региону Јужне и Источне Србије вредност изведених радова је у порасту у прва три квартала 2018. године, у четвртм кварталу 2018, као и у прва два квартала 2019, забележен је пад вредности изведених радова, док се у трећем кварталу бележи значајан раст. У Региону Шумадије и Западне Србије, грађевинска активност током целе 2018. године имала је опадајући карактер, док је у прва три квартала 2019. вредност изведених грађевинских радова значајно порасла.

4. Грађевинарство

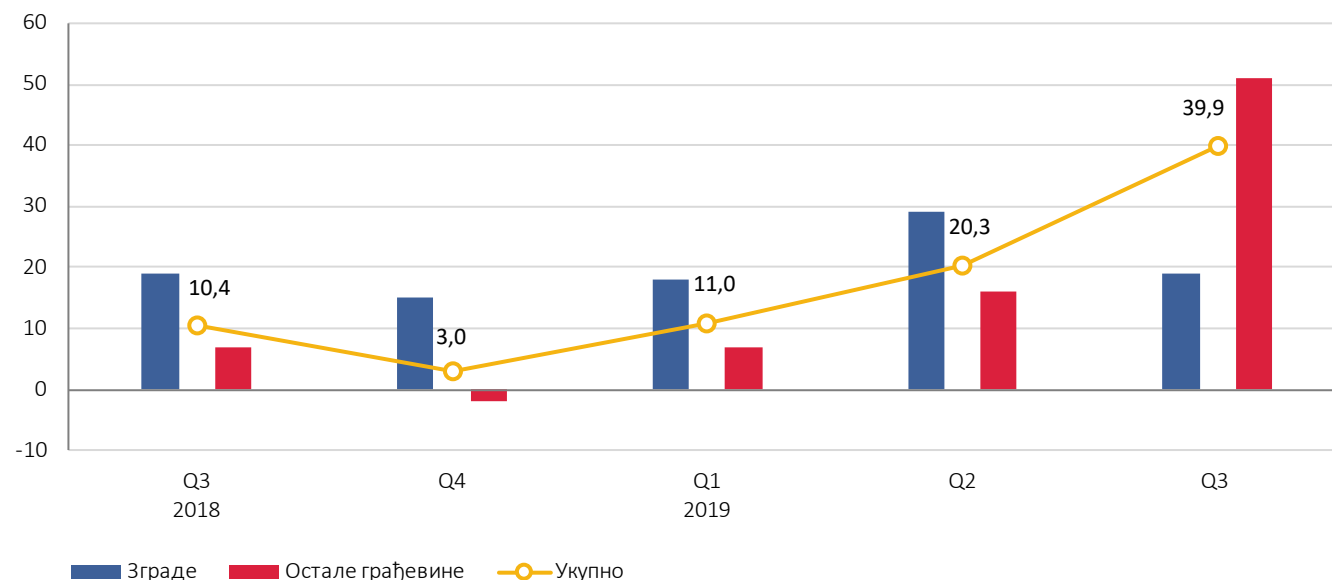
4.3. Кретање у трећем кварталу 2019.

Табела 4.1. Вредност изведених грађевинских радова, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1 + Q2 + Q3+Q4 ¹
Текуће цене	104,4	105,7	112,8	124,8	140,6	133,9	122,1	118,4	115,0	123,7	139,6	133,1
Сталне цене	95,1	96,0	106,1	118,7	129,4	122,7	110,4	103,0	111,0	120,3	139,9	129,1

¹ Прогноза.

Графикон 4.2. Вредност изведених грађевинских радова у сталним ценама, квартални раст (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

Посматрано према регионима, највећа стопа раста у трећем кварталу 2019. забележена је у Региону Јужне и Источне Србије, и износи 70,2%. На повећање вредности изведених радова највише су утицали радови изведени на изградњи магистралног гасовода граница Бугарска – граница Мађарска (Турски ток), завршени радови на Коридору 10 и изградња станова.

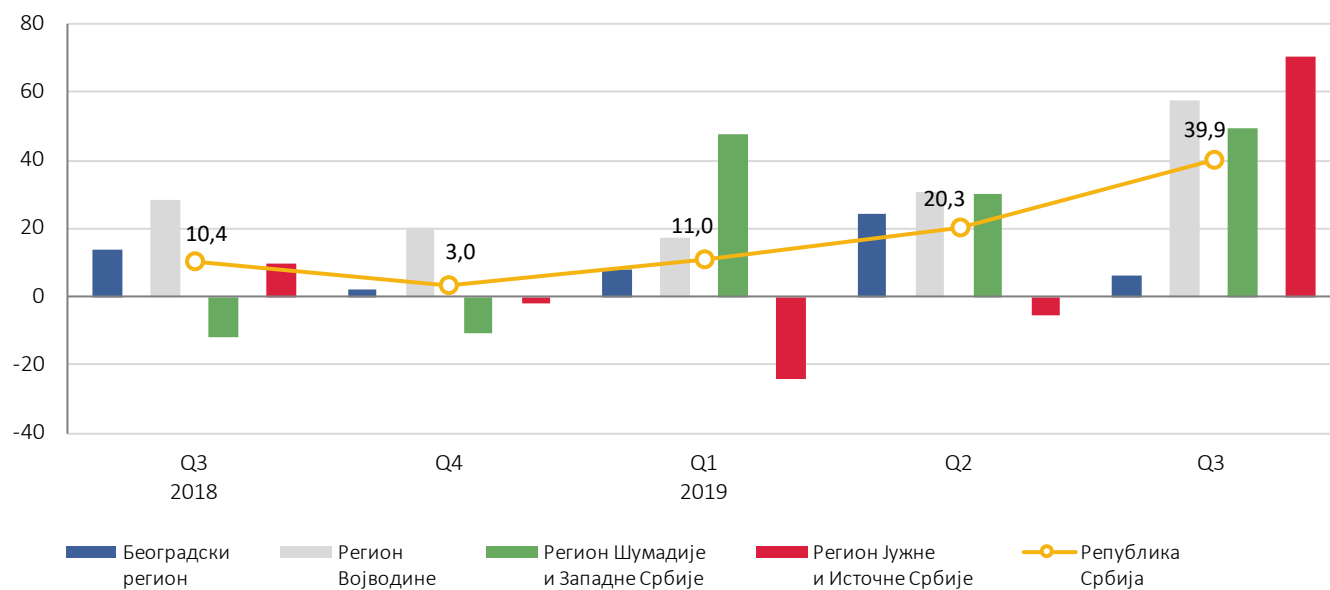
Висока стопа раста грађевинске активности забележена је и у Региону Војводине и износи 57,6% у сталним ценама. Радови су извођени на изградњи поменутог гасовода (Турски ток) и на модернизацији пруге Стара Пазова – Нови Сад.

У Региону Шумадије и Западне Србије грађевинска активност повећана је за 49,2%. На повећање вредности највише је утицала повећана активност на стамбеним и нестамбеним зградама, као и изградња ауто-пута (деоница Лајковац–Љиг).

У Београдском региону грађевинска активност је повећана за 6,3% у сталним ценама. Најзначајнији радови извођени су на стамбеним и нестамбеним зградама и тржним центрима, а у току је и изградња неколико стамбено-пословних комплекса. Од осталих грађевина значајно је повећана активност на изградњи ауто-пута деонице Сурчин–Обреновац и Обреновац–УБ.

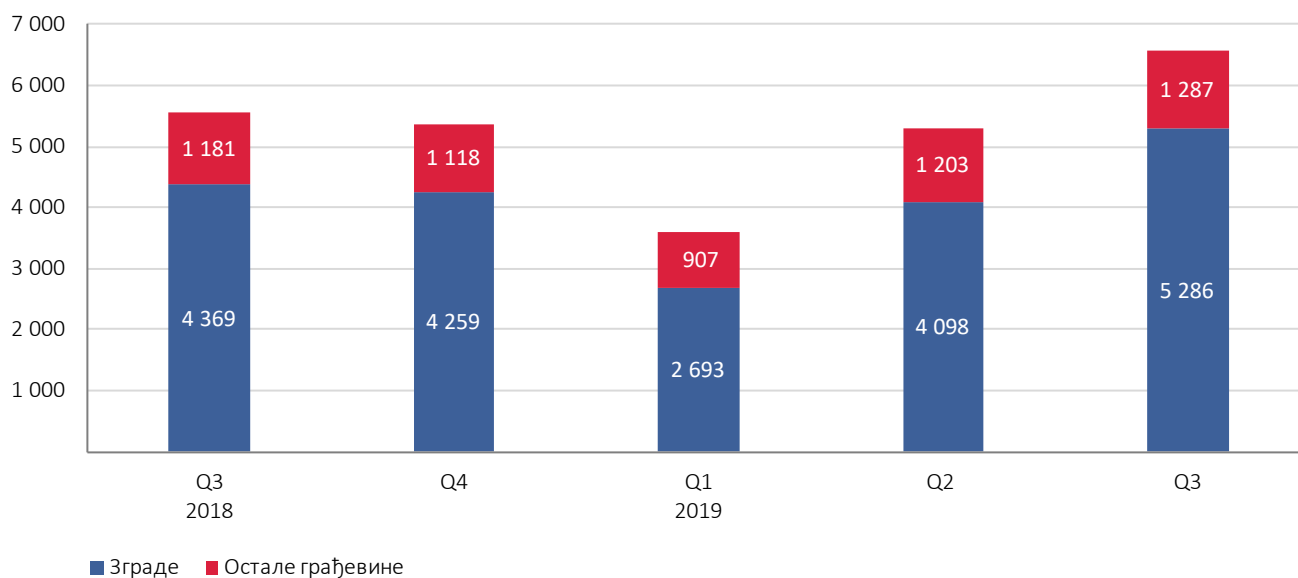
4. Грађевинарство

Графикон 4.3. Вредност изведених грађевинских радова по регионима, у сталним ценама, квартални раст (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

У III кварталу 2019. године издато је укупно 6 573 дозвола. Највећи број тих дозвола (5 286) односи се на извођење радова на зградама, док се остатак односи на радове у вези са саобраћајном инфраструктуром, цевоводима, сложеним индустријским грађевинама итд. Од укупног броја издатих дозвола у трећем кварталу, 44,8% се односи на новоградњу, док су остале дозволе издате за адаптацију, санацију, реконструкцију и радове одржавања.

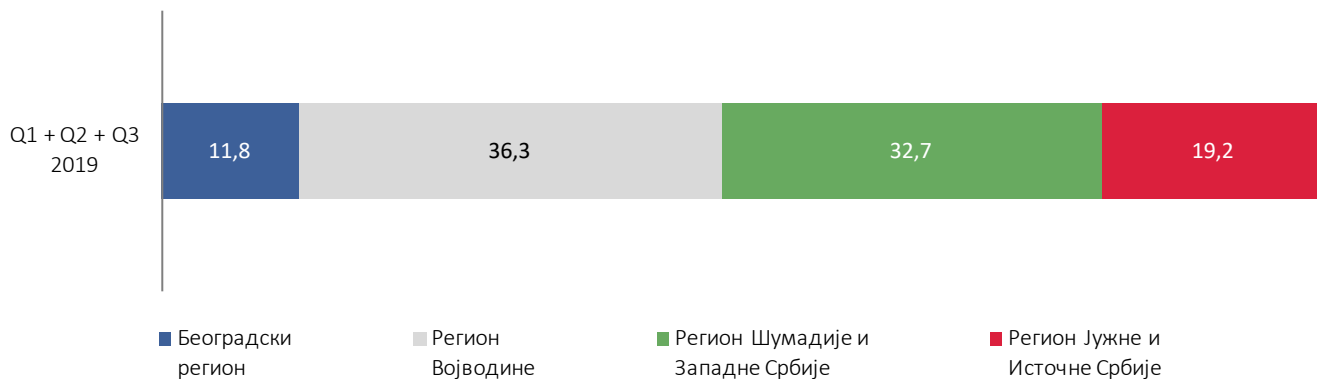
Графикон 4.4. Број издатих грађевинских дозвола за зграде и остале грађевине, Q3 2019.

4. Грађевинарство

Посматрано по регионима, у прва три квартала 2019. године највише дозвола издато је у Региону Војводине (5 619), следи Регион Шумадије и Западне Србије (5 055), затим Регион Јужне и Источне Србије (2 976), док је најмањи број издатих дозвола забележен у Београдском региону (1 824).

Графикон 4.5. Удео издатих дозвола по регионима, Q1 + Q2 + Q3 2019. (%)

Речник термина

Вредност изведених грађевинских радова – најважнији индикатор кретања грађевинске активности у Србији. Представља вредност изведених радова на грађевини коју је извештајна јединица извела са радницима које је непосредно ангажовала за извођење радова.

Вредност изведених радова укључује: вредност рада, вредност уграђеног материјала и готових производа за уградњу, утрошене енергенте и остале трошкове који су у вези са за извођењем радова на грађевини. Вредност изведених радова не укључује: вредност радова подизвођача, трошкове набавке земљишта, пројектовања, надзора и ПДВ-а.

Према Класификацији грађевина, која се примењује од 2004. године, а која је у потпуности усаглашена са класификацијом Евростата (*Classification of Types of Constructions*), све грађевине се могу класификовати на два подручја: зграде и остале грађевине.

Вредност на зградама обухвата вредност изведених радова како на стамбеним, тако и на нестамбеним зградама.

Остале грађевине, поред саобраћајне инфраструктуре (путеви, железничке пруге, мостови и сл.), обухватају и изведене радове на цевоводима, сложеним индустријским грађевинама и осталим непоменутиим грађевинама (нпр. грађевине за спорт).

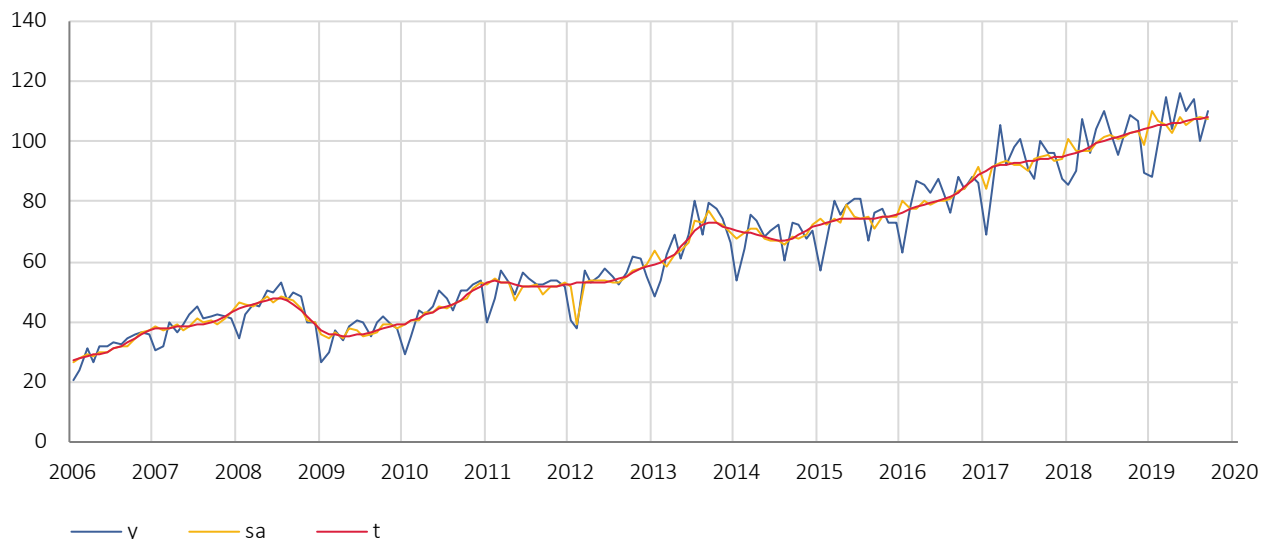
5.1. Укупна вредност извоза робе¹⁰

Укупна вредност извоза робе у Србији у периоду јануар–септембар 2019. године већа је за 7,0% у односу на исти период 2018. године. Посматрано по компонентама временске серије, благо растући тренд, присутан годинама уназад, има тенденцију да се настави и у наредном периоду.

На укупне резултате извоза су највише утицали раст од 6,4% у сектору прерађивачке индустрије¹¹, који чини 91,7% укупног извоза, и раст од 20,7% у сектору пољопривреде, шумарства и рибарства, који чини 6,2% укупног извоза у прва три квартала 2019. године.

Графикон 5.1. Компоненте временске серије извоза, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2018 = 100)

Табела 5.1. Извоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси (%)

(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1+Q2+Q3+Q4 ¹
Извоз робе – укупно	113,6	113,7	112,9	108,2	109,1	106,6	108,1	109,0	106,9	106,6	107,5	107,5
Прерађивачка индустрија	113,6	112,7	114,3	113,7	112,5	109,2	107,8	107,1	104,5	106,1	108,6	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	123,4	125,9	90,5	43,4	70,0	78,6	118,8	180,6	151,2	117,2	102,0	...
Рударство	137,1	137,7	137,0	133,5	121,9	91,2	91,0	90,2	88,3	92,1	98,2	...

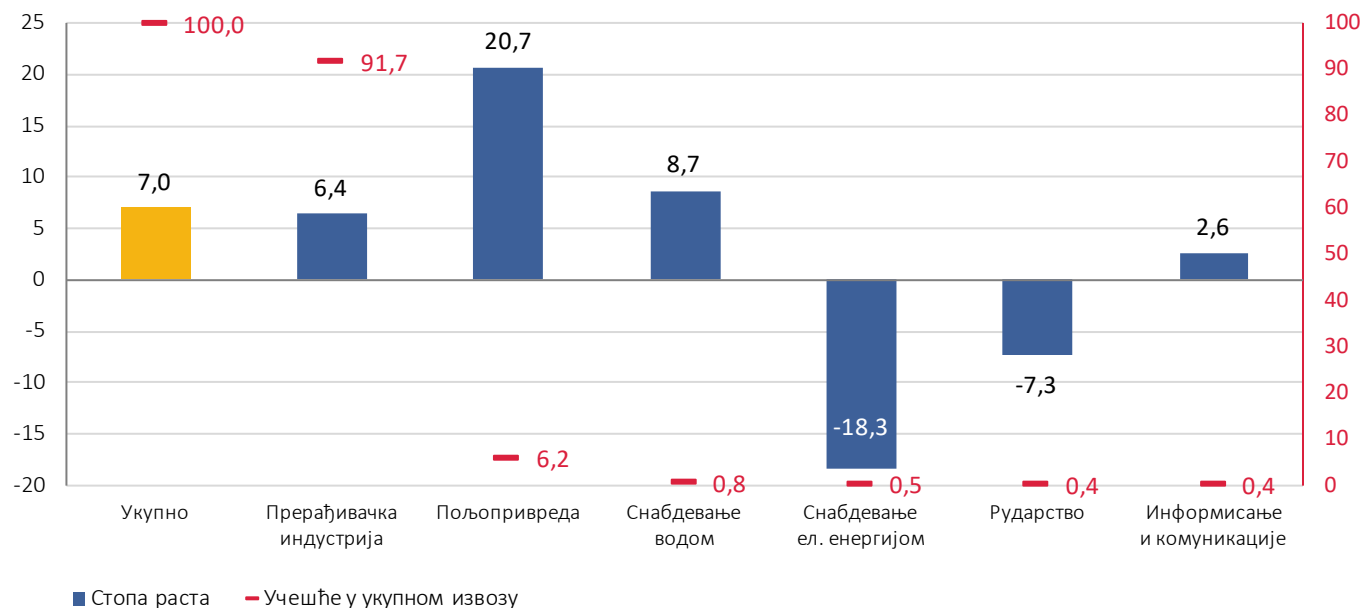
¹⁾ Прогноза.

¹⁰ По текућем курсу, EUR.

¹¹ Према КД (2010).

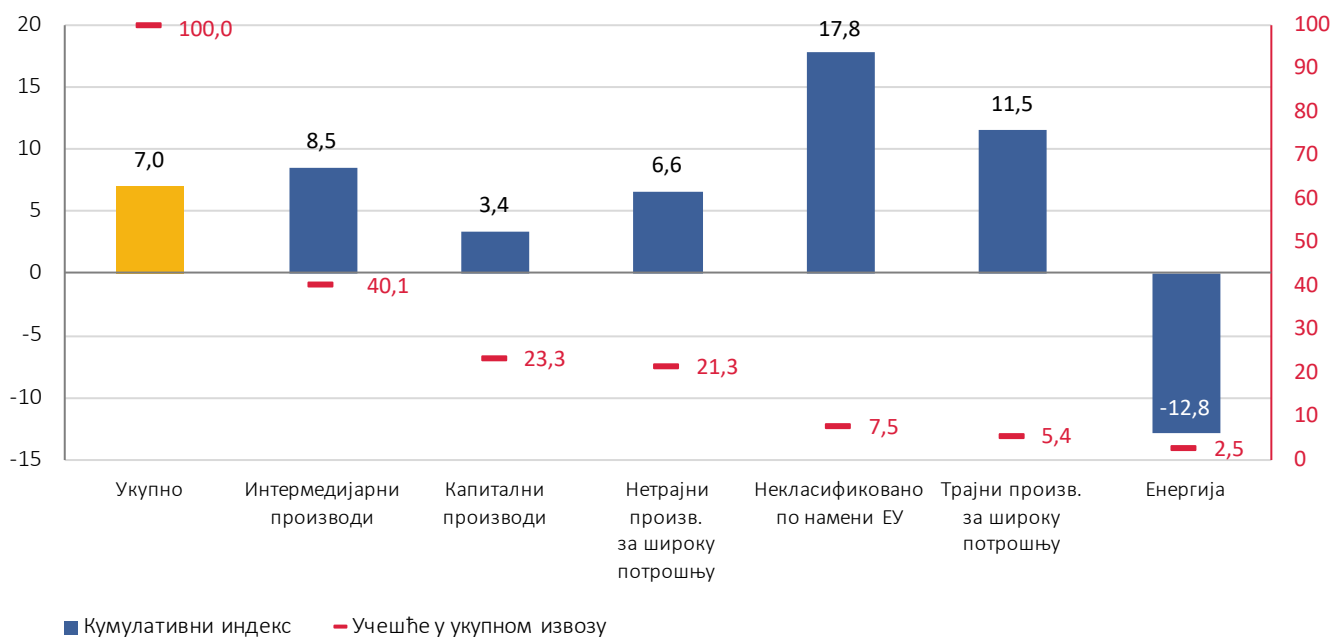
5. Спољна трговина

Графикон 5.2. Кумулативне стопе раста извоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у извозу (%)
(Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период претходне године)

Посматрано према наменским групама, највећи утицај на укупан раст извоза у периоду јануар–септембар 2019. године имали су интермедијарни производи (учешће од 40,1%, раст од 8,5%).

Графикон 5.3. Кумулативне стопе раста извоза по економској намени Европске уније (%)
(Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период претходне године)

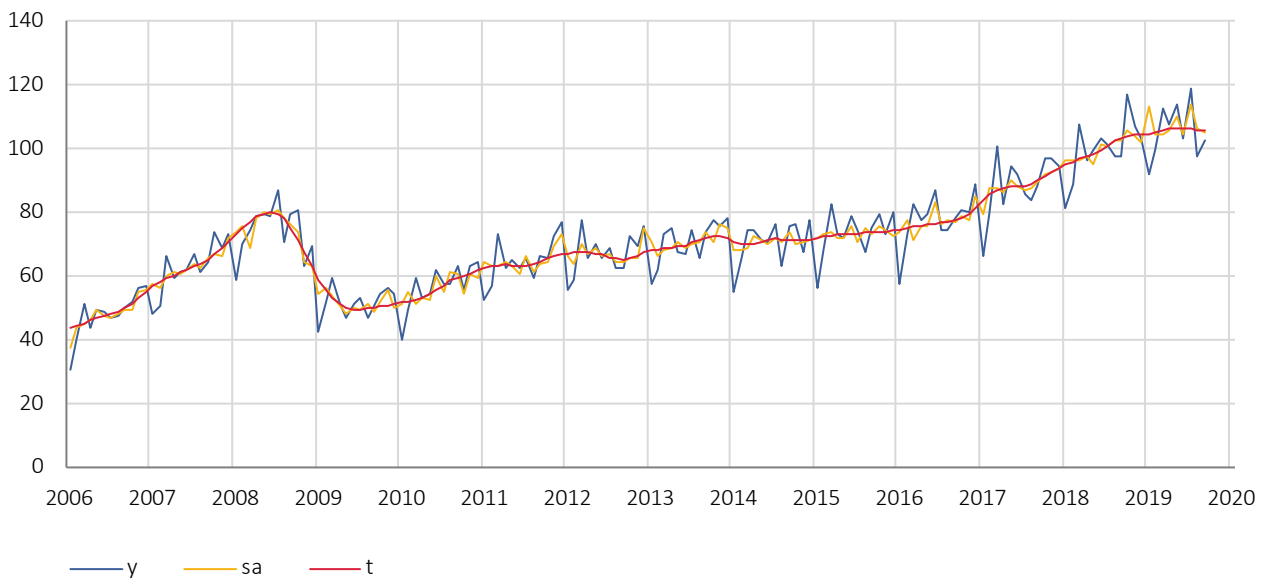

5.2. Укупна вредност увоза робе¹²

Укупна вредност увоза робе у Србији у периоду јануар–септембар 2019. године већа је за 8,7% у односу на исти период 2018. године. На резултате увоза највише су утицали раст од 9,6% у сектору прерађивачке индустрије, који чини 75,9% укупног увоза, 5,6% у увозу робе која још увек није класификована, што чини 11,3% укупног увоза, и 4,8% у сектору рударства, који чини 9,2% укупног увоза у прва три квартала 2019. године.

Графикон 5.4. Компоненте временске серије увоза, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2018 = 100)

Табела 5.2. Увоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси (%)

(поређење са истим периодом претходне године)

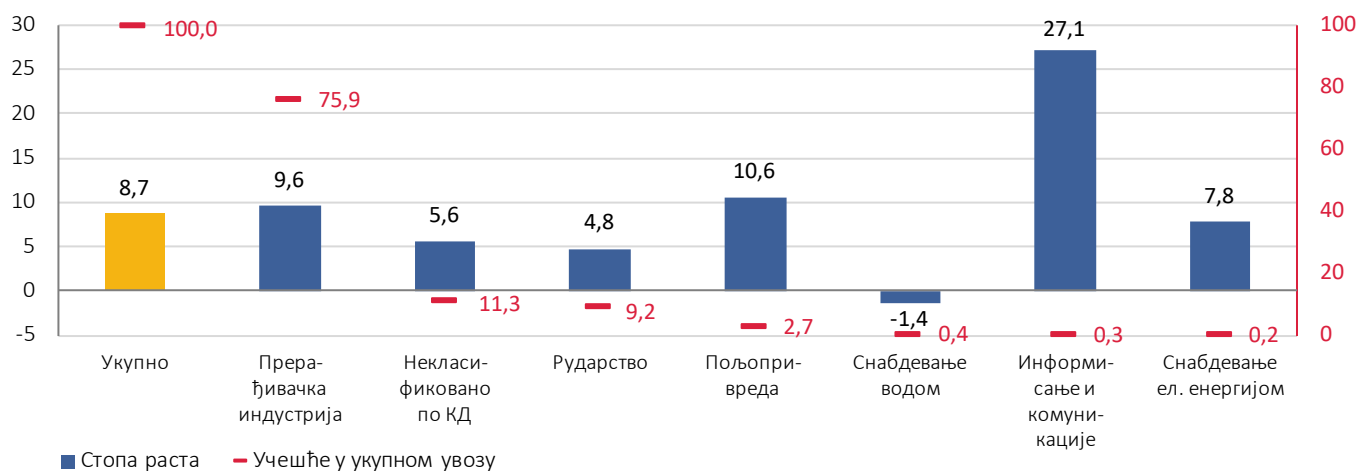
	2017				2018				2019			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1+Q2+Q3+Q4 ¹⁾
Увоз – укупно	115,6	110,3	113,4	115,4	112,6	111,0	115,1	113,4	109,5	108,8	107,7	108,0
Прерађивачка индустрија	110,1	108,5	111,3	114,8	118,6	109,9	110,6	109,3	107,0	109,9	111,8	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	108,6	121,4	125,7	126,1	99,7	90,9	85,1	78,2	110,5	121,2	95,8	...
Рударство	154,6	123,0	133,5	127,8	100,9	118,2	141,3	147,2	112,7	104,5	98,8	...

¹⁾ Прогноза.

¹² По текућем курсу, EUR.

5. Спољна трговина

Графикон 5.5. Кумулативне стопе раста увоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у увозу (%) (Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период претходне године)

Посматрано према наменским групама, највећи утицај на укупан раст увоза у периоду јануар–септембар 2019. године имали су интермедијарни производи (учешће од 37,6%, раст од 13,3%).

Графикон 5.6. Кумулативне стопе раста увоза по економској намени Европске уније

5.3. Најважнији спољнотрговински партнери

Табела 5.3. Најважнији спољнотрговински партнери

Извоз	мил. EUR	Увоз	мил. EUR
Немачка	1 657,1	Немачка	2 252,9
Италија	1 359,6	Кина	1 582,6
Босна и Херцеговина	1 006,1	Италија	1 525,2
Румунија	752,3	Руска Федерација	1 503,3
Руска Федерација	647,3	Мађарска	768,3

Најважнији спољнотрговински партнери у прва три квартала 2019. године биле су земље са којима Србија има потписане споразуме о слободној трговини. Земље чланице ЕУ чине 62,6% укупне размене, док је СЕФТА на другом месту. Појединачно гледано, главни спољнотрговински партнери приказани су у табели 5.3.

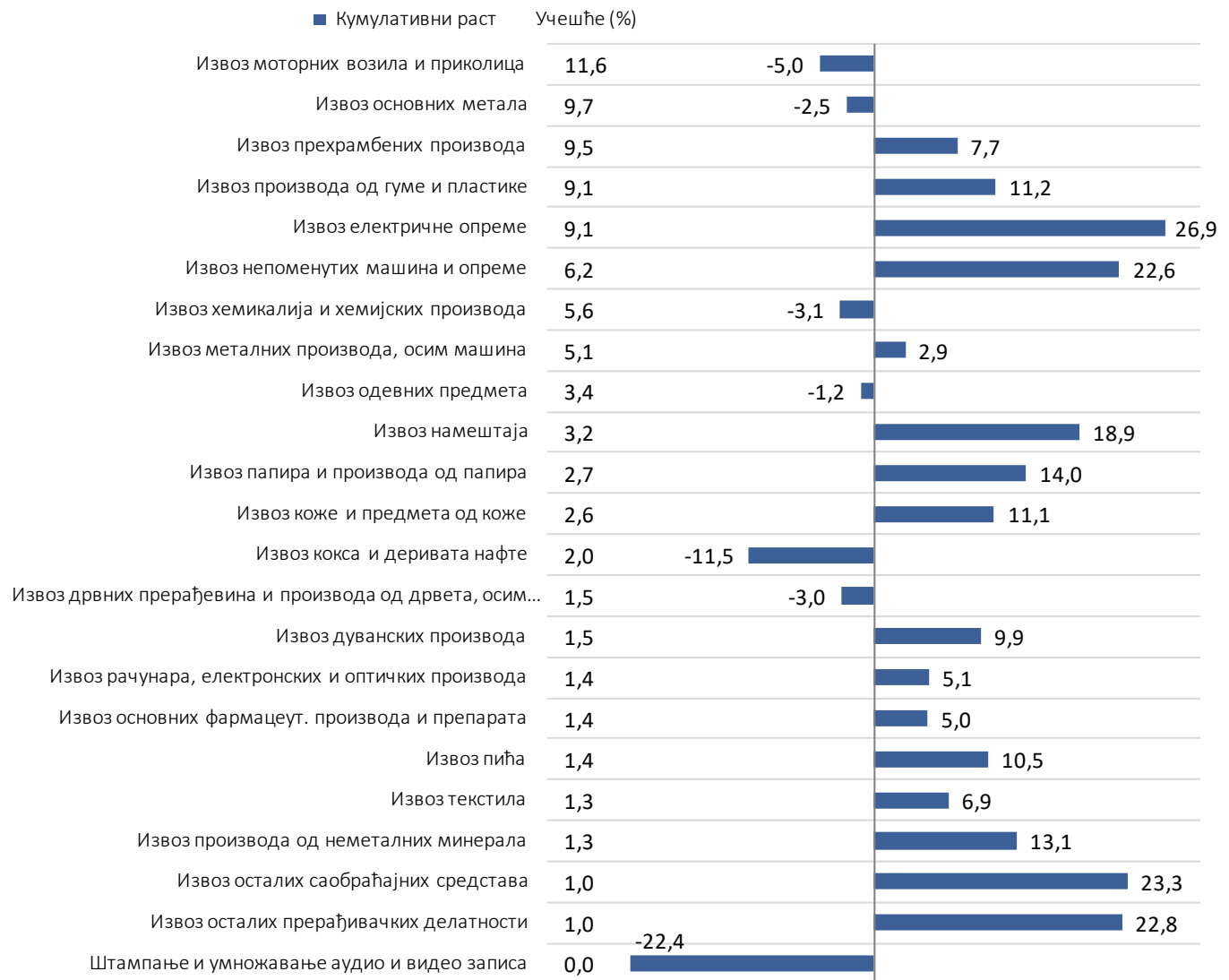
5.4. Прерађивачка индустрија (Ц)

(учешће од 91,7% у укупном извозу и 75,9 % у укупном увозу)

Извоз прерађивачке индустрије је остварио раст од 6,4% у односу на прва три квартала 2018. године. Од 23 области, бележи се кумулативни пад у седам области, међу којима су и области са највећим учешћем, Извоз моторних возила и приколица и Извоз основних метала. Извоз моторних возила, област са појединачно највећом вредношћу извоза од 1,5 милијарди евра, али и смањеним учешћем у укупном извозу, са 13,1% у истом периоду претходне године на 11,6%, бележи кумулативни пад од 5,0%. Извоз основних метала, област са вредношћу извоза од 1,3 милијарде евра, остварила је кумулативни пад од 2,5% и смањење учешћа у укупном увозу са 10,6% претходне године на 9,7%.

Графикон 5.7. Извоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%)

(Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период претходне године, према опадајућем учешћу у укупном извозу)

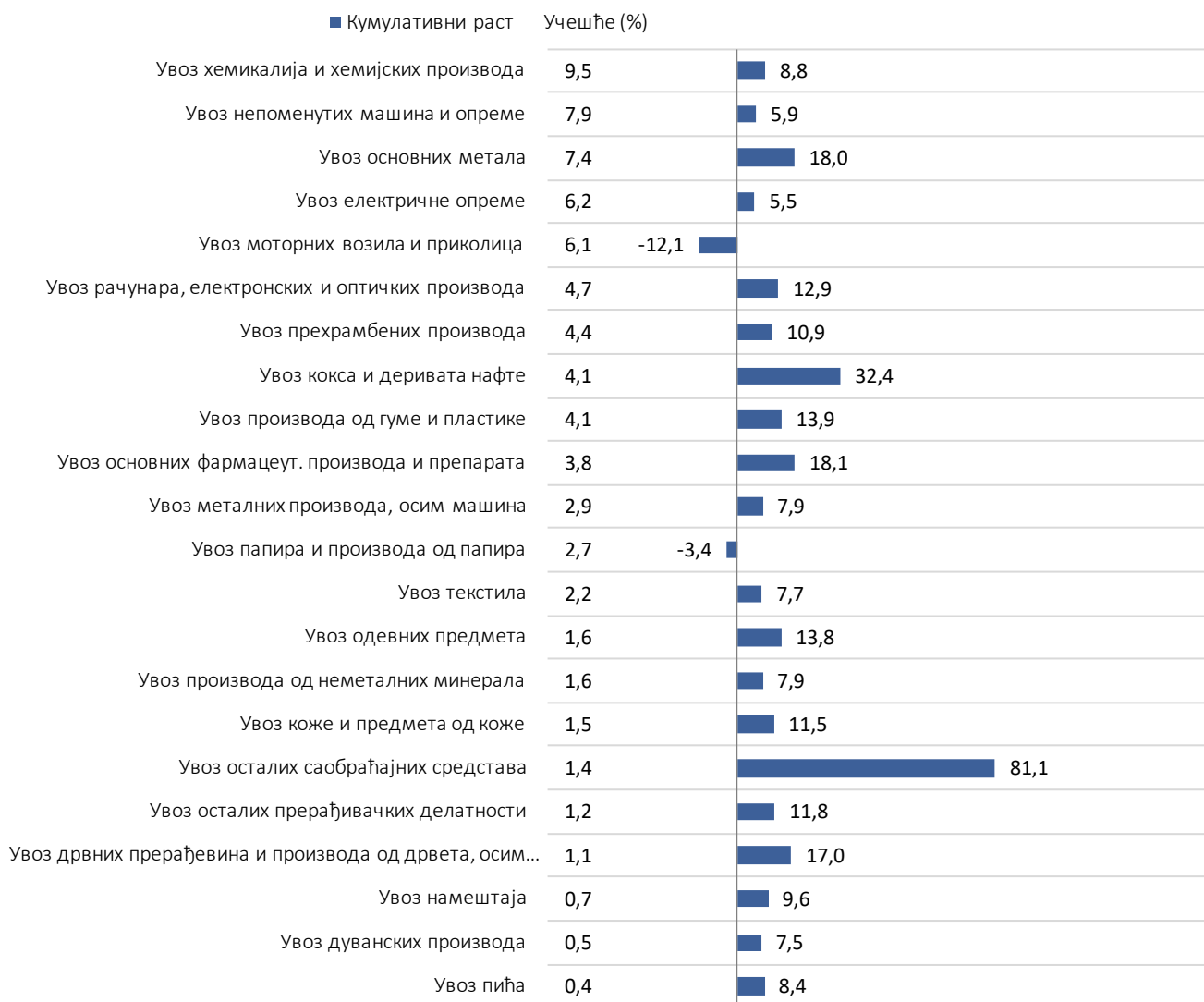

5. Спољна трговина

Увоз прерађивачке индустрије је у првих девет месеци 2019. године, у односу на првих девет месеци 2018, остварио раст од 9,6%. На овај резултат је највише утицао раст увоза хемикалија и хемијских производа (8,8%, са учешћем у укупном увозу од 9,5%), непоменутих машина и опреме (раст од 5,9%, учешће 7,9%) и основних метала (раст од 18,0%, учешће 7,4%). С друге стране, увоз моторних возила и приколица је остварио пад од 12,1% и смањење учешћа у укупном увозу – са 7,5% претходне године на 6,1%.

Графикон 5.8. Увоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%)

(Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период претходне године, према опадајућем учешћу у укупном увозу)

5.5. Пољопривреда, шумарство и рибарство (А)

(учешће од 6,2% у укупном извозу и 2,7% у укупном увозу)

Извоз у овом сектору у првих девет месеци 2019. остварио је раст од 20,7%, као и повећање учешћа са 5,5% на 6,2% у односу на период јануар–септембар 2018. године. Најзначајнија област овог сектора, Пољопривредна производња, лов и услужне делатности, која учествује са 98,5% у извозу целог сектора, бележи раст од 22%. Овом резултату је највише допринео кумулативни раст од 31,1% извоза жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица, групе која чини око 65% извоза читавог сектора у прва три квартала 2019. године.

У увозу је остварен раст од 10,6%, док је учешће у укупном увозу, у односу на исти период претходне године, незнатно повећано (са 2,6% на 2,7%). Регистрован је раст увоза дувана од 54,1%, увоза поврћа, коренастих и кртоластих биљака од 43,7% и увоза тропског и суптропског воћа од 23,7%, али и пад увоза жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица од 20,7%. Како ове групе КД (2010) чине чак 55,8% укупног увоза читавог сектора, може се рећи да је структура увоза у овом сектору значајно промењена у односу на претходну годину.

5.6. Рударство (Б)

(учешће од 0,4% у укупном извозу и 9,2% у укупном увозу)

Сектор Рударство бележи кумулативни пад извоза од 7,3% у односу на период јануар–септембар 2018. године. Пад извоза рударства у највећој мери је узрокован падом од 10% у извозу руда метала, који чини 75,2% извоза целог сектора рударства. Вредности тренда су у благом расту од марта текуће године, али се још не може са сигурношћу рећи да ли овај сектор почиње да се опоравља.

Увоз овог сектора је остварио раст од 4,8%, који је највећим делом проузрокован растом од 69,1% у увозу руда метала.

Речник термина

Роба која није класификована по КД (2010) обухвата робу на складиштењу, робу у слободној зони, као и робу за коју није попуњена царинска тарифа.

6. Унутрашња трговина

6.1. Промет робе у трговини на мало

(Област 47 Класификације делатности)

Промет робе у трговини на мало у периоду јануар–септембар 2019. године, у односу на исти период 2018. године, већи је у текућим за 10,8%, а у сталним ценама за 8,9%.

Табела 6.1. Промет робе у трговини на мало, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1 + Q2 + Q3 + Q4 ¹
Текуће цене	108,8	109,8	107,6	106,6	104,7	105,8	108,6	107,9	112,4	110,7	109,5	110,5
Сталне цене ²	104,0	104,7	104,0	103,0	103,5	103,6	105,1	105,0	109,7	108,3	108,8	109,0

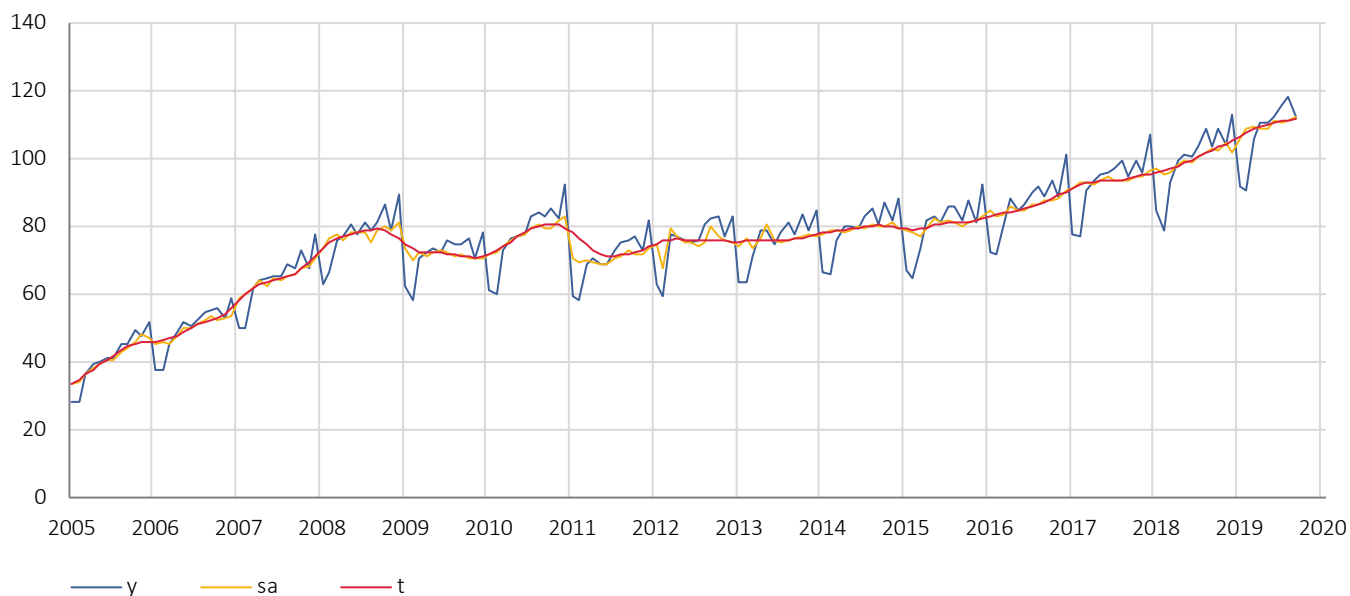
¹ Прогноза.

² Индекси су прерачунати преко месечних индекса у сталним ценама.

Посматрано у односу на просек 2018. године, у првих девет месеци 2019. забележене су очекиване сезонске флукутације у трговини на мало, како у текућим тако и у сталним ценама. Ипак, дугорочни тренд је стабилан и благо растући, и у току прва три квартала 2019. био је изнад прошлогодишњег просека (у просеку за 9,6% у текућим, односно за 8,2% у сталним ценама).

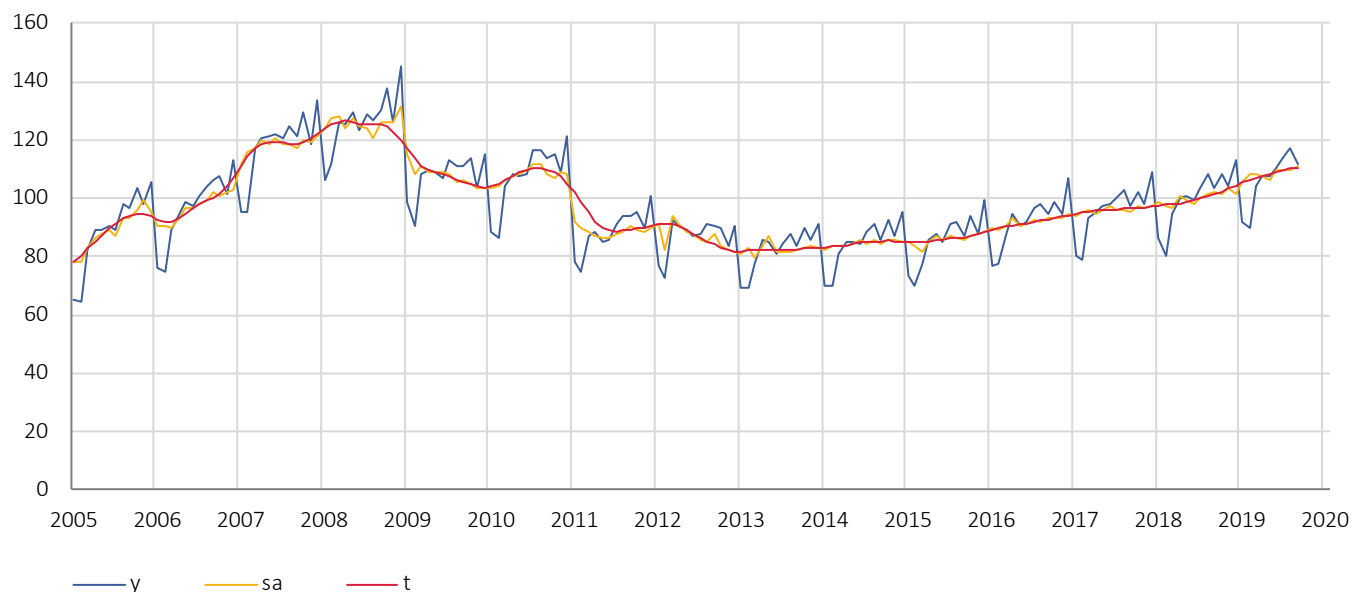
Графикон 6.1. Компоненте временске серије промета робе у трговини на мало у текућим ценама, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2018 = 100)

6. Унутрашња трговина

Графикон 6.2. Компоненте временске серије промета робе у трговини на мало у сталним ценама, индекси
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2018 = 100)

Посматрано по робним групама, у трећем кварталу 2019, у односу на други квартал, није дошло до значајнијих промена у структури промета робе у трговини на мало. Најзаступљенији су били прехранбени производи и алкохолна пића (33,7%), а затим следе гориво за моторна возила и мотоцикле (20,6%) и остали непрехрамбени производи (12,4%).

Графикон 6.3. Структура промета у трговини на мало, по робним групама (%)

6. Унутрашња трговина

6.2. Промет робе у трговини на велико

(Област 46 Класификације делатности)

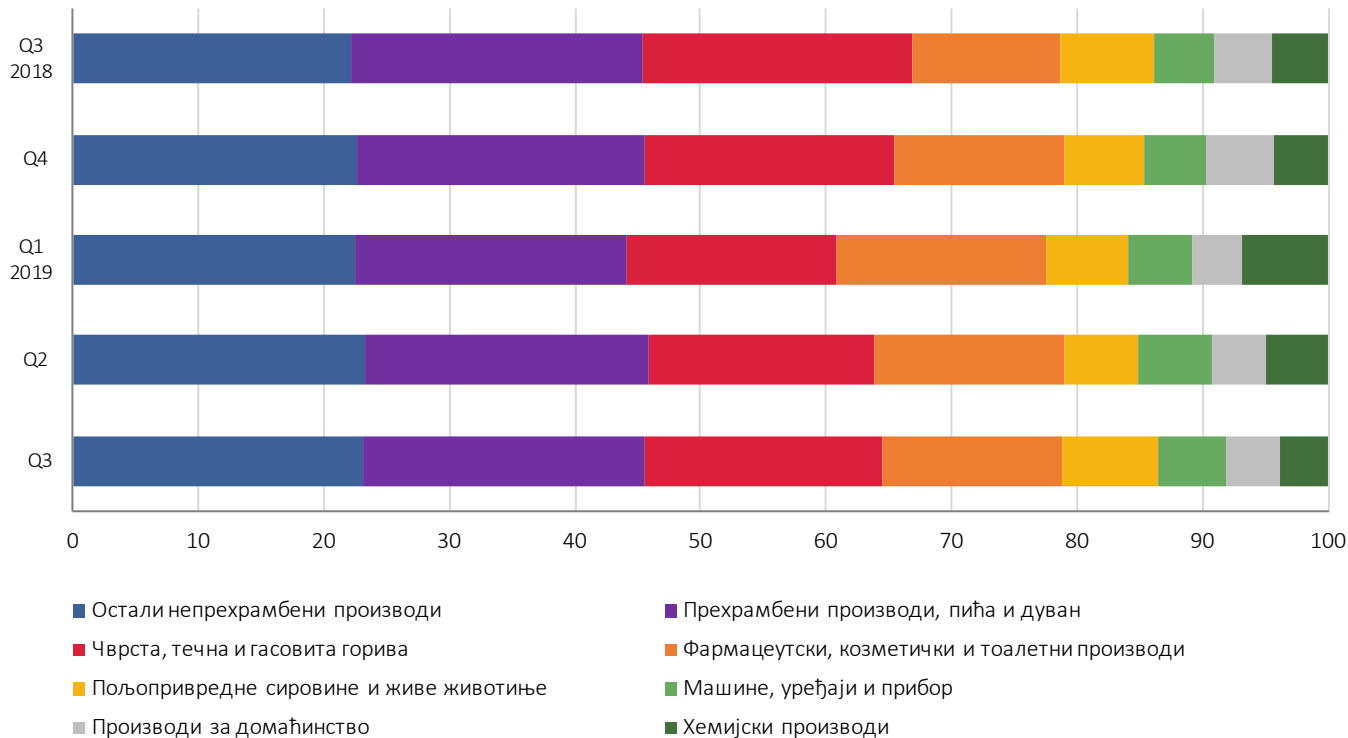
Промет робе у трговини на велико у прва три квартала 2019. године, у односу на исти период претходне године, бележи раст у текућим ценама од 5,1%.

Табела 6.2. Промет робе у трговини на велико, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Текуће цене	109,7	106,1	108,2	107,7	104,3	110,2	111,5	107,6	107,8	104,1	103,8

Посматрано по робним групама, у промету робе у трговини на велико у трећем кварталу 2019. били су најзаступљенији остали непрехрамбени производи (23,1%), а затим следе прехранбени производи, пића и дуван (22,4%), чврста, течна и гасовита горива са 19,0% и фармацеутски, козметички и тоалетни производи са 14,3%.

Графикон 6.4. Структура промета у трговини на велико, по робним групама (%)

6. Унутрашња трговина

6.3. Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила

(Област 45 Класификације делатности)

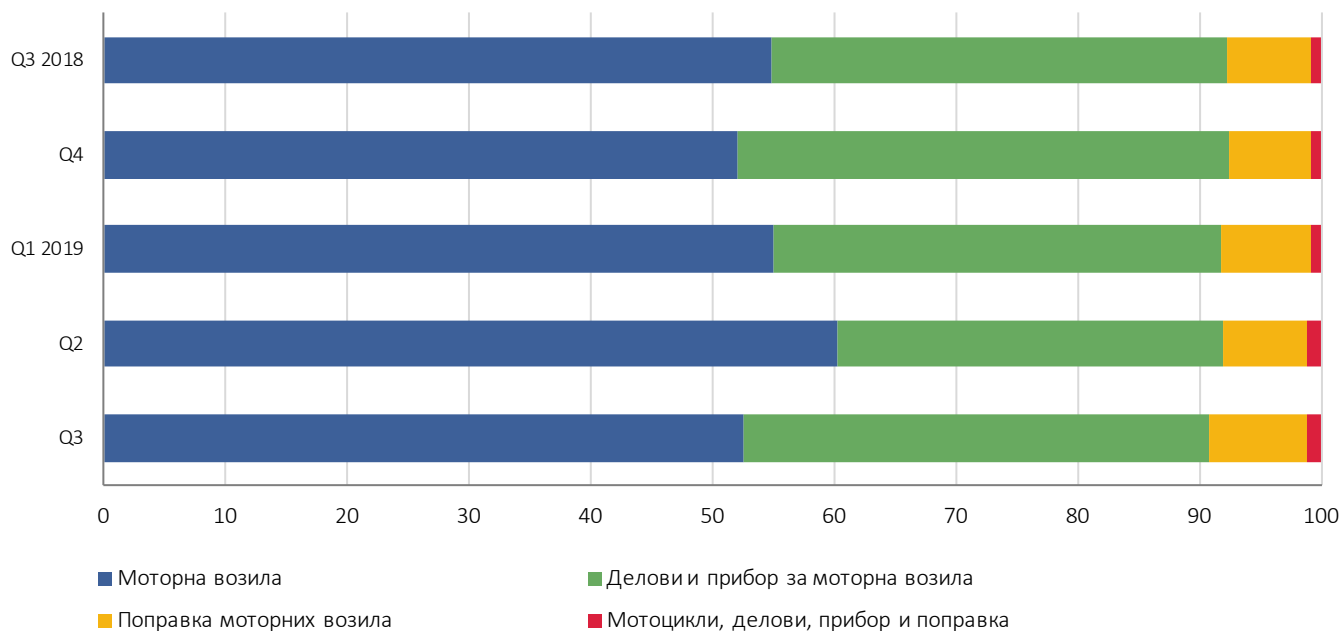
Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила у прва три квартала 2019. године, у односу на исти период претходне године, бележи раст у текућим ценама од 11,2%.

Табела 6.3. Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила, квартални индекси (%)
(поређење са istim периодом претходне године)

	2017				2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Текуће цене	121,3	113,2	114,2	109,5	104,1	108,4	113,4	112,2	113,3	111,8	108,8

Посматрано по робним групама, слично као у претходним кварталима у промету робе у трговини на велико и мало и поправци моторних возила и у трећем кварталу 2019, била су најзаступљенија моторна возила (52,6%), а затим следе делови и прибор за моторна возила (38,2%).

Графикон 6.5. Структура промета у трговини на велико и мало и поправци моторних возила, по робним групама (%)

i Напомена

Индекси промета робе трговине на мало у сталним ценама добијени су дефлационирањем индекса у текућим ценама одговарајућим индексима потрошачких цена, из којих су искључени: вода (из комуналних система), струја и моторна возила, мотоцикли и делови.

7. Цене

У периоду јануар - септембар 2019. године остварен је просечан међугодишњи раст потрошачких цена од 2,0%, што је у оквиру циљаног интервала Народне банке Србије за 2019, од 3%±1,5 п. п.

Табела 7.1. Потрошачке цене, квартална стопа инфлације (%)

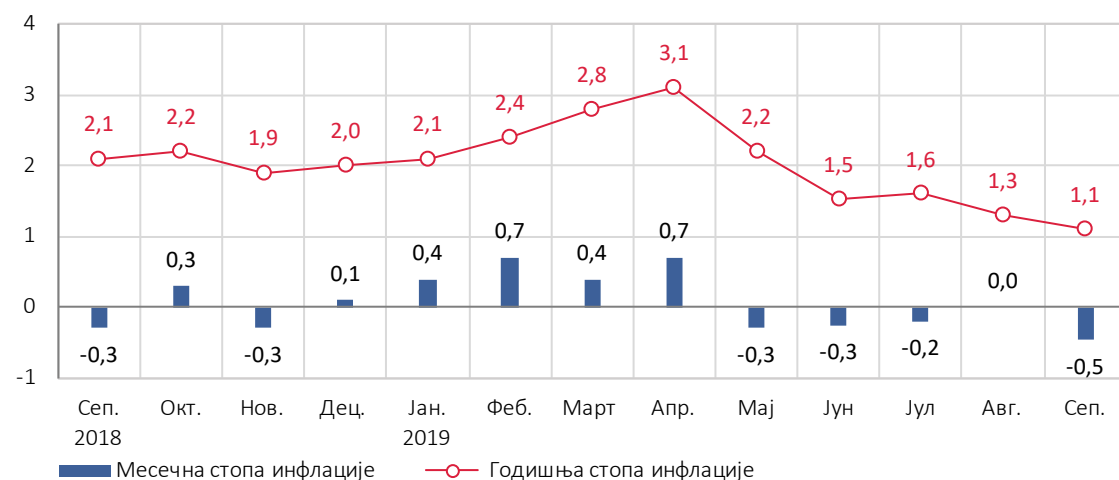
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

	2018				2019			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1 + Q2 + Q3 + Q4 ¹⁾
Потрошачке цене (ИПЦ)	1,6	1,8	2,4	2,0	2,4	2,3	1,3	1,8

¹⁾ Прогноза.

Графикон 7.1. Стопа инфлације мерена индексима потрошачких цена, септембар 2018 – септембар 2019. (%)

(месечна – месец у односу на претходни месец; годишња – месец у односу на исти месец претходне године)

Посматрано **према намени**, највећи утицај на укупан раст потрошачких цена у периоду јануар - септембар 2019. године имале су цене непрерађене хране и цене услуга. Посматрано по основним групама потрошње, највећи допринос су дали раст цена хране и безалкохолних пића, алкохолних пића и дувана.

Графикон 7.2. Структура међугодишње стопе раста потрошачких цена у периоду јануар–септембар, према намени и основним групама производа, %

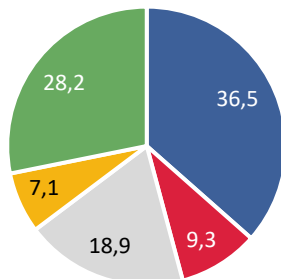
■ Непрерађена храна

■ Прерађена храна

■ Индустријски производи без хране и енергије

■ Енергија

■ Услуге

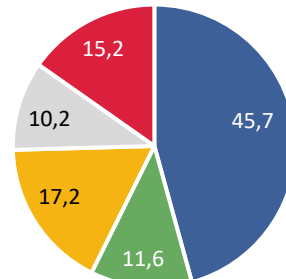
■ Храна и безалкохолна пића

■ Транспорт

■ Алкохолна пића и дуван

■ Стан, вода, ел. енергија, гас и друга горива

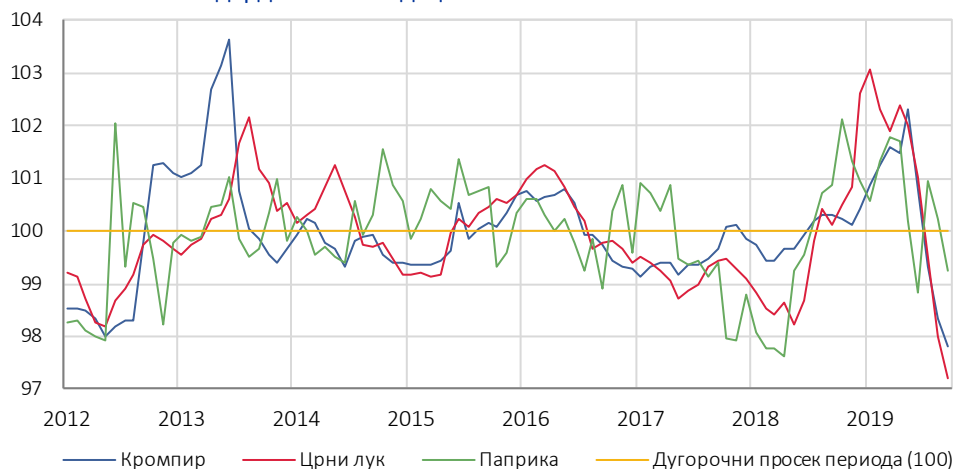
■ Остало

7.1. Храна и безалкохолна пића (допринос кумулативној стопи раста од 0,9 п. п.)

Поврће – У периоду јануар - септембар 2019. године, просечна цена поврћа остварила је међугодишњи раст од 17,7%. У првом кварталу 2019. међугодишњи раст цене поврћа износио је 31,6%, док је у другом кварталу дошло до благог међугодишњег успоравања раста цена поврћа (25,8%), да би у месецима трећег квартала малопродајне цене поврћа биле у паду, што је у кумулативу смањило ниво раста од почетка године и укупан допринос расту цена на мало.

Графикон 7.3. Малопродајна цена кромпира, црног лука и паприке, индекс одступања од просека периода (100), стандардизовани подаци

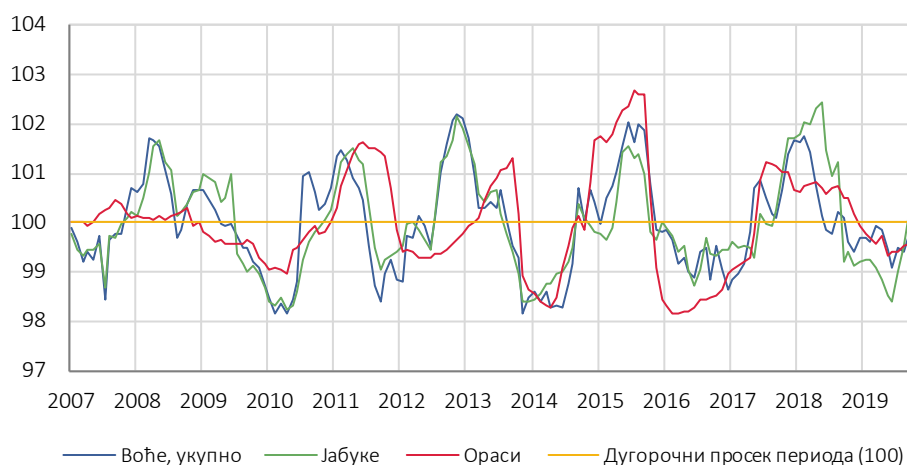

У периоду јануар–март 2019. године, у структури међугодишњег раста укупних потрошачких цена, раст цена хране и безалкохолних пића учествовао је са 54,2%, у периоду јануар–јун 47,8%, док је у периоду јануар–септембар био 45,7%. Наведено смањење је последица успоравања раста цена поврћа од маја 2019. (након сукцесивног раста од септембра 2018).

Пад цене поврћа у трећем кварталу 2019. превасходно је последица пада цене купуса, паприке, црног лука и кромпира (који су и били главни узрок раста просечне цене целе корпе поврћа у претходном периоду). Када је реч о индексу цена произвођача поврћа, важно је напоменути да индекс у потпуности прати циклично кретање просечних малопродајних цена поврћа и да је у првих девет месеци 2019. порастао за око 83,7% на годишњем нивоу.

Воће – Иако у структури цена укупне корпе воћа највеће учешће имају банане, јабуке, ораси и поморанџе, најрепрезентативнији индикатори укупне цене воћа су јабуке и ораси, чије су малопродајне цене високо корелисане са просечном ценом укупне корпе воћа, током целог периода од 2007. године.

Графикон 7.4. Кретање цена укупне корпе воћа (укупно), јабука и ораха; индекс одступања од просека периода (100); стандардизовани подаци

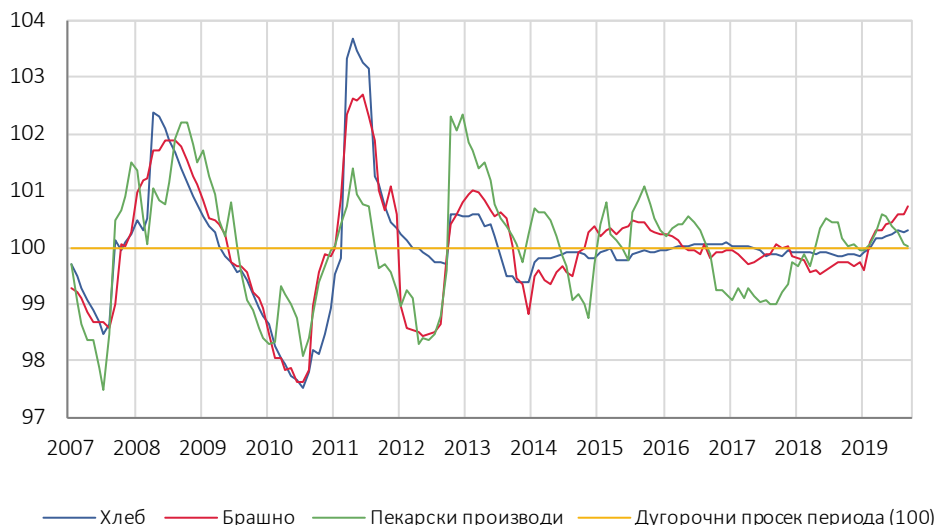

У укупној структури годишње стопе раста цене хране и безалкохолних пића периоду **јануар - септембар 2019. године**, воће је било једини дефлаторни елемент. У овом периоду, цена укупне корпе воћа је имала **пад од 7,5%**. Највећи утицај на овај дефлаторни тренд имало је појефтињење јабука, ораха, банана и лимуна.

7. Цене

Хлеб и житарице – Будући да откупна цена пшенице има утицај на цену пшеничног брашна са једним кварталом закашњења, то се међугодишњи **раст откупне цене пшенице** у другом кварталу 2019, од 22,5%, одразио на међугодишњи **раст цене брашна** од 9,6% у трећем кварталу 2019. године. На тај начин је раст цене брашна периоду јануар - септембар 2019. године довео и до раста цене хлеба за 3,0%. Тако су пшенично брашно и хлеб једини инфлаторни елементи у целој структури хлеба и житарица који су од почетка 2019. имали константан благи годишњи раст и највећи допринос на стопу раста групе производа хлеба и житарица.

Графикон 7.5. Кретање цена хлеба, пшеничног брашна и пекарских производа, индекс одступања од просека периода (100), стандардизовани подаци

Хлеб и житарице су, после поврћа, имали највећи утицај на међугодишњу стопу раста укупних потрошачких цена и једина су инфлаторна компонента у укупној храни која није имала успоравање међугодишње стопе раста. Наиме, услед сушне зиме и преобилних падавина у пролеће 2019, процењен је смањен овогодишњи род пшенице за око 13% у односу на прошлогодишњи, што је узроковало приказани раст цене пшенице.

7.2. Алкохолна пића и дуван (допринос 0,3 п. п.)

Кретање цена групе производа алкохолних пића и дувана доминантно је одређена ценом дувана.

Пре свега, цена дувана је последица усаглашене акцизне политике, према којој се, сагласно акцизном календару 2018–2020, сваког јануара и јуна специфична акциза на цигарете повећава за 1,5 РСД, уз зарачунату и пропорционалну акцизу (од 33%) на цигарете и придодат ПДВ (од 20%). На тај начин државна захватања по основу специфичне акцизе од 1. јула до 31. децембра 2019. у цени једне паклице цигарета (у односу на прво полугодиште) увећана су за 1,5 динара и износе 72,2 РСД. Сходно томе, раст цена дувана у периоду јануар – септембар 2019. године, износио је 7,6% и у расту укупних потрошачких цена учествовао је са 15,0%. Као што се из анализе може видети (табела 7.2), у периоду јануар – септембар 2019, дошло је до благог повећања учешћа недржавних захватања у укупној цени дувана, што је последица већих маржи трговаца и трошкова производње произвођача дувана за домаће тржиште који су у периоду јануар септембар 2019 остварили међугодишњи раст од 11,6%.

Важно је напоменути да се цена дуванских производа у структури укупних цена (од 4,3%) у последњих неколико година константно благо смањује, што је последица смањења конзумирања, тј. издвајања новца од стране потрошача. У односу на 2018. годину, учешће дувана у структури укупних потрошачких цена смањено је за 0,1 п. п.

Табела 7.2. Пореска структура доприноса међугодишње стопе раста дувана

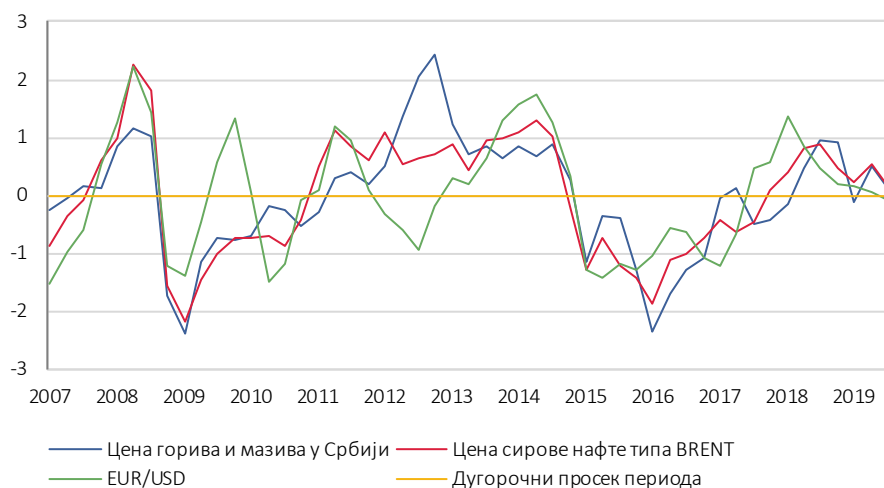
		2018				2019		
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Цена дувана, стопа раста, %		7,2	8,6	8,2	8,2	8	7,9	6,9
Допринос годишњој стопи раста дувана, процентни поени	Фискална захватања	5,1	6,1	5,9	5,9	5,7	5,4	4,8
	<i>Специфична акциза</i>	1,3	1,5	1,5	1,5	1,4	1,2	1,1
	<i>Пропорционална акциза (33%)</i>	2,4	2,9	2,7	2,7	2,7	2,6	2,3
	<i>ПДВ (20%)</i>	1,4	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,4
	Остала захватања (трговачке марже и трошкови произвођача)	2,1	2,5	2,3	2,3	2,3	2,5	2,1
Рацио фискалних према осталим захватањима		2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,1	2,3
Учешће у годишњој стопи раста цена дувана	Фискална захватања, %	71,5	71,2	71,4	71,4	70,9	68,2	69,6
	Остала захватања, %	28,5	28,8	28,6	28,6	29,1	31,8	30,4

7.3. Транспорт (0,2 п. п.)

Цене групе Транспорт, у периоду јануар – септембар, оствариле су међугодишњи раст од 1,9%.

Дефлаторни трендови цене горива, која има највећи утицај на кретање цена целе групе Транспорт, започети у првом кварталу 2019, настављени су у месецима који су уследили. Цена сирове нафте типа BRENT, на крају трећег квартала 2019, била је на нивоу од 62,8 долара по барелу, што је за 1,4 долара мање него на крају другог квартала 2019. Такође, у периоду јануар–септембар 2019, долар је ојачао према евр за 2,8%. Сходно томе, укупно учешће групе Транспорт у међугодишњој стопи раста укупних потрошачких цена, у периоду јануар – септембар 2019, смањено је на 11,6% (док је у првих шест месеци износило 17,4%).

Графикон 7.6. Кретање цена горива и мазива према цени сирове нафте типа *BRENT* и курсу *EUR/USD*, одступања од просека периода (%)

У трећем кварталу 2019, у Србији је малопродајна цена **евродизела** опет пала на ниво на којем је била у првом кварталу 2019. У односу на други квартал 2019, у просеку била је нижа за 3,3 РСД по литру. С друге стране, цена **безоловног бензина** од 95 октана је у трећем кварталу (у односу на други квартал 2019) у просеку била нижа за 1,7 РСД по литру. Цене горива и мазива, које иначе имају највећи утицај на формирање цена групе Транспорт, у трећем кварталу 2019. оствариле су међугодишњи раст од 0,8%.

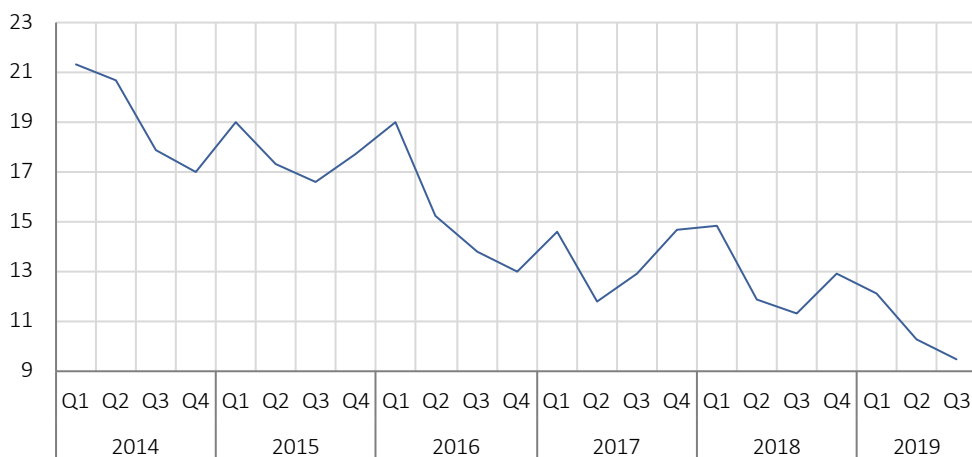
8. Тржиште рада

У Србији је у трећем кварталу 2019. године било запослено 2,9 милиона лица, а незапослено 308,4 хиљаде лица старијих од 15 година¹³.

У поређењу са претходним, другим кварталом 2019, стопа незапослености је нижа и износи 9,5% (после 10,3% у II кварталу 2019), а број незапослених лица је мањи за 25,6 хиљада.

Стопа незапослености је смањена у свим регионима, у поређењу са другим кварталом 2019: у Београдском региону са 7,7% на 7,6%, у Војводини са 9,8% на 8,2%, Региону Шумадије и Западне Србије са 11,1% на 10,6% и у Региону Јужне и Источне Србије са 12,7% на 12,0%.

Графикон 8.1. Кретање стопе незапослености лица старости 15 и више година, Q1 2014 – Q3 2019.
(квартална периодика)

Премда кретање стопе незапослености има опадајућу тенденцију, оно у себи садржи сезонску компоненту коју, због недовољне дужине серије, за сада није могуће елиминисати.

Табела 8.1. Тржиште рада – лица старости 15 и више година
(квартални подаци)

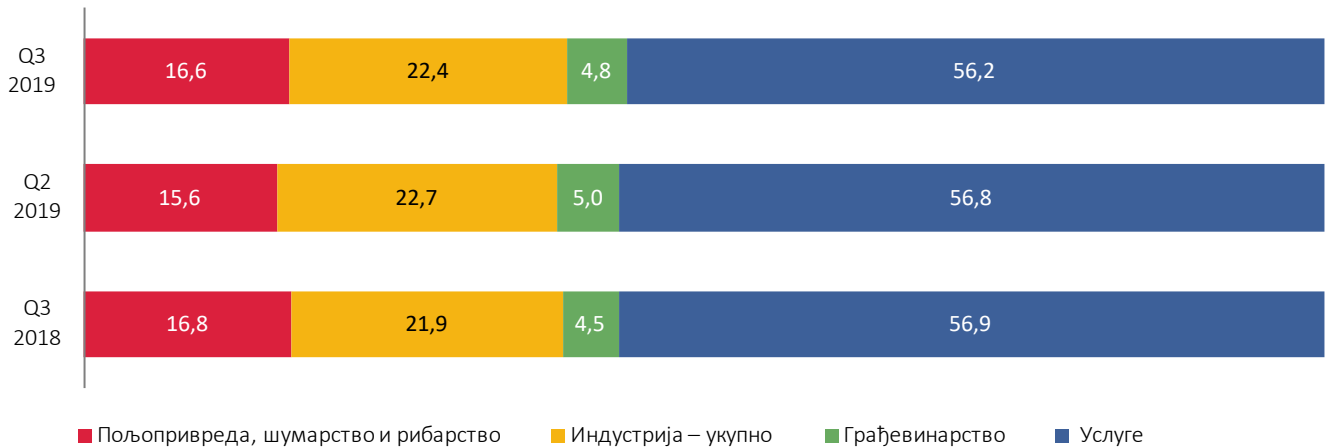
	Актуелни квартал	Претходни квартал		Исти квартал претходне године	
	Q3 2019 (у хиљ.)	Q2 2019 (у хиљ.)	промена, %	Q3 2018 (у хиљ.)	промена, %
Незапослени	308,4	334,0	-7,6	371,8	-17,0
Запослени	2 938,7	2 916,5	0,8	2 929,3	0,4
	%	%	промена, %	%	промена у %
Стопа незапослености	9,5	10,3	-7,7	11,3	-15,9
Стопа запослености	49,6	49,2	0,9	49,2	0,9

¹³ Сви подаци су преузети из Анкете о радној снази.

8. Тржиште рада

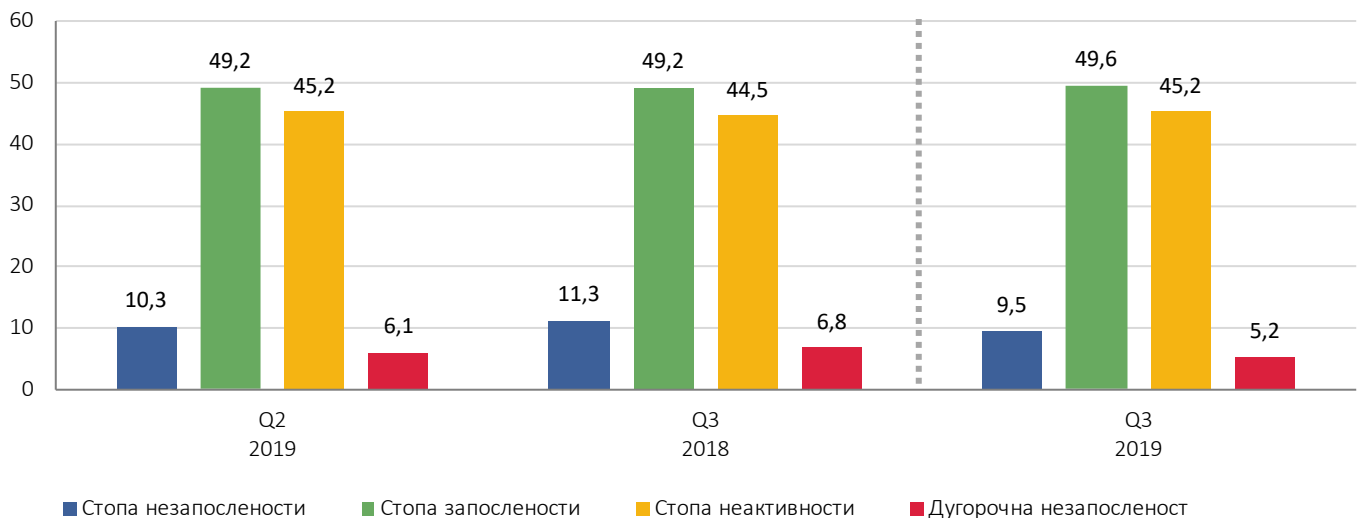
Највећи број запослених у трећем кварталу 2019. забележен је у услужном сектору (56,2%), затим у индустрији (22,4%), пољопривреди (16,6%) и најмање у грађевинарству (4,8%). Овакве тенденције – пораст запослених у услужном, а пад у осталим секторима – присутне су и у глобалној економији и код нас, и у складу су са десетогодишњим трендовима кретања на тржишту рада.

Графикон 8.2. Удео запослених по секторима (%)

Иако колебљиви и под утицајем сезонских кретања, индикатори тржишта рада показују тенденцију опадања незапослености и пораста запослености и активности.

Графикон 8.3. Тржиште рада – најважнији показатељи за претходни квартал, исти квартал претходне године и актуелни квартал (%)

8. Тржиште рада

8.1. Поређење са истим кварталом претходне године

У поређењу са истим кварталом претходне године, број **незапослених** лица смањен је за 17% (са 371,8 хиљада на 308,4 хиљада). Истовремено, број **запослених** лица је повећан за 0,4% (са 2 929,3 у III кварталу 2018. на 2 938,7 у III кварталу 2019. године).

Стопа незапослености **младих** (старости од 15 до 24 године) у III кварталу 2019. износила је 26% и виша је за 2,8% у односу на III квартал 2018, када је износила 25,3%. Највиша стопа незапослености младих забележена је у Региону Јужне и Источне Србије (32,7%), а најнижа у Београдском региону (19,9%).

Стопа **дугорочне незапослености** (учешће лица незапослених дуже од годину дана у активном становништву старости 15 и више година) износила је 5,2%, што је за 23,5% мање у односу на III квартал 2018. (када је била 6,8%).

Посматрано **према полу**, у III кварталу 2019. регистроване су стопе незапослености од 10,8% код жена и 8,5% код мушкараца. У поређењу са III кварталом 2018, стопе незапослености су ниже код оба пола: код жена за 11,4%, а код мушкараца за 30,3%. Посматрано **по регионима**, стопа незапослености **мушкараца** је у свим регионима смањена: у Београдском региону, са 9,7% на 6,8%, у Региону Војводине, са 6,8% на 6,6%, у Региону Шумадије и Западне Србије, са 11,3% на 9,9%, и у Региону Јужне и Источне Србије, са 15% на 10,8%.

Слична кретања забележена су и код **женске популације**: стопа незапослености је смањена у Београдском региону, са 10,7% на 8,5%, у Региону Јужне и Источне Србије, са 15,4% на 13,5%, а у Региону Шумадије и Западне Србије са 13,9% на 11,4%. Једино је у Региону Војводине стопа незапослености повећана, са 9,2% на 10,3%.

Посматрано према **професионалном статусу**, у односу на исти квартал 2018, број запослених лица је смањен у следећим категоријама – samozапослени (за 2%) и помажући чланови домаћинства (за 21,7) док је у категорији запослених радника дошло до повећања броја запослених за 2,9%.

Табела 8.2. Запосленост по професионалном статусу, поређење Q3 2018 – Q3 2019.

	Q3 2018 (у хиљ.)	Q3 2019 (у хиљ.)	Промена у %
Запослена лица – укупно	2 929,3	2 938,6	0,4
Самозапослени	692,5	678,8	-2,0
Запослени радници	2 064,5	2 124,9	2,9
Помажући чланови домаћинства	172,3	134,9	-21,7

8.2. Поређење са претходним кварталом

У поређењу са претходним, другим кварталом 2019, број незапослених лица смањен је за 25,6 хиљада, а број запослених повећан за 22,2 хиљаде.

Стопа незапослености **младих** (од 15 до 24 године) у III кварталу 2019. износила је 26%, што је за 6,6% више у односу на претходни квартал (када је износила 24,4%). Стопа **дугорочне незапослености** (5,2%) нижа је за 14,7% у односу на претходни квартал, када је износила 6,1%.

8. Тржиште рада

Посматрано **према полу**, стопа незапослености је у III кварталу 2019. била нижа код мушкараца за 12,4%, а код жена за 2,7% у односу на II квартал 2019. Стопе незапослености **мушке популације** смањене су у три региона: у Региону Војводине, са 9,2% на 6,6%, у Региону Шумадије и Западне Србије, са 10,6% на 9,9%, и у Региону Јужне и Источне Србије са 12,1% на 10,8. У Београдском региону стопа незапослености мушке популације остала је иста као и у претходном кварталу: 6,8%.

Код **женске популације** стопа незапослености је смањена у Београдском региону са 8,8% на 8,5%, у Региону Војводине са 10,6% на 10,3%, Региону Шумадије и Западне Србије са 11,8% на 11,4%. У Региону Јужне и Источне Србије стопа незапослености женске популације остала је иста као и у претходном кварталу: 13,5%.

Посматрано **према професионалном статусу**, у односу на претходни квартал, број запослених лица је повећан у категоријама самозапослени (за 1,2%) и запослени радници (за 0,8%), док је у категорији помажући чланови домаћинства дошло до пада за 1,8%.

Табела 8.3. Запосленост по професионалном статусу, поређење Q2 2019 – Q3 2019.

	Q2 2019 (у хиљ.)	Q3 2019 (у хиљ.)	Промена у %
Запослена лица – укупно	2 916,5	2 938,6	0,8
Самозапослени	670,8	678,8	1,2
Запослени радници	2 108,3	2 124,9	0,8
Помажући чланови домаћинства	137,4	134,9	-1,8

Речник термина

Незапослени су она лица која нису обављала ниједан плаћени посао у посматраној седмици, активно су тражила посао током четири седмице које су претходиле посматраној седмици и у могућности су да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице.

Запослени су лица старости 15 и више година која су најмање један сат у посматраној седмици обављала неки плаћени посао (у новцу или натури), као и лица која су имала запослење, али која су у тој седмици била одсутна са посла.

Активно становништво (радну снагу) чине сва запослена и незапослена лица старости 15 и више година.

Стопа запослености представља проценат запослених у укупном становништву старом 15 и више година.

Стопа незапослености представља проценат незапослених у укупном броју активних становника старих 15 и више година.

Стопа активности представља проценат активног становништва у укупном становништву старом 15 и више година.

9. Зараде

Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната у Републици Србији за **трећи квартал 2019.** године износила је 54 285 РСД. У односу на исти период претходне године, тј. трећи квартал 2018, номинално је виша за 10,9%, а реално за 9,5%.

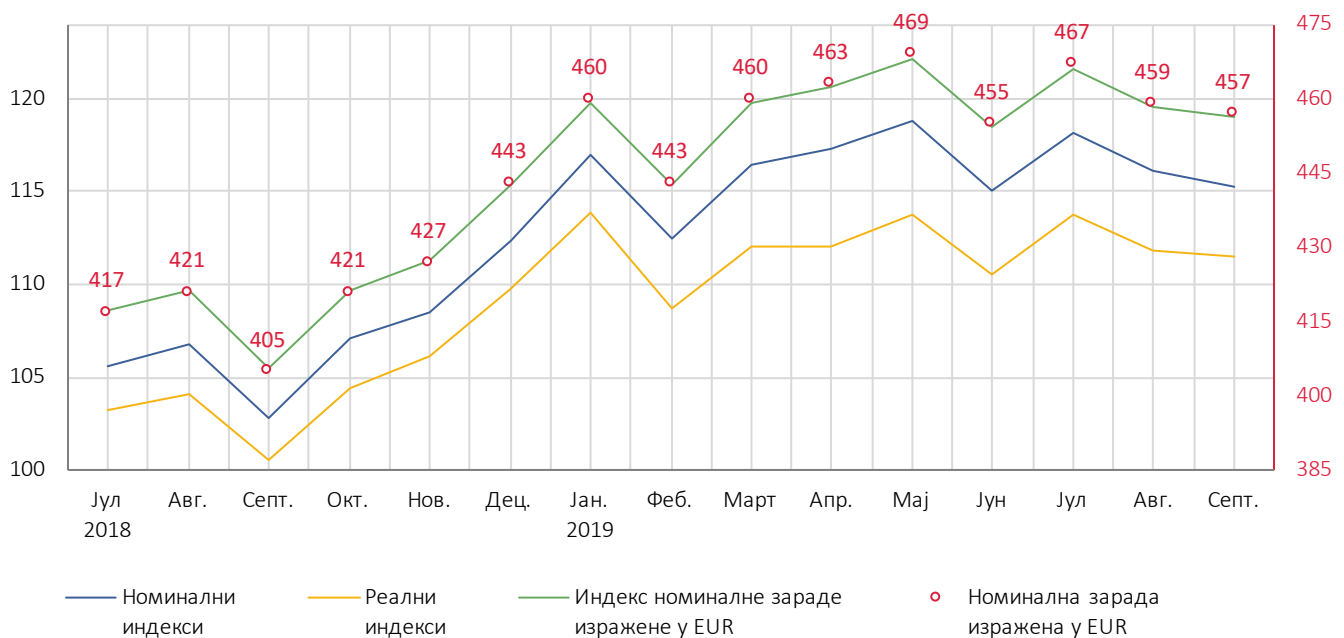
У односу на претходни квартал, тј. други квартал 2019, номинално је нижа за 0,5%, а реално виша за 0,2%.

За **првих девет месеци** 2019. године, обрачуната просечна зарада без пореза и доприноса износила је 54 194 РСД, и, у односу на исти период претходне године, номинално је виша за 10,1%, а реално за 7,9%.

Табела 9.1. Зараде без пореза доприноса – реални и номинални индекси
(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Реални индекси	101,1	100,8	100,9	100,1	103,8	104,5	104,2	105,3	106,9	107,6	109,5
Номинални индекси	104,2	104,6	103,9	103,0	105,5	106,4	106,7	107,5	109,5	110,0	110,9

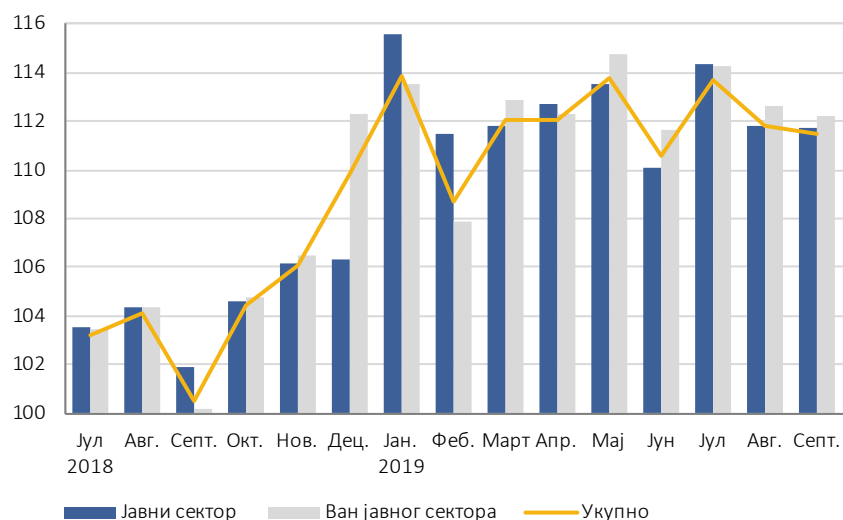
Графикон 9.1. Зараде без пореза и доприноса, кретање номиналних и реалних индекса
(просек 2017 = 100)

У посматраном периоду, од средине 2018. године, номиналне зараде су се кретале у складу са кретањем реалне економије и буџета, истовремено се прилагођавајући тржишним показатељима, тј. понуди и потражњи радне снаге.

Након што је просечна зарада без пореза и доприноса, изражена у еврима, у децембру 2017. први пут премашила 400 евра, током целе 2018. године је била на нивоу изнад 400 евра. У мају 2019. достигла је 469 евра, што је уједно највиша вредност забележена у посматраном периоду.

Графикон 9.2. Зараде без пореза и доприноса у јавном сектору, ван јавног сектора и укупно
(реални индекси, просек 2017 = 100)

Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната за III квартал 2019. износила је 60 546 РСД у јавном, а 51 405 РСД ван јавног сектора.

Иако су зараде јавног сектора дуго биле више од зарада ван јавног сектора, тај однос је тренутно релативан. Наиме, sukcesиван раст зарада у јавном сектору довео је и до њиховог пораста и ван јавног сектора, што је резултирало растом укупних зарада. Политика управљања зарадама у јавном сектору се на тај начин показала као покретач импулса унутрашње тражње и регулатор флукуација на тржишту рада.

Графикон 9.3. Просечне зараде без пореза и доприноса, по запосленом, у јавном сектору
(Q1 + Q2 + Q3 2019)

Јавни сектор – укупно	60 580 РСД
Јавна државна предузећа	74 815 РСД
Јавна локална предузећа	51 832 РСД
Администрација – сви нивои	64 362 РСД
Ниво државе	66 977 РСД
Ниво аутономне покрајине	68 519 РСД
Ниво локалне самоуправе	51 332 РСД
Здравствени и социјални рад	55 181 РСД
Образовање и култура	57 264 РСД

9. Зараде

Поређењем зарада без пореза и доприноса, **по секторима КД (2010)**, запажа се да је највећи реалан раст у периоду од девет месеци 2019, у поређењу са истим периодом 2018. године, остварен у секторима Информисање и комуникације (15,3%), Рударство (12,5%), Стручне, научне, иновационе и техничке делатности (11,4%) и Административне и помоћне услужне делатности (10,9%).

Највиша зарада без пореза и доприноса у периоду јануар–септембар 2019. обрачуната је у следећим областима: Ваздушни саобраћај (176 020 РСД), Услужне делатности у рударству (136 250 РСД), Експлоатација сирове нафте и природног гаса (133 466 РСД), Рачунарско програмирање и консултантске делатности (126 313 РСД), Производња дуванских производа (111 999 РСД), Финансијске услуге, осим осигурања и пензионих фондова (108 684), Производња кокса и деривата нафте (103 242 РСД) и Научно истраживање и развој (102 283 РСД).

У свим осталим областима зараде су биле испод 100 000 РСД и кретале су се у интервалу од 31 097 РСД (Делатност припремања и послуживања хране и пића) до 96 468 РСД (Производња основних фармацеутских производа и препарата).

Посматрано **по регионима**, највиша просечна зарада без пореза и доприноса у периоду јануар–септембар 2019. обрачуната је у Београдском региону и износи 67 265 РСД. У Региону Војводине зарада је износила 51 170 РСД, док је у осталим регионима била испод 50 000 РСД – у Региону Јужне и Источне Србије је износила 47 730 РСД, а у Региону Шумадије и Западне Србије је износила 46 201 РСД.

Графикон 9.4. Кретање реалних зарада без пореза и доприноса, сектори КД (2010)

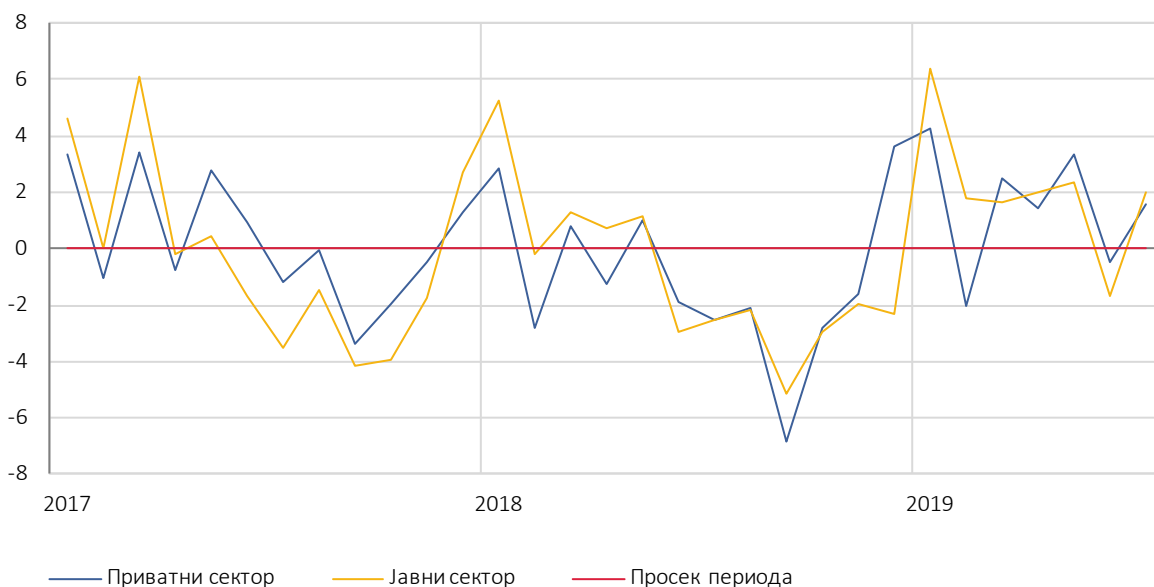
(Q1 + Q2 + Q3 2019. у односу на исти период 2018)

Утицај раста зарада у јавном сектору на раст зарада у приватном сектору

Основна претпоставка утицаја зарада јавног сектора на раст зарада у приватном сектору базирана је на „демонстрационом ефекту“. Према овој теоријској претпоставци, раст (или најава раста) зарада у јавном сектору представља иницијални импулс раста укупних зарада. Овај ефекат „угледања“ своје главно упориште има у аргументима жеље задржавања радне снаге од стране приватног сектора (по ком основу и повећавају плате својим радницима). Такође, присутан је и секундарни ефекат – наиме, раст агрегатне тражње, као резултат раста зарада у јавном сектору, последично утиче и на раст зарада у приватном сектору.

Графикон 1. Кретање реалних нето зарада у јавном и приватном сектору, одступање од просека периода, јануар 2017 – јул 2019. (%)

Нова методологија обрачуна зарада у Србији обезбеђује податке о зарадама почев од јануара 2018, сходно томе, дужина временских серија још увек није задовољавајућа, али чини се довољном да се изведу неке основне поставке, тј. дијагнозе „демонстрационог ефекта“.

Ради сагледавања међусобног краткорочног утицаја зарада у јавном сектору на зараде у приватном сектору, примењен је модел корекције ка равнотежи (VEC модел). Оцењени модел има добра статистичка својства (табела 1). На основу добијених резултата модела може се закључити да је у посматраном периоду (јануар 2017 – јул 2019) објашњено 79% варијабилитета месечне стопе раста номиналних нето плата приватног сектора. Вредност коинтеграционог коефицијента ЕС (0.606) указује на то да се динамика номиналних зарада у приватном сектору у сваком месецу коригује за око 60% према дугорочној равнотежној вези, коју образује са номиналним зарадама јавног сектора. Такође, добијен је резултат да је номинални раст зарада у јавном сектору од 1%, у просеку, утицао на номинални раст зарада у приватном сектору за око 0,93%.

Специјална анализа

Табела 1. Оцена једначине месечних стопа раста номиналних зарада у приватном сектору модела корекције ка равнотежи (VECM систем, ред доцње 1, ранг коинтеграције = 1), фебруар 2017 – јул 2019.

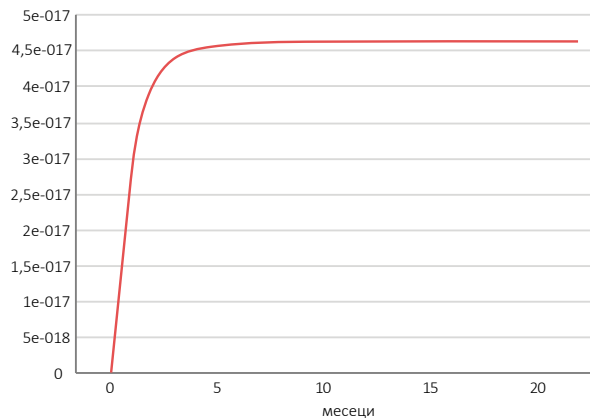
Променљива	Оцена	t однос
const	0,114	4,136
d_l_nnp111	0,934	9,800
S1	-0,024	-2,053
V1218	0,054	3,772
EC	-0,606	-4,083
$R^2=0,79$, $LMF(12)=0,96$ ($p=0,52$), $JB=0,87$ ($p=0,64$)		

Напомене: 1) Резултат анализе Републичког завода за статистику; 2) d_l_nnp111 – логаритмовани и диференцирани подаци номиналних нето зарада у јавном сектору, S1 – сезонска варијабла за јануар, V1218 – вештачка варијабла у децембру 2018. (ефекат 13. плате у приватном сектору), EC – коефицијент прилагођавања модела дугорочној равнотежној коинтеграционој зависности, односно стохастички члан модела дугорочне зависности наведених варијабли. Примена VEC модела подразумевала је претходно тестирање услова примене коинтеграционе анализе поменутих варијабли зарада у јавном и приватном сектору, кроз детектовање присутности јединичних коренова тих серија (ADF тест), као и тестирању присутност стационарности резидуалне компонентне модела њихове дугорочне еластичности.

Графикон 2. Стварно и моделом оцењена месечна стопа раста зарада у приватном сектору; прве диференце логаритмованих података, фебруар 2017 – јул 2019.

Графикон 3. Функција импулсног одзива номиналних зарада у приватном сектору на шок у номиналним зарадама јавног сектора

Функција импулсног одзива (графикон 3) показује да је егзогени шок раста номиналних нето плата у јавном сектору имао утицај на раст номиналних нето плата у приватном сектору у наредна 3-4 месеца, након чега се ефекат исцрпљује, а номиналне нето плате у приватном сектору задржавају на новом – вишем равнотежном нивоу. Проширењем узорка у наредном периоду, овакве тенденције слагања у кретању зарада јавног и приватног сектора би могле добити још илустративнији карактер демонстрационог ефекта.

С циљем издвајања оног дела доприноса реалном расту нето зарада приватног сектора, који је директно генерисан реалним растом нето зарада у јавном сектору – како би се на тај начин сагледао бруто ефекат утицаја раста зарада у јавном сектору (аутономни допринос зарада у јавном сектору + део доприноса зарада у приватном сектору као директне последице раста плата у јавном) – било је неопходно додатно извести и модел дугорочне еластичности годишњих доприноса реалних нето зарада у јавном сектору на годишње доприносе реалних нето зарада у приватном сектору. Према резултатима овог модела, **раст доприноса реалних нето зарада јавног сектора за 1 п. п., у просеку, водио је расту доприноса зарада у приватном сектору за 0,73 п. п.** Добијени резултати декомпозиције доприноса годишње стопе раста реалних нето зарада приватног сектора и укупних реалних нето зарада приказани су у следећој табели:

Табела 2. Декомпозиција варијабилитета доприноса годишње стопе раста укупних реалних нето зарада

месец	Укупне реалне нето зараде, годишња стопа раста, %	Допринос, реалне нето зараде у јавном сектору, п. п.	Допринос реалне зараде у приватном сектору, п. п.	Део доприноса раста зарада приватног услед раста зарада у јавном сектору, п. п.	Аутономни део раста зарада у приватном сектору, п. п.	Укупан допринос стопи раста укупних реалних зарада од стране јавног сектора, п. п.
	(1)=(2)+(3)	(2)	(3) = (4)+(5)	(4)	(5)	(6) = (2)+(4)
2018						
Јануар	5,3	1,8	3,5	1,3	2,2	3,2
Фебруар	4,5	1,7	2,9	1,2	1,6	2,9
Март	2,0	0,2	1,8	0,1	1,7	0,3
Април	5,7	2,0	3,7	1,5	2,3	3,5
Мај	4,7	1,9	2,8	1,4	1,4	3,4
Јун	3,5	1,3	2,1	1,0	1,2	2,3
Јул	5,4	2,1	3,3	1,5	1,8	3,6
Август	4,2	1,5	2,7	1,1	1,6	2,6
Септембар	3,4	1,5	1,9	1,1	0,8	2,6
Октобар	5,8	2,1	3,7	1,5	2,1	3,6
Новембар	5,1	1,7	3,4	1,2	2,2	2,9
Децембар	5,4	0,3	5,2	0,2	5,0	0,4
2019						
Јануар	6,8	1,9	4,9	1,4	3,5	3,3
Фебруар	7,0	2,2	4,8	1,6	3,2	3,8
Март	6,9	1,7	5,2	1,3	4,0	3,0
Април	8,0	2,0	6,0	1,5	4,5	3,4
Мај	7,6	2,0	5,7	1,4	4,2	3,4
Јун	7,4	2,1	5,3	1,5	3,8	3,6
Јул	10,2	3,0	7,2	2,2	5,0	5,2
Просек	5,7	1,7	4,0	1,3	2,7	3,0

Као што се може видети у табели, просечан допринос годишњег реалног раста нето зарада у јавном сектору (када се укључи и онај део доприноса који генерише у расту реалних нето зарада приватног сектора), износи око 3,0 п. п., што је око 53% варијабилитета стопе раста укупних реалних нето зарада посматраног периода. Према томе, **кретање зарада у јавном сектору има доминантан утицај на кретање укупних зарада**. Сходно томе, „демонстрациони ефекат“ реалног раста нето зарада у приватном сектору, услед раста зарада у јавном сектору, има статистички сигнификантно дејство. Даљи ток догађаја, у виду нових података, додатно ће доприносити у праћењу ове појаве и, надамо се, омогућити извођење потпунијих закључака.

10. Туризам

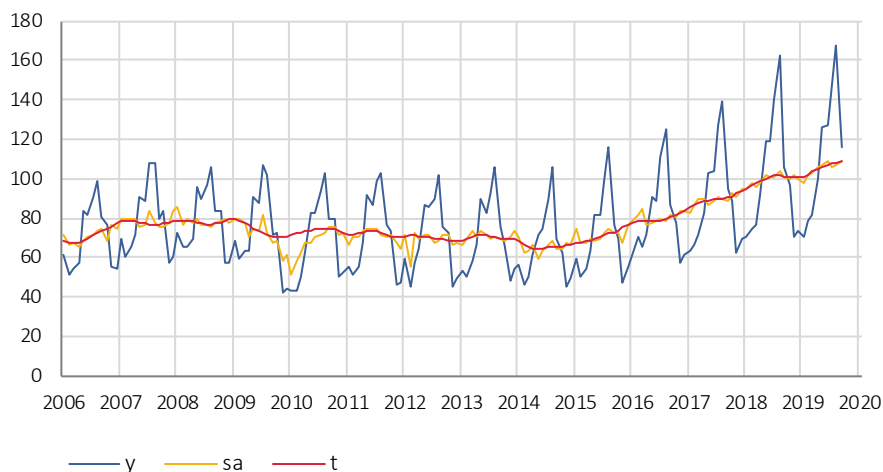
10.1. Ноћења туриста

Мерено бројем ноћења, туризам у Србији је најпре прошао кроз фазу раста промета у периоду 2005–2008. Са 2009. годином долази фаза контракције, која траје и наредне године, а од 2011. до 2013. године уследио је период стагнације, у коме се просечан број ноћења туриста задржао на око 6,6 милиона годишње. У 2014. години, због временских непогода у мају, са падом броја ноћења за 7,3% у односу на 2013, туристички промет је поново доживео снажну контракцију. Међутим, упркос неповољним временским условима на самом почетку туристичке сезоне, 2014. је година која је обележила почетак експанзивног раста туристичке активности у Србији.

Временска серија ноћења туриста садржи веома изражене сезонске флукуације, са скоковима у летњој сезони и у периоду зимских празника.

Графикон 10.1. Компоненте временске серије укупних ноћења туриста, индекси

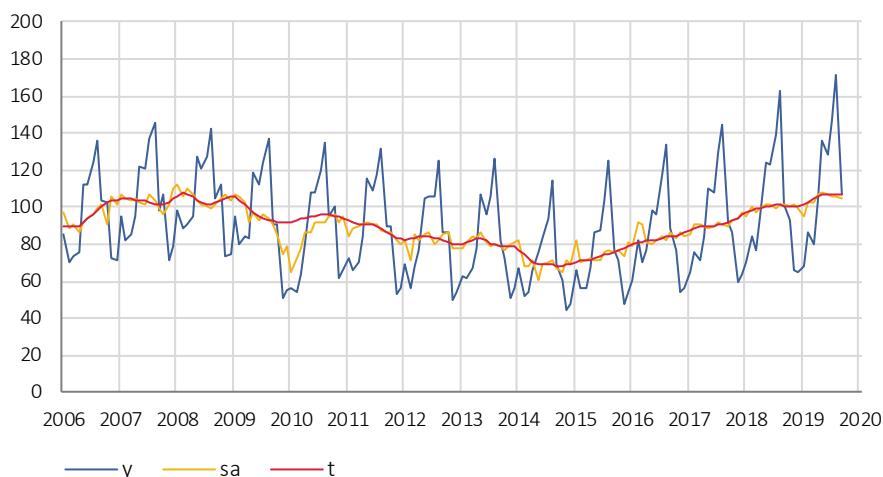
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2018 = 100)

У периоду јануар–септембар 2019. регистровано је 7,9 милиона ноћења, што је за 5,7% више него у истом периоду 2018. године. Раст је стабилан од средине 2014. године, па се добри резултати очекују и у наредном периоду.

Графикон 10.2. Компоненте временске серије ноћења домаћих туриста, индекси

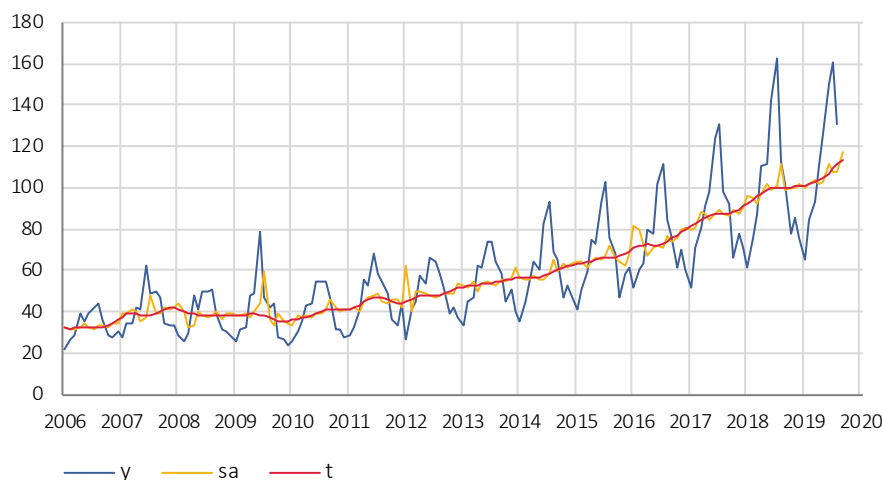
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2018 = 100)

У првих девет месеци 2019. године, домаћи туристи су остварили 4,9 милиона ноћења, што је за 5,2% више него у истом периоду претходне године. Ова група туриста још увек представља већину посетилаца у Србији, тј. 61,6% укупног броја ноћења. Како су домаћи туристи у прошлости имали доминантан утицај на целокупну туристичку активност, њихово кретање је слично кретању укупног броја ноћења.

Графикон 10.3. Компоненте временске серије ноћења страних туриста, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2018 = 100)

Број ноћења страних туриста бележи већи раст: 6,5% у односу на прва три квартала 2018. године, тј. три милиона ноћења у овом периоду. Тренд раста постоји од почетка 2000. године и све је снажнији, што указује на то да ће, у наредном периоду, страни туристи имати све већи утицај на укупне резултате туризма у Србији.

Табела 10.1. Ноћења туриста, квартални индекси (%)

(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Укупно	101,6	115,0	111,5	112,0	110,7	113,9	113,4	109,1	103,9	107,2	105,6
Домаћи туристи	99,4	110,8	107,5	111,3	109,2	113,6	110,2	106,7	101,3	107,6	105,4
Страни туристи	105,8	123,1	118,6	113,0	113,5	114,5	118,6	112,3	108,3	106,4	105,8

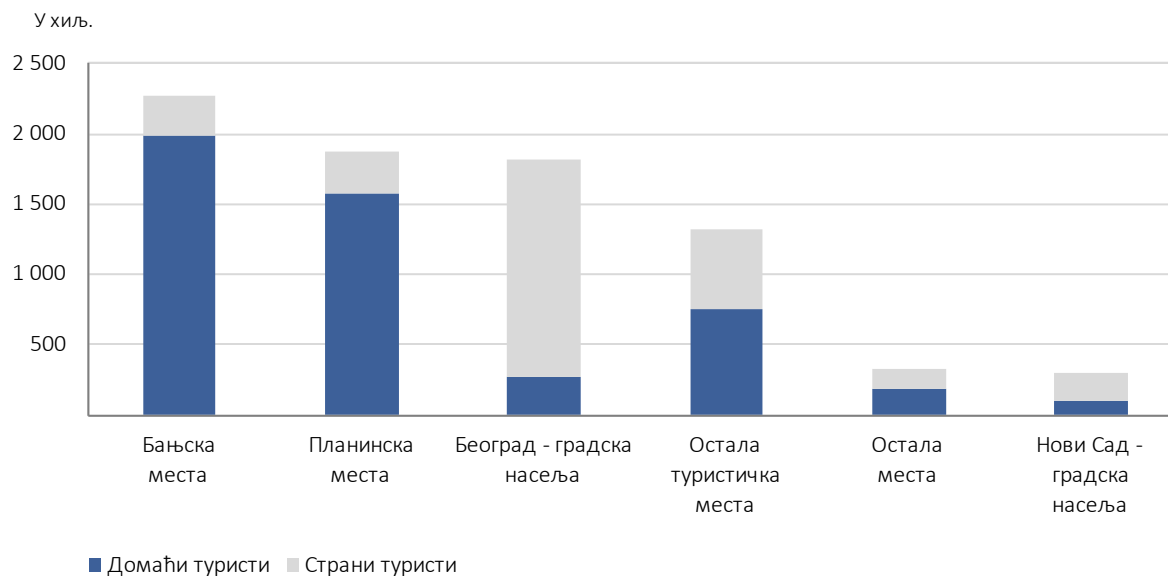
10.2. Најважнија туристичка места

Изражено бројем ноћења туриста, најфреквентније посећивана туристичка места у периоду јануар-септембар 2019. била су **бањска места**, са око 2,3 милиона остварених ноћења, што представља 28,8% од укупног броја туристичких ноћења у Републици Србији. Од тога је 1,3 милиона ноћења остварено у Врњачкој Бањи и Сокобањи. Посетиоци бања су већином били домаћи туристи (87,5% од укупног броја ноћења).

Према фреквенцији посећености туристичких места, следе **планинска места** и **Град Београд** са 1,9 односно 1,8 милиона ноћења. У планинским местима већину посетилаца чине домаћи туристи (83,7% од укупног броја ноћења), док је 85,4% ноћења у Београду остварено од стране страних туриста. Најпосећеније планине су биле Златибор (623 000 ноћења) и Копаоник (466 000 ноћења).

10. Туризам

Графикон 10.4. Ноћења туриста по изабраним туристичким местима, Q1 + Q2 + Q3 2019.

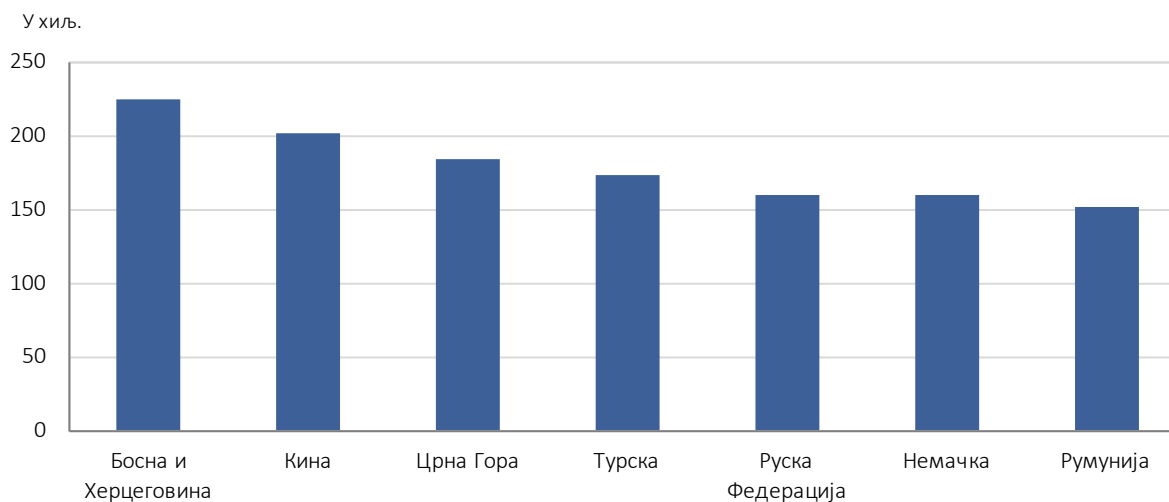

10.3. Земља порекла страних туриста

У прва три квартала 2019. године Србију су посетили страни туристи из око педесет различитих земаља.

Највише ноћења су остварили посетиоци из следећих земаља – Босне и Херцеговине, Кине, Црне Горе, Турске, Руске Федерације, Немачке и Румуније. Посетиоци из ових земаља су остварили 41,4% укупног броја ноћења страних туриста у првих девет месеци 2019. године.

Графикон 10.5. Ноћења страних туриста по земљама из којих долазе, Q1 + Q2 + Q3 2019.

11. Анкета о потрошњи домаћинстава

Укупни приходи у новцу и у натури у трећем кварталу 2019. године већи су за 4,8% у односу на исти квартал претходне године, док је укупна лична потрошња домаћинстава у истом периоду била већа за 4,5%.

У односу на претходни, други квартал 2019, укупни приходи у новцу и у натури, као и укупна лична потрошња, већи су за 0,8%.

Табела 11.1. Вредност прихода у новцу и у натури и лична потрошња домаћинстава, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

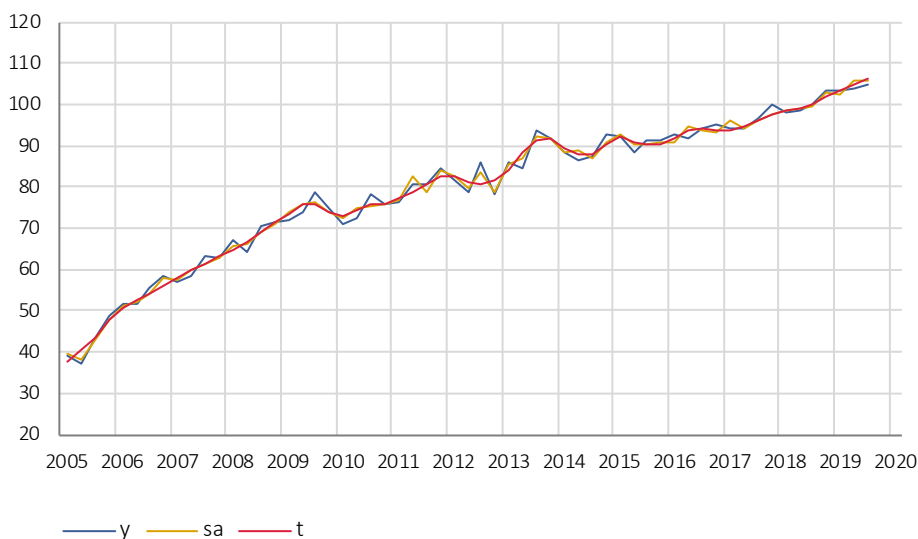
	2017				2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Приходи у новцу и у натури	101,5	102,6	102,9	105,0	104,0	104,4	103,4	103,3	105,4	105,6	104,8
Лична потрошња	101,2	102,2	102,6	104,3	103,7	104,2	103,3	103,0	103,8	103,9	104,5

11.1. Приходи у новцу и у натури

У трећем кварталу 2019. године, просечни месечни приходи у новцу и у натури по домаћинству износили су 66 909 РСД и, у односу на претходни (II квартал 2019), номинално су виши за 0,8%, док су у односу на исти квартал претходне године (III квартал 2018) номинално виши за 4,8%.

Графикон 11.1. Компоненте временске серије прихода у новцу и у натури, индекси

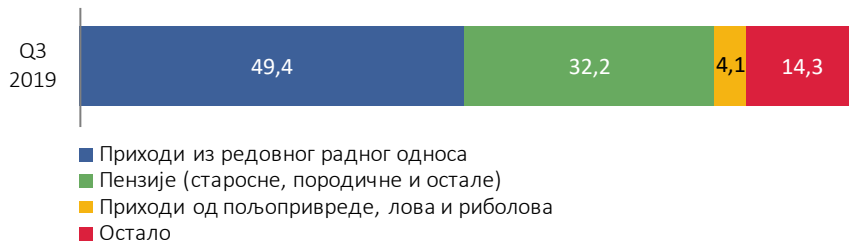
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом,
t – тренд циклус компонента, просек 2018 = 100)

Приходи у новцу и у натури показују растућу тенденцију – у III кварталу 2019. године тренд компонента је била на нивоу који је за око 6% изнад просека претходне године. Краткорочно гледано, запажа се пораст десезонираног индекса од 0,1% у односу на претходни квартал.

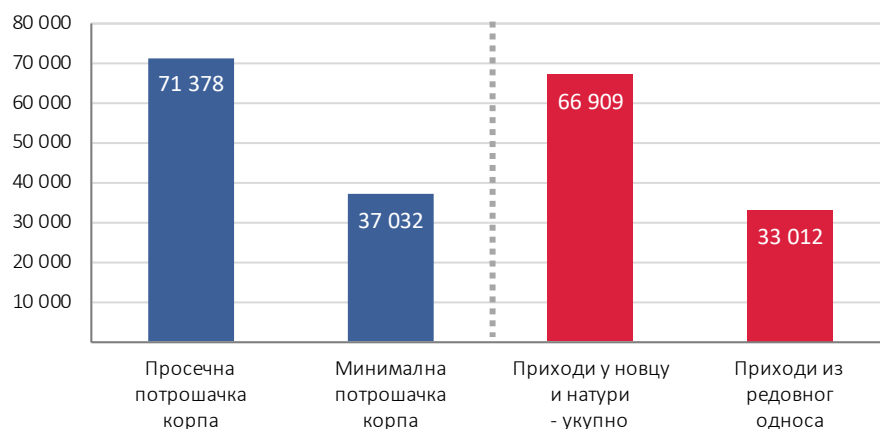
11. Анкета о потрошњи домаћинстава

Графикон 11.2. Структура прихода којима домаћинство располаже (%)

У структури прихода којима је домаћинство располагало у III кварталу 2019, највеће учешће (49,4%) припада приходима из редовног радног односа. Следе приходи од пензија са учешћем од 32,2% и приходи од пољопривреде (4,1%). Остале категорије (њих осам) учествују заједно са 14,3%.

Графикон 11.3. Покривеност просечне и минималне потрошачке корпе приходима у новцу и у натури (РСД)

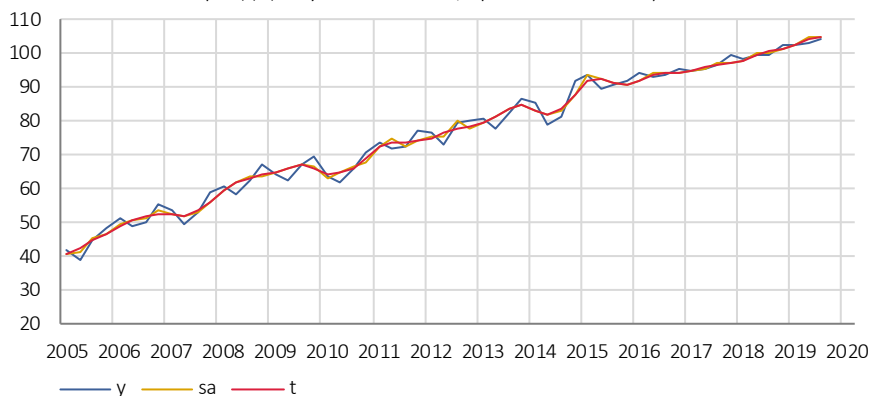
Остварени просечни приходи у новцу и натури у III кварталу 2019. (66 909 РСД) покривају минималну потрошачку корпу са 180,7%, а просечну потрошачку корпу са 93,7%. Што се тиче прихода из редовног радног односа (33 012 РСД) којима је домаћинство располагало, минималну потрошачку корпу могло је да покрије са 89,1%, а просечну са 46,2%.

11.2. Издаци за личну потрошњу домаћинстава

Издаци за личну потрошњу домаћинстава у III кварталу 2019. године износили су 67 131 РСД, и, у односу на претходни (II квартал 2019), номинално су виши за 0,8%, а у односу на исти квартал претходне године (III квартал 2018), номинално су виши за 4,5%.

Графикон 11.4. Компоненте временске серије личне потрошње домаћинстава, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2018 = 100)

Са растућим трендом, на нивоу од око 5% изнад просека претходне године, лична потрошња домаћинстава у III кварталу 2019. наставља растућу тенденцију. Поред растућег дугорочног тренда, присутан је краткорочни пад десезонираног индекса од 0,2% у односу на претходни квартал.

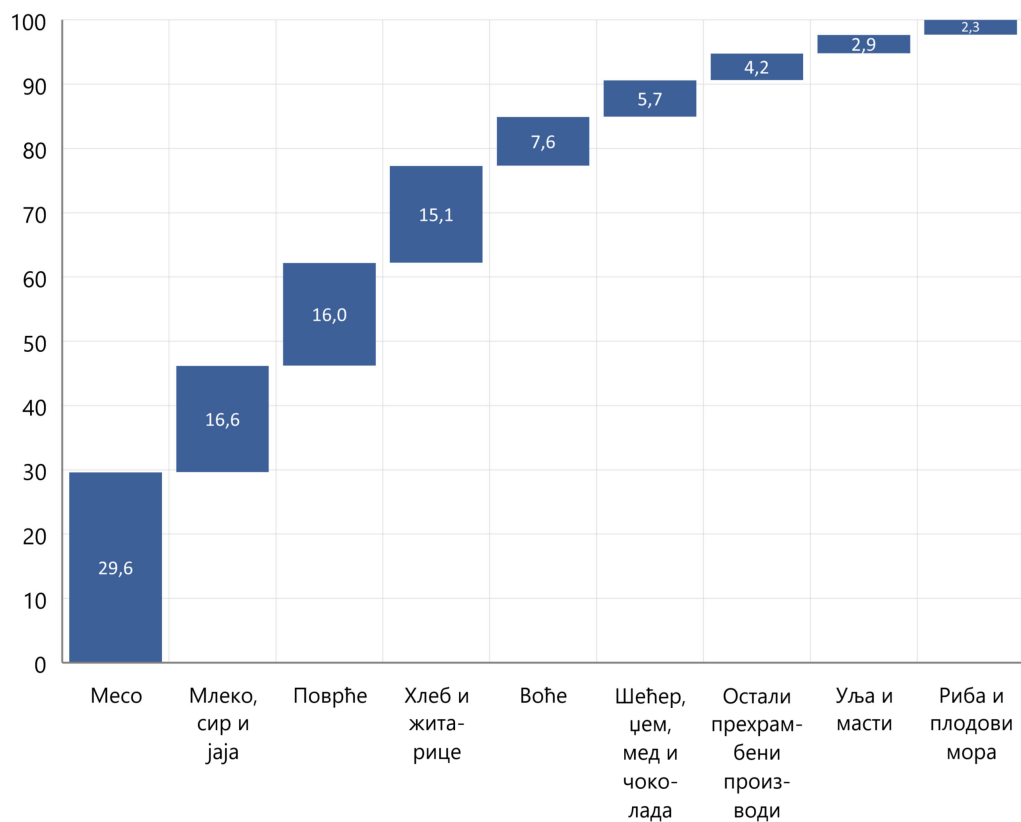
11. Анкета о потрошњи домаћинства

Графикон 11.5. Структура личне потрошње домаћинства (%)

У структури личне потрошње у III кварталу 2019. највећи део издатака домаћинства чине издаци за храну и безалкохолна пића (34,4% породичног буџета), следе издаци за становање, воду, електричну енергију, гас и остала горива, са учешћем од 15,5%, и издаци за транспорт, 9,3%. Остале категорије (њих девет) чине преосталих 40,8% потрошње и појединачно учествују са мање од 10% у укупној потрошњи домаћинства.

Графикон 11.6. Структура издатака за храну домаћинства (%)

У оквиру групе Храна и безалкохолна пића просечно домаћинство највише издваја за месо (29,6%), млеко, сир и јаја (16,6%) и поврће (16%).

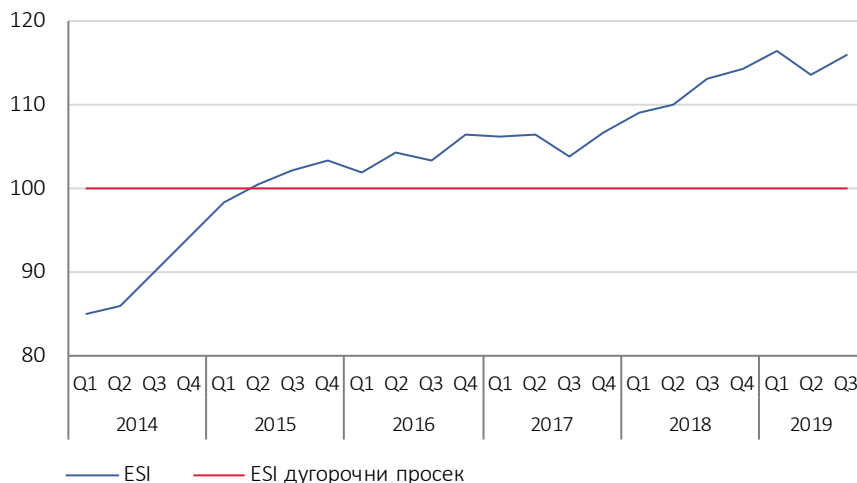
12. Индекс економске климе

12.1. Индекс економске климе (*Economic Sentiment Indicator – ESI*)

Индекс економске климе (енгл. *Economic Sentiment Indicator – ESI*)¹⁴ представља композитни индикатор чија је сврха да прикаже ставове произвођача и потрошача о економским кретањима и економској стабилности. Будући да увид у очекивања економских субјеката може бити значајан сигнал промене економских кретања, овај индикатор се често користи за процену економске ситуације, за краткорочне прогнозе, у научне и аналитичке сврхе, као и за међународна поређења и креирање економских политика.

ESI је развијен од стране Генералног директората за привреду и финансије Европске комисије. Добија се на основу пет различитих истраживања произвођача и потрошача, чији ставови дају поуздане назнаке економских кретања, а на основу којих су креирани индикатори поверења. Индикатори поверења анализираних сектора су пондерисани, како би најбоље био одражен њихов утицај на привредне активности, и то – прерађивачка индустрија 40%, услужне делатности 30%, потрошња становништва 20%, грађевинарство 5% и трговина на мало 5%. Вредност *ESI* изнад 100 указује на побољшање економске активности, док вредност испод 100 указује на погоршање.¹⁵

Графикон 12.1. Индекс економске климе (%)
(десезонирани подаци)

Индекс економске климе у Србији се у трећем кварталу 2019, са вредношћу од 116, приближио максималном нивоу из првог квартала 2019. (116,5), при чему бележи повећање за 2,5 процентна поена (п. п.) у односу на претходни квартал. Вредност индекса одражава оптимистична очекивања у готово свим секторима, пре свега у сектору потрошње, где је забележен раст од 4 п. п., а затим и у секторима трговине на мало, са растом од 3,3 п. п., грађевинарства, 2,4 п.п., и услуга, 2,1 п.п. Погоршана су очекивања једино у сектору прерађивачке индустрије (-1,2 п. п.).

Табела 12.1. Индикатори поверења по секторима и индекс економске климе – раст у односу на дугорочни просек (%)¹⁶

Индикатори поверења	Минимум		Просек	Максимум		2018				2019		
	датум	вредност		датум	вредност	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Прерађивачка индустрија	Q1 2014	0,3	4,6	Q1 2015	7,6	5,7	6,9	7,3	7,1	5,9	6,3	5,1
Услуге	Q4 2013	-4,8	10,0	Q2 2016	16,5	13,1	11,8	10,9	12,3	15,2	12,8	14,9
Трговина на мало	Q2 2014	2,0	9,5	Q3 2019	14,3	10,7	14,1	12,8	12,5	13,0	11,0	14,3
Грађевинарство	Q3 2013	-41,4	-14,7	Q3 2019	6,7	-4,4	0,3	0,7	4,8	5,8	4,3	6,7
Потрошачи	Q4 2014	-19,7	-8,2	Q3 2019	8,4	-0,7	-1,1	3,6	3,1	4,8	4,4	8,4
Индекс економске климе	Q4 2013	82,5	100,0	Q1 2019	116,5	109,0	109,9	113,0	114,2	116,5	113,5	116,0

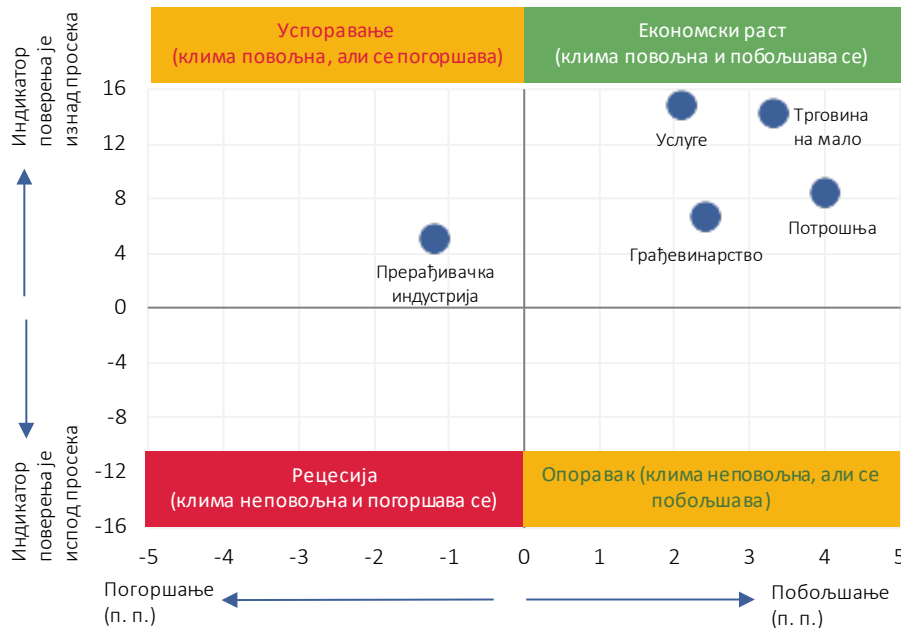
¹⁴ Извор: Европска комисија, обрада: Републички завод за статистику.

¹⁵ Више о методологији: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/bcs_user_guide_en_0.pdf

¹⁶ Квартални подаци представљају тромесечни просек.

12. Индекс економске климе

Графикон 12.2. Семафор економске климе

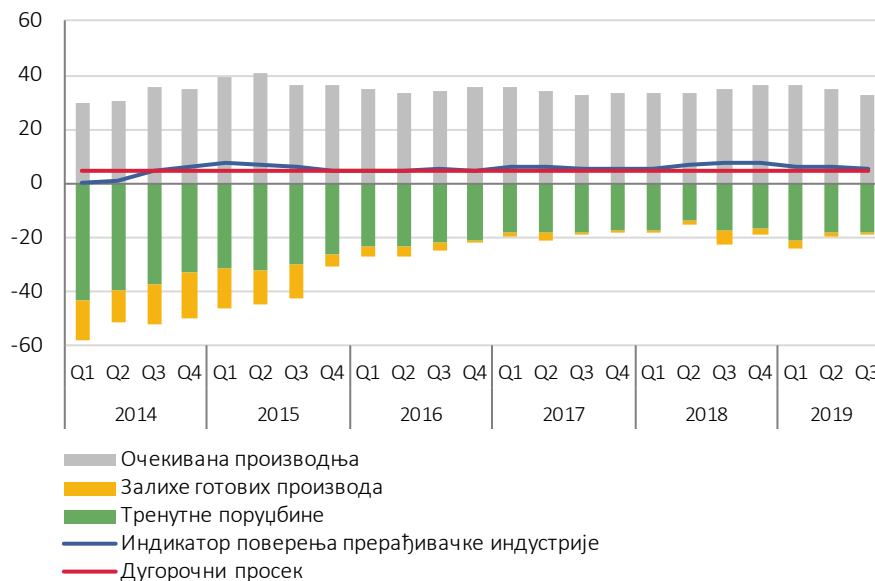

Семафор економске климе, креиран на бази десезонираних индикатора поверења, показује да, изузев сектора прерађивачке индустрије, који се налази у фази успоравања, где је клима повољна, али са тенденцијом погоршања, остали сектори бележе економски раст (експанзију), са економском климом изнад просека и тенденцијом побољшања.

12.2. Индикатор поверења прерађивачке индустрије

Индикатор поверења прерађивачке индустрије укључује одговоре економских субјеката о уговореним поруџбинама, очекиваној производњи и залихама готових производа.

Графикон 12.3. Индикатор поверења прерађивачке индустрије (%)
(десезонирани подаци)

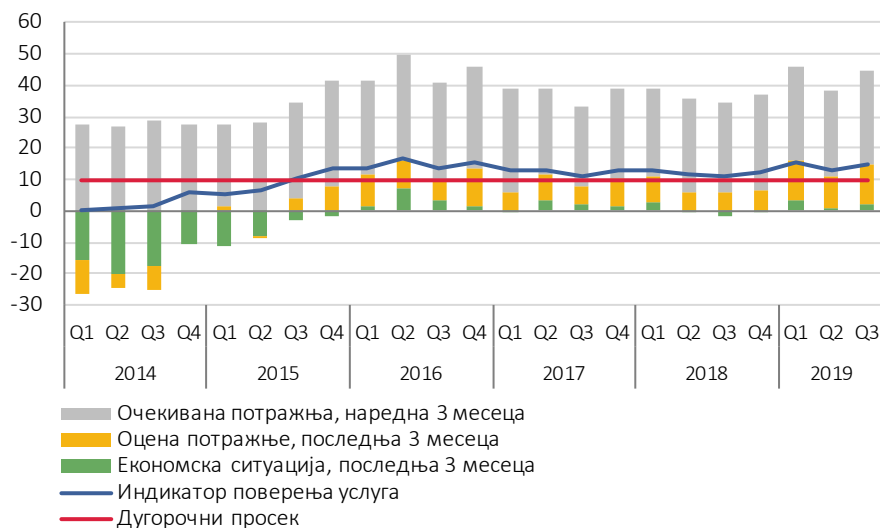
Индикатор поверења прерађивачке индустрије (енгл. *Industry Confidence Indicator – ICI*), након достизања максималне вредности у првом кварталу 2015. (7,6%), варира око нижих вредности, да би у трећем кварталу 2019. пао на 5,1%, или 1,2 п. п. мање у односу на претходни квартал, али још увек нешто изнад дугорочног просека. Пад овог индикатора одражава негативна очекивања привредника у погледу кретања очекиване производње (-2 п.п.), док оцена у вези са тренутним залихама готових производа упркос константно негативним вредностима бележи раст за 1,5 п. п. Оцена тренутних поруџбина од -18% непромењена је у односу на претходни квартал.

12. Индекс економске климе

12.3. Индикатор поверења у сектору услуга

Истраживање у области услужних делатности састоји се од питања о економској ситуацији, текућој и очекиваној потражњи за услугама.

Графикон 12.4. Индикатор поверења услуга (%)
(десезонирани подаци)

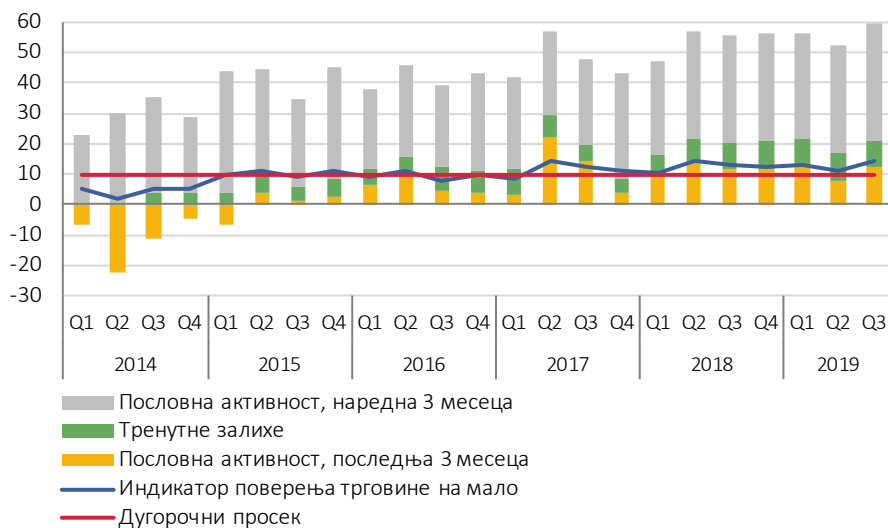

Индикатор поверења услуга (енгл. *Services Confidence Indicator – SCI*), са вредношћу од 14,9% у трећем кварталу 2019. за 2,1 п. п. превазилази вредност из претходног квартала, а за 4,9 п. п. од дугорочног просека. Све три компоненте овог индекса бележе раст, при чему предњачи раст очекивања у погледу потражње у наредна три месеца (+2,7 п. п. у односу на претходни квартал).

12.4. Индикатор поверења трговине на мало

Истраживање у области трговине на мало састоји се од питања о тренутној и будућој пословној активности предузећа и стању залиха.

Графикон 12.5. Индикатор поверења трговине на мало (%)
(десезонирани подаци)

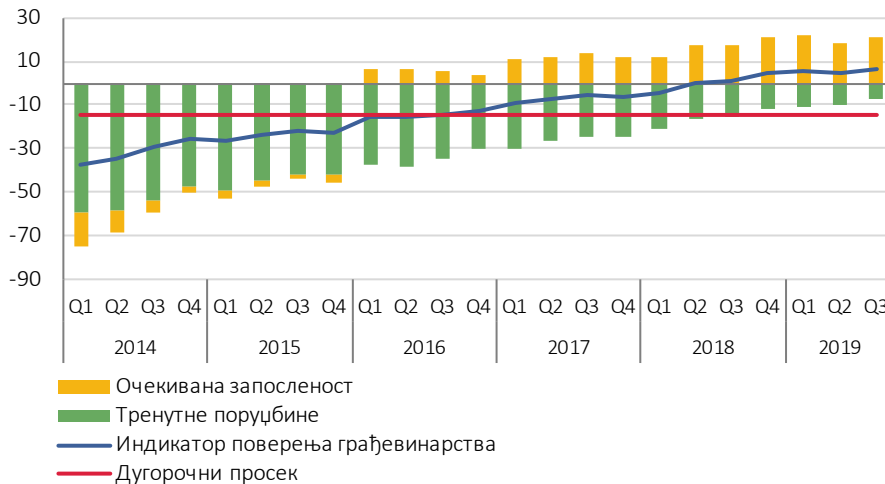
Индикатор поверења трговине на мало (енгл. *Trade Confidence Indicator – TCI*) у трећем кварталу 2019. бележи раст од 3,3 п. п. у односу на претходни квартал, што је чак за 4,8 п. п. изнад дугорочног просека. Док су ставови оптимистични у погледу пословне активности у претходна и наредна три месеца (раст у односу на претходни квартал износи 4,9 и 3,9 п. п. респективно), незнатан пад бележи оцена тренутних залиха (-1,3 п. п.).

12. Индекс економске климе

12.5. Индикатор поверења грађевинарства

Истраживање у области грађевинарства састоји се од питања о уговореним поруџбинама и очекиваној запослености.

Графикон 12.6. Индикатор поверења грађевинарства (%)
(десезонирани подаци)

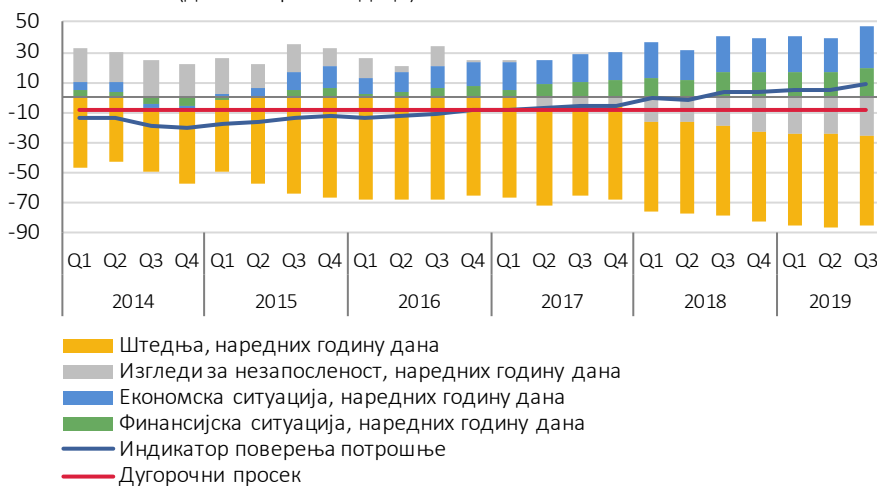

Индикатор поверења грађевинарства (енгл. *Construction Confidence Indicator – CCI*) у трећем кварталу 2019. забележио је раст (+ 2,4 п. п.), при чему је превазишао дугорочни просек за чак 21,4 п. п. Обе компоненте индикатора резултирале су растом у односу на претходно тромесечје – очекивања у погледу запослености порасла су за 2,5 п. п., као и тренутне поруџбине, које бележе раст од 2,2 п. п. – упркос њиховој константно негативној оциени.

12.6. Индикатор поверења потрошача¹⁷

Истраживање о потрошњи становништва састоји се од питања о финансијској ситуацији домаћинства, општој економској ситуацији, очекивањима о кретању броја незапослених и штедњи домаћинства.

Графикон 12.7. Индикатор поверења потрошача (%)
(десезонирани подаци)

Индикатор поверења потрошача (енгл. *Consumer Confidence Indicator – CCI*) у трећем кварталу 2019. порастао је за 4 п. п. у односу на претходни квартал, при чему је за чак 12 п. п. превазишао дугорочни просек. Највећи раст очекивања је забележен у погледу економске ситуације у наредних годину дана (+5,5 п. п.), а затим и финансијске ситуације у наредној години (+3,1 п. п.), док су очекивања у погледу штедње и незапослености уз незнатне варијације и даље негативна.

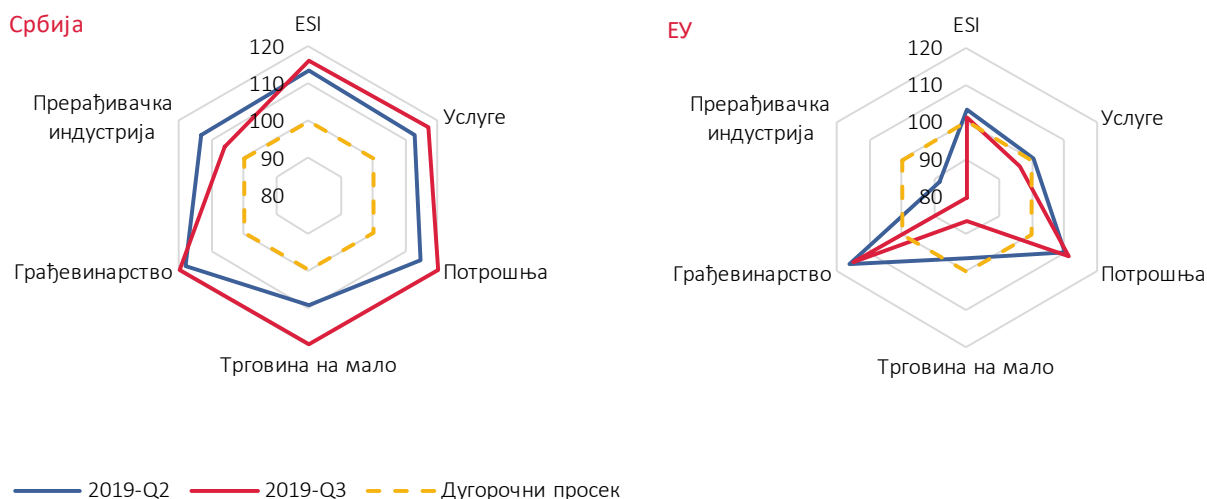
¹⁷ Методологија израчунавања индикатора поверења потрошача је измењена од стране Европске комисије и, у складу с тим, подаци су ревидирани.

12. Индекс економске климе

12.7. Индикатор економске климе у Европској унији

Већина земаља ЕУ бележи погоршање економске климе у трећем кварталу 2019. (у односу на претходни квартал), што је узроковало да *ESI* забележи пад за 2,1 п. п. (са вредности 103,2 на 101,1). Највећи пад очекивања у ЕУ забележен је у секторима прерађивачке индустрије (-3,6 п. п.), трговине на мало (-2,8 п. п.) и услуга (-1,7 п. п.), што их позиционира испод нивоа дугорочног просека.

Графикон 12.7. Показатељи економске климе

i Како тумачити радар?

Скала радар графика дефинисана је у интервалу од 80 до 120 (просек = 100). Најновији квартални исходи (III квартал 2019) упоређени су са претходним кварталним исходима (II квартал 2019) и дугорочним просеком (= 100) одговарајуће серије индикатора поверења. Развој удаљен од центра одражава побољшање индикатора поверења, а приближавање центру представља погоршање.

13. Регионалне економске асиметричности

Полазна тачка у сагледавању различитих аспеката регионалних асиметрија је статус градова и општина Србије на основу Уредбе о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину („Службени гласник РС“, број 104/2014). У складу са Уредбом, осим Београдског региона, који нема ниједну општину са статусом неразвијеног подручја, у остала три региона број и величина неразвијених општина изразито варира – Регион Војводине има само једну у групи изразито недовољно развијених (од укупно 46 општина), Регион Јужне и Источне Србије има чак 30 (укупно 53), а у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус има 13 од укупно 53 општине. С друге стране, ниједна општина у Региону Војводине нема статус девастиране (девастирана општина је она чији је степен развијености испод 50% републичког просека – погледати Речник термина), док у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус имају три општине, а у Југоисточном региону чак њих 16.

Неуједначен економски раст у Србији последњих деценија допринео је продубљивању већ постојећих територијалних неједнакости. Регионална поларизација присутна је на неколико нивоа – неразвијено подручје, развијени центар и недовољно развијена периферија. Регионалне неравнотежности – изражене преко економских, социјалних, демографских и инфраструктурних индикатора – одражавају карактеристике економског и друштвеног система земље.

• Бруто домаћи производ

Регионални бруто домаћи производ представља примарни статистички индикатор за мерење економских перформанси региона и ефективности регионалних политика и програма усмерених на редукацију јаза између региона. Од укупног БДП-а у 2017. години, посматрано на нивоу НСТЈ 2 региона, највише је остварено у Београдском региону (40%), затим Региону Војводине (27%), Региону Шумадије и Западне Србије (19%) и Региону Јужне и Источне Србије (14%).

Ако се има у виду да Београдски регион обухвата 3,7% простора на коме живи 24% становника Србије, јасно је да се уједно ради о региону са највећим БДП-ом по становнику (1 139 000 РСД/ст., односно 68,1% више у односу на републички просек или скоро три пута више у односу на Регион Јужне и Источне Србије). Остали региони бележе исподпросечне вредности БДП-а по становнику, и то Регион Војводине -0,5%, Регион Шумадије и Западне Србије -30,5% и Регион Јужне и Источне Србије -36,3%.

• Просечне зараде

Ниво развијености региона, мерен просечним зарадама без пореза и доприноса, креће се у размери 1,5 : 1, при чему највише зараде бележи Београдски регион, спрам Региона Шумадије и Западне Србије, са најнижим зарадама. Просечна зарада, без пореза и доприноса у периоду јануар–септембар 2019. године, у Београдском региону је износила 67 265 РСД или 124% просека Републике Србије (54 194 РСД), у Региону Војводине је незнатно испод републичког просека (51 170 РСД или 94,4% републичког просека), док су Регион Јужне и Источне Србије и Регион Шумадије и Западне Србије остварили око 87% националног нивоа (47 730 РСД и 46 201 РСД, респективно).

У 58 општина са просечне зараде, без пореза и доприноса, биле испод 80% просека Републике, односно у појединим београдским општинама просечна зарада је била више него двоструко већа у односу на општину Сврљиг (са најнижом просечном зарадом – 35 129 РСД).

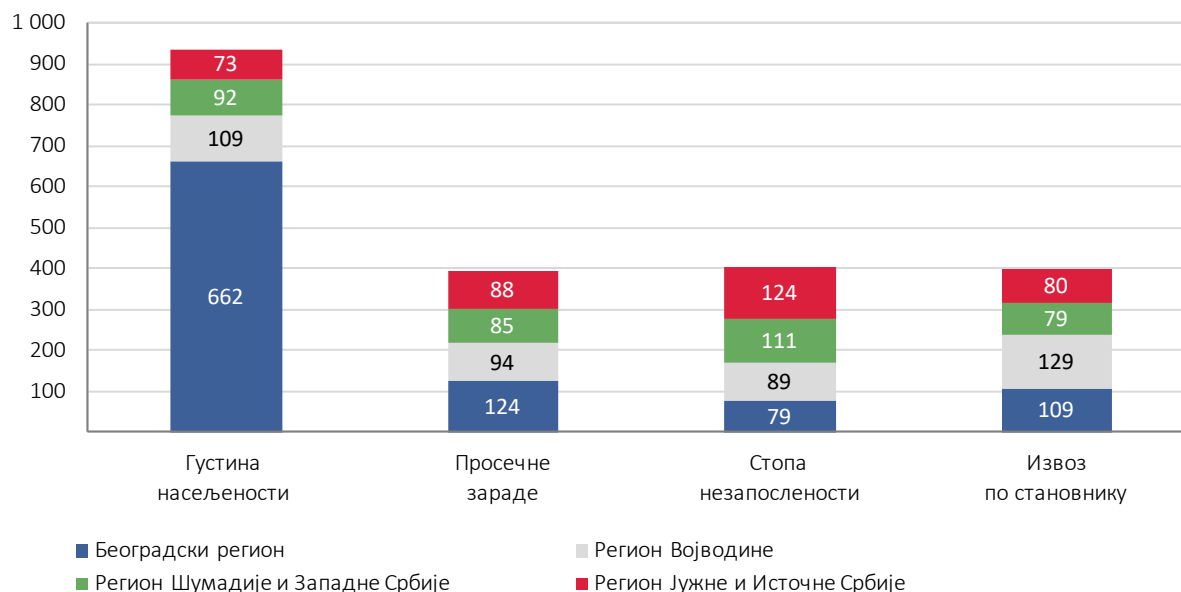
• Тржиште рада

Корелација стопе незапослености и степена развијености региона веома је висока, па, у складу с тим, Регион Јужне и Источне Србије, са вредношћу стопе незапослености од 13,2% у периоду јануар–септембар 2019. године, за 24% превазилази просек Србије (који износи 10,6%), наспрот Београдском региону, са најнижом стопом незапослености од 8,4%, односно 21% испод националног просека. Када је у питању стопа запослености, опет предњачи Београдски регион, са стопом од 51,3% или 5,2% изнад просека Србије, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа стопа – 45,9% или 6% испод републичког просека.

У периоду јануар–септембар 2019. године, Регион Војводине и Београдски регион партиципирали су са по 26% у укупној запослености, док у укупној незапослености предњачи Регион Војводине са 23% у односу на Београдски регион са 20% учешћа (према Анкети о радној снази). У Региону Шумадије и Западне Србије ради 28% запослених Србије, али је зато у овом региону забележена и скоро трећина укупно незапослених. Регион Јужне и Источне Србије у укупној запослености Србије учествује са 20%, а у укупној незапослености са близу 26%.

13. Регионалне економске асиметричности

Графикон 13.1. Диспропорције на нивоу региона у Србији (%) (ниво РС = 100%)
(јануар–септембар 2019)

• Извозна активност

За разлику од других показатеља, у периоду јануар–септембар 2019. године, Београдски регион нема примат у укупном извозу Србије (учешће 27%), пре свега због доминантности услуга у београдској економији (од којих се већина услуга пласира на домаћем, а не на међународном тржишту). Регион Војводине предњачи са учешћем у извозу од 34,5%, затим следе Регион Шумадије и Западне Србије (21,7%) и Регион Јужне и Источне Србије (17%). Извоз по становнику одсликава регионалне асиметричности – Регион Војводине, са извозом по становнику од 2 406 EUR, за 29% је виши од републичког просека и скоро двоструко превазилази вредност извоза по становнику Региона Јужне и Источне Србије (1 493 EUR), који је за 20% нижи од републичког просека.

• Демографска структура¹⁸

Према последњим расположивим подацима, густина насељености у Београдском региону је 6,6 пута виша од просечне густине насељености у Републици Србији, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа густина насељености – 27% испод републичког просека. Иако сви региони релативно уједначено партиципирају у укупној популацији Србије, унутаррегионалне разлике су знатно израженије. Тако, на пример, у осам градова Региона Војводине је концентрисано више од половине становништва Региона. Међутим, популациона неравномерност је најизраженија у друга два региона: Регион Шумадије и Западне Србије има осам градова у којима живи 45% укупног становништва Региона, док у 13 неразвијених општина живи свега 13%. Овај однос је још израженији у Региону Јужне и Источне Србије, у којем у девет градова живи 56% популације, док у чак 30 неразвијених општина живи тек 31% становништва. Поред тога, због економских миграција, број становника Београдског региона константно расте (за 1,9% између 2011. и 2018. године), док број становника у остала три региона опада. То истовремено значи да ће разлике у густини насељености додатно расти, јер насељеност у Јужној и Источној Србији постаје све разуђенија, док у Београдском региону постаје све гушћа.

¹⁸ На основу процењеног броја становника за 2018. годину.

13. Регионалне економске асиметричности

• Саобраћајна инфраструктура

У Републици Србији постоје велике регионалне и унутаррегионалне разлике у погледу инфраструктурне опремљености (саобраћајне, телекомуникационе и водопривредне, односно пратеће супраструктуре). Кроз квалитет путева, телекомуникација и савремених услова становања, разлике се, пре свега, манифестују кроз неразвијено јужно подручје и развијенији север Србије. Незадовољавајуће стање путне мреже нарочито је изражено код општинских (локалних) путева, неопходних за свакодневно функционисање, развој и активирање општина и насеља. На ово нам јасно указује податак да је у 41 општини¹⁹ учешће локалних путева са савременим коловозом испод просека, док 12 општина бележи учешће испод 20% и то су управо неразвијена и девастирана подручја која се суочавају са највећим развојним проблемима. Такође, стопа обнављања аутомобила (број први пут регистрованих аутомобила у односу на укупан број регистрованих аутомобила), као показатељ социоекономских неједнакости на регионалном нивоу, у 2018. варира од 6,5 у Региону Јужне и Источне Србије до 7,6 у Београдском региону. Број први пут регистрованих аутомобила, у поређењу са бројем становника у периоду јануар–септембар 2019. године, одражава сличан однос тако што Београдски регион предњачи у односу на просек Србије за 41% наспрот Региону Јужне и Источне Србије, са свега 74% националног просека.

Регионална асиметричност је сагледана кроз однос екстремних (највиших и најнижих) вредности кључних индикатора. На пример, највећа густина насељености је забележена у Београду и девет пута превазилази густину насељености у Региону Јужне и Источне Србије, где је најнижа (табела 13.1).

Табела 13.1. Екстремне вредности индикатора регионалне асиметричности

Индикатори	Густина насељености km ² 2018	БДП/ст. 2017	Просечне нето зараде	Стопа незапослености	Извоз по становнику	Демографско пражњење 2011–2018
	9 : 1	2,6 : 1	1,5 : 1	1,2 : 1	1,6 : 1	(-6,6) : (+1,9)
Екстремне вредности (највиша : најнижа)	Београдски регион : Регион Јужне и Источне Србије	Београдски регион : Регион Јужне и Источне Србије	Београдски регион : Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије : Београдски регион	Регион Војводине : Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије : Београдски регион

Табела 13.2. Индикатори развијености региона Србије (НСТЈ 2) (ниво РС = 100%)

	2017				2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Београдски регион											
Просечне зараде, у РСД	126,5	125,5	125,7	124,7	122,0	121,6	122,3	123,1	124,5	124,0	123,9
Стопа запослености	105,4	103,1	101,7	104,3	106,0	106,0	103,3	106,1	106,1	106,7	102,8
Стопа незапослености	90,4	102,5	105,4	97,3	89,9	84,9	90,3	77,5	82,6	74,8	80,0
Извоз по становнику, у EUR	108,0	111,4	110,2	109,0	109,7	111,0	110,8	110,1	110,2	111,0	106,7
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	123,1	146,3	131,7	133,3	133,5	146,5	132,3	132,2	135,5	148,8	136,0
Регион Војводине											
Просечне зараде, у РСД	94,6	96,9	96,1	98,2	94,7	94,8	94,9	94,9	94,1	94,5	94,7
Стопа запослености	98,4	98,8	99,0	98,5	99,1	99,0	99,6	99,8	100,0	96,7	99,6
Стопа незапослености	93,2	86,4	90,7	89,8	87,2	84,0	69,9	86,8	85,1	95,1	86,3
Извоз по становнику, у EUR	126,4	122,5	123,6	123,7	125,3	127,0	131,9	136,3	131,1	125,5	131,5
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	109,7	95,9	95,3	98,5	96,8	91,9	94,1	98,3	97,6	88,9	89,9

¹⁹ Подаци се односе на 2017. годину.

13. Регионалне економске асиметричности

Табела 13.2. Индикатори развијености региона Србије (НСТЈ 2) (ниво РС = 100%)

(наставак)

	2017				2018				2019		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Регион Шумадије и Западне Србије											
Просечне зараде, у РСД	84,2	83,0	83,7	83,3	86,6	86,9	86,6	86,0	85,0	85,2	85,5
Стопа запослености	103,4	102,1	103,1	102,8	101,3	101,0	103,7	100,4	99,4	101,6	102,2
Стопа незапослености	100,7	100,0	98,4	102,7	105,4	105,9	110,6	114,7	114,0	107,8	111,6
Извоз по становнику, у EUR	93,9	90,8	85,3	86,4	85,0	87,0	79,3	76,7	77,7	81,2	77,1
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	89,7	87,9	106,4	94,6	94,3	88,7	94,0	92,6	91,7	88,3	94,7
Регион Јужне и Источне Србије											
Просечне зараде, у РСД	86,9	86,7	87,0	85,3	89,0	89,5	88,8	88,2	87,9	88,2	88,0
Стопа запослености	92,1	95,6	95,2	93,1	92,0	93,2	92,3	92,8	93,5	94,3	94,8
Стопа незапослености	117,8	112,7	109,3	111,6	123,6	131,1	134,5	123,3	122,3	123,3	126,3
Извоз по становнику, у EUR	66,1	71,1	78,2	77,9	76,9	70,5	74,7	73,2	78,2	79,7	82,6
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	74,4	68,1	61,1	70,5	72,3	71,0	77,9	72,8	72,2	72,8	77,5

Речник термина

Класификација региона и јединица локалне самоуправе (општина) – према Уредби. Уредбом је утврђена јединствена листа развијености *региона* (који су, према степену развијености, разврстани у развијене и недовољно развијене регионе) и *општина*, разврстаних у четири групе и девастирана подручја. У првој групи су општине чији је степен развијености изнад републичког просека, у другој општине са степеном развијености у распону од 80% до 100% републичког просека, трећој припадају недовољно развијене општине чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека, док су у четвртој групи изразито недовољно развијене општине чији је степен развијености испод 60% републичког просека.

Девастирана подручја су општине из четврте групе чији је степен развијености испод 50% републичког просека (на основу података органа надлежног за послове статистике и финансија). Разврставање региона врши се на основу вредности БДП-а по становнику у региону у односу на републички просек, за референтни период. Развијени региони су региони који остварују вредност БДП-а изнад вредности републичког просека, и то: 1) Београдски регион; 2) Регион Војводине. Недовољно развијени региони су региони у којима је вредност БДП-а испод вредности републичког просека, и то: 1) Регион Шумадије и Западне Србије; 2) Регион Јужне и Источне Србије. Такође, статус недовољно развијеног региона има Регион Косово и Метохија.

Демографско пражњење је појам који осликава природни и механички одлив становништва у одређеном географском или административном подручју.

14. Међународна конкурентност Србије

Значај концепта међународне конкурентности увећава се у складу са развојем процеса глобализације и повезаности светске привреде. Циљ анализе у наставку је сагледавање конкурентске позиције Србије у глобалном окружењу, а на основу кључних индикатора конкурентности глобалне економије. У ту сврху, као најрелевантнији, издвојени су индикатори међународно признатих институција, које на годишњем нивоу, применом конкретних методологија, оцењују позиционираност земаља и публикују извештаје о конкурентности. Позиција Србије анализирана је у односу на земље из окружења, али и на основу фактора који су довели до промене у одговарајућем индексу и рангу у односу на претходну годину.

14.1. Глобални индекс конкурентности

(The Global Competitiveness Report 2019, World Economic Forum)

Извештај о глобалној конкурентности (енгл. *The Global Competitiveness Report*) је публикација коју сваке године објављује Светски економски форум (енгл. *World Economic Forum* – WEF) и у којој се земље пореде на основу вредности **индекса глобалне конкурентности** (*The Global Competitiveness Index* – GCI). Подаци на основу којих се мери GCI базирани су на систематизованим резултатима анкете привредника и подацима међународно упоредивих база. Извештај даје увид у основне покретаче продуктивности и дугорочног привредног раста. Сви фактори конкурентности груписани су у 12 категорија („стубова“) и одражавају различите аспекте сложене економске стварности. Позиција Србије на међународној ранг листи, али и у односу на земље из неопосредног окружења, одсликава факторе који су довели до промене у индексу GCI и рангу у односу на претходну годину.

На светској ранг-листи конкурентности Извештаја о глобалној конкурентности Светског економског форума (WEF 2019) Србија је заузела 72. позицију (од 141 државе). Остварена **вредност индекса глобалне конкурентности** (*The Global Competitiveness Index* – GCI) од **60,9**²⁰ (вредност индекса се креће у интервалу од 0 до 100) непромењена је у односу на претходну годину и најбољи је резултат од 2010. године. Међутим, услед напретка појединих економија (Јужна Африка, Хрватска, Вијетнам, Азербејџан, Јерменија, Бразил и Јордан), **релативна позиција** Србије (тј. ранг) на светској ранг-листи **је погоршана**, што је резултирало падом за седам места у односу на претходну годину са 65. на 72. место.

Готово све земље региона бележе раст вредности GCI, са изузетком Албаније, где је забележен пад у односу на претходну годину. Највећи раст вредности GCI забележила је Хрватска, са растом индекса за 1,8 поена (са 60,1 на 61,9 од максималних 100), затим следе Бугарска (раст од 1,3) и Црна Гора (1,2). Вредност GCI коју је остварила Србија (60,9) незнатно превазилази светски просек од 60,7 поена, док је испод просека земаља региона (61,9 поена). У односу на земље у окружењу, Србија је боље пласирана од Албаније (81. место), БиХ (92), Северне Македоније (82. место) и Црне Горе (73. место), док је, у односу на остале земље региона, у заостатку, и то од девет места у односу на Хрватску до чак 37 места у односу на Словенију.

Анализа индекса конкурентности по појединачним стубовима показује да је од 12 стубова конкурентности Србија, у односу на 2018. годину, напредовала према вредности GCI у осам стубова, три бележе лошији резултат, док је вредност индекса код једног стуба остала непромењена.

²⁰ Вредност GCI обрачуната је у складу са новом методологијом (тзв. ИГК 4.0) која је први пут примењена прошле, 2018. године. Подаци за 2019. годину су упоредиви искључиво са подацима из извештаја за 2018. годину и ревидираним подацима за 2017. годину који су, с циљем добијања још једне тачке поређења, објављени у прошлогодишњем извештају. Најновији Извештај обухвата 141 државу, односно једну више у односу на претходну годину (укључени су Барбадос, Габон и Мадагаскар, док су Либерија и Сијера Леоне изостављени из овогодишњег извештаја).

14. Међународна конкурентност Србије

Табела 14.1. Ранг земаља из региона према Индексу глобалне конкурентности (GCI), 2019.

(↗ раст, ↘ пад, = непромењена позиција у односу на претходну годину)

Показатељи	Албанија	БиХ	Бугарска	Мађарска	Северна Македонија	Румунија	Словенија	Хрватска	Црна Гора	Србија
GCI - ранг	81↘	92↘	49↗	47↗	82↗	51↗	35=	63↗	73↘	72↘
Подиндекс: ПОДРЖАВАЈУЋЕ ОКРУЖЕЊЕ										
1. стуб: Институције	76	114	57	63	84	52	33	77	53	75↗
2. стуб: Инфраструктура	98	84	56	27	75	55	33	32	83	51↘
3. стуб: Усвајање ИКТ	75	80	30	54	70	32	40	60	57	77↘
4. стуб: Макроекономска стабилност	104	64	43	43	82	56	1	43	104	64=
Подиндекс: ЉУДСКИ КАПИТАЛ										
5. стуб: Здравство	46	73	81	70	64	83	36	47	65	76↘
6. стуб: Вештине	50	82	56	49	83	72	26	69	53	55↗
Подиндекс: ТРЖИШТЕ										
7. стуб: Тржиште добара	75	108	63	91	110	64	30	86	42	73↘
8. стуб: Тржиште рада	38	107	40	80	82	57	41	94	26	54↘
9. стуб: Финансијски систем	102	80	73	66	83	86	61	63	44	82↘
10. стуб: Величина тржишта	111	101	64	48	109	41	82	78	134	74↗
Подиндекс: ЕКОСИСТЕМ ИНОВАЦИЈА										
11. стуб: Динамика пословања	63	117	61	83	65	72	26	101	50	54↗
12. стуб: Способност за иновирање	110	117	48	41	97	55	28	73	69	59↘

Извор: WEF – The Global Competitiveness Report 2019.

• Кретање глобалне конкурентности у Србији

Највећи раст остварен је унутар **стуба 11 – Динамика пословања** (+2,2 поена), пре свега захваљујући елементу стуба који се односи на ниво предузетничке културе, а где је дошло до напретка за око 4,2 поена у односу на прошлу годину. Овакав раст допринео је побољшању ранга овог стуба на светској лествици за пет позиција.

Расту у оквиру **стуба 9 - Финансијски систем** за 1,5 поена, у односу на 2018. годину, допринела су оба његова елемента (подстуба), који се односе на Дубину и Стабилност система, а где су постигнути бољи резултати у односу на прошлу годину (у просеку за 4,9 поена више). Међутим, услед напретка осталих економија, стуб Финансијски систем бележи пад од три места на светској ранг-листи. Напредак вредности индикатора је остварен и на нивоу стуба **10 – Величина тржишта** (+1,1 поен), као и побољшање ранга за једно место, при чему се овај стуб базира на вредности два индикатора: увоз исказан у процентима БДП-а и БДП према паритету куповне моћи у међународним доларима по базним ценама из 2011. године.

Вредност индекса на нивоу **стуба 1 - Институције**²¹ повећана је за 0,9 поена, у односу на 2018. годину, захваљујући, пре свега, расту вредности индекса социјалног капитала (+4,3 поена) који се преузима из базе Легатум Индекс напретка²², као и смањењу броја убиства на хиљаду становника у поређењу са осталим земљама,

Незнатан напредак забележен је и на нивоу стубова **2 - Инфраструктура** (+0,8), **6 - Вештине** (+0,7), **8 - Тржиште рада** (+0,6), као и **12 - Способност за иновирање** (+0,5), док је вредност индикатора на нивоу стуба **4 - Макроекономска стабилност** задржана на нивоу из претходне године.

²¹ Стуб Институције у најновијем извештају укључује нови подстуб – Оријентисаност власти ка будућности. У прошлогодишњем извештају ова димензија је била укључена преко једног индикатора, док се сада јавља као засебни елемент овог стуба и његову вредност одређује седам индикатора који се једним делом добијају на основу одговора из анкете привредника, а делом из међународних упоредивих база.

²² Легатум индекс напретка мери ниво друштва, кохезије и укључености, друштвене и породичне повезаности, политичког ангажовања и поверења у институције Legatum Institute, The Legatum Prosperity Index 2018 (<http://www.prosperity.com/about/resources>).

14. Међународна конкурентност Србије

С друге стране, у оквиру стуба **3 - Усвајање ИКТ**, дошло је до највећег назадовања (-4,3 поена), што се одразило на пад ранга за чак 17 места. Овакав пласман последица је смањења броја претплатника мобилне телефоније, као и претплатника фиксног широкопојасног интернета, док је повећање учешћа корисника интернета минимално ублажило пад претходне две категорије. Значајно смањење уочено је и у оквиру стуба **5 - Здравство** (-2,5 поена), што се одразило на пад ранга за девет места. Највећи утицај на такав пласман имало је смањење очекиваних година здравог живота новорођенчади за 10 месеци у односу на претходну годину. Пад вредности индикатора забележио је и стуб **7 - Тржиште добара** (-1,9 поена), као резултат лошијих оцена испитаника које се односе на питања из анкете о корпоративној доминацији од стране неколико предузећа, конкуренцији на тржишту професионалних, малопродајних и мрежних услуга, као и питање о степену комплексности система царинских тарифа.

14.2. Услови (лакоћа) пословања (*Doing Business Report 2020, World Bank*)

Doing bussines је годишњи извештај Светске банке који даје оцену и омогућава поређење услова пословања у 190 економија (земаља) света, чиме постаје битан алат за инвеститоре и доносиоце одлука. *Doing bussines* се бави квалитетом и применом регулаторног оквира у 10 кључних области пословања: Отпочињање пословања, Добијање грађевинске дозволе, Добијање прикључка за електричну енергију, Упис права својине, Добијање кредита, Заштита мањинских акционара, Плаћање пореза, Прекогранична трговина, Извршење уговора и Решавање несолвентности (стечаја). Методологија *Doing Business* посматра домаћа мала и средња привредна друштва и врши мерење лакоће пословања кроз сагледавање прописа и њихове примене у пракси. Укупан пласман сваке државе се добија на основу просека удаљености у свих десет области и приказује се збирним индикатором **Услови пословања (енгл. *Ease of Doing Business* - EDB)**. Подаци се односе на постигнута решења у текућој, а која ће важити у наредној години. Одржива конкурентност у области услова пословања непосредни је фактор приближавања Србије листи економски развијених земаља.

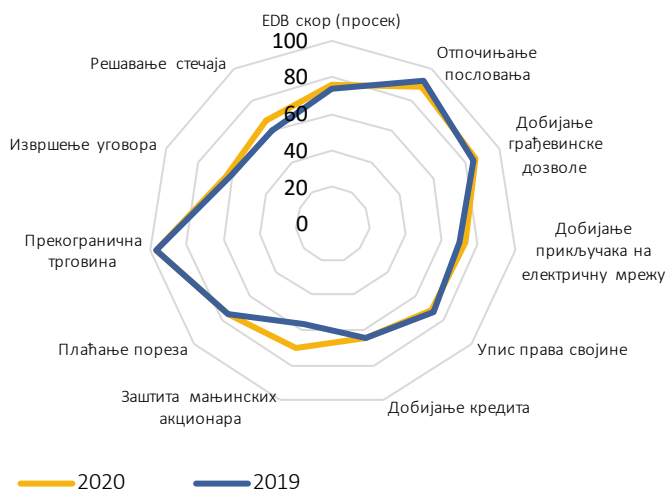
Заједничка радна група за унапређење позиције Републике Србије на ранг-листи Светске банке о условима пословања, *Doing Business*, основана је 2014. године, са задатком да дефинише конкретне мере за унапређење пословног окружења у Србији.

У најновијем Извештају Светске банке *Doing business 2020*, Србија је, према **збирном индикатору - Услови пословања**²³ (тј. *Ease of Doing Business* - EDB), заузела 44. позицију на ранг-листи од 190 земаља, чиме је остварила напредак за четири места у односу на претходну годину (48. позиција у 2019. години). Србија се налази у групи од 42 економије које су напредовале у три или више области. Наиме, од укупно 10 области које су показатељи услова пословања, Србија је остварила напредак у шест, при чему се то није одразило на бољи пласман тих области, услед истовременог напретка и осталих земаља.

²³ Пласман по областима (индикаторима) сагледава се заједно са информацијом колико је држава удаљена од најбољег замишљеног модела у одређеној области. Таква удаљеност у некој области у извештају *Doing Business* назива се *Ease of Doing Business* (EDB), (0-100). Укупан пласман сваке државе се добија на основу просека удаљености у свих десет области. Напредак на *Doing Bussines* листи значи да су закони који уређују пословни амбијент постали квалитетнији и да се ефикасније спроводе, што погодује развоју домаће привреде и страним инвестицијама.

14. Међународна конкурентност Србије

Графикон 14.1. Вредност EDB индикатора у Србији²⁴

Извор: *Doing Business Report 2020*, World Bank, обрада РЗС.

Табела 14.2. Услови пословања по областима у Србији

Ранг	Индикатор	EDB ¹	
		EDB резултат	ДБ ранг (позиција на ранг листи)
	EDB скор (просек)	75,7	44
1	Прекогранична трговина	96,6	23
2	Отпочињање пословања	89,3	73
3	Добијање грађевинске дозволе	85,3	9
4	Плаћање пореза	75,3	85
5	Упис права својине	73,2	58
6	Добијање прикључка на електричну енергију	71,8	94
7	Добијање кредита	70,0	67
8	Извршење уговора	67,0	65
9	Решавање стечаја	65,0	41
10	Заштита мањинских акционара	63,1	37

¹Ease of Doing Business (EDB).

Услови пословања у Србији – кретање према областима

У поређењу са земљама региона, Србија је рангирана испред БиХ (90. место), Албаније (82), Румуније (55), Мађарске (52), Хрватске (51) и Црне Горе (50), док су боље пласиране Словенија (37) и Северна Македонија (17). Највећи пад, у односу на претходну годину, за чак 19 места, бележи Албанија (са 63. на 82).

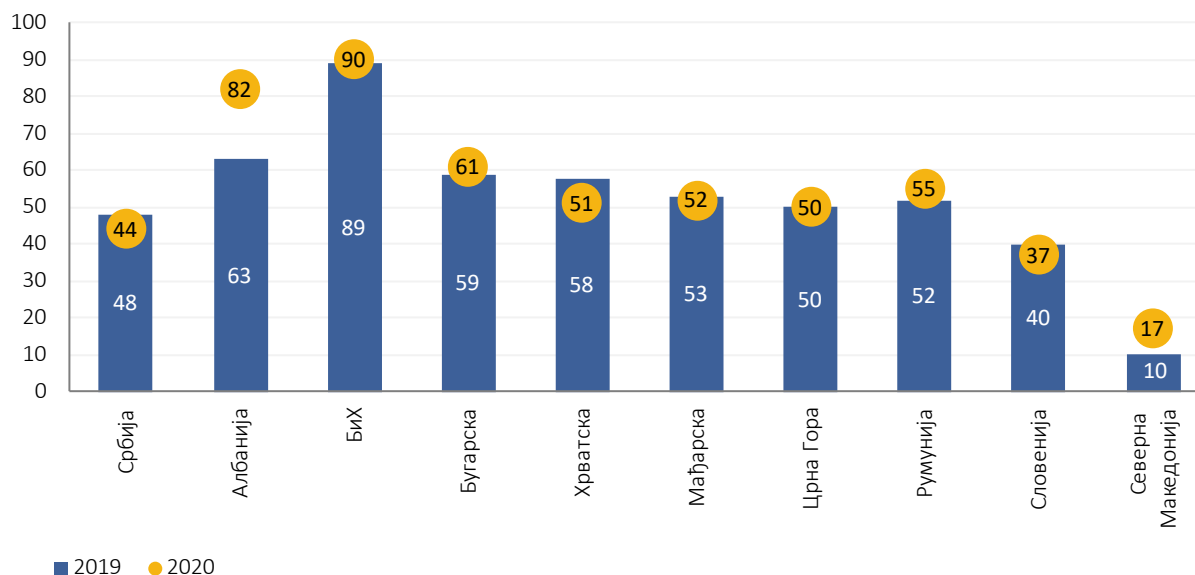
- Србија је најконкурентнија у области **Добијање грађевинских дозвола**, где се као 9. рангирана сврстала у ред водећих земаља света и истовремено достигла највиши ранг у односу на пласмане ранијих година, као и пласмане земаља у региону. Побољшању ранга у овој области за два места у односу на претходни извештај допринело је смањење трошкова процедура за 18%, будући да је изменама Закона о републичким административним таксама, такса за добијање локацијских услова скоро преполовљена.
- Највећи напредак је забележен у области **Заштита мањинских акционара**, и то за чак 46 места у односу на претходни извештај (са 83. на 37. место). Овакав пласман се може приписати, пре свега, изменама Закона о привредним друштвима, којима су унапређени транспарентност, контрола и приступ мањинских власника битним информацијама о пословању предузећа.
- И поред напретка од 10 места у односу на претходну годину, Србија и даље бележи најнеповољнији ранг у области **Добијање прикључка за електричну енергију** (94. позиција). Побољшана је поузданост напајања електричном енергијом, међутим за прикључење на електромеру неминовно је радити на примени новог концепта који подразумева мањи број процедура за добијање прикључка у односу на пет колико је сада потребно.

²⁴ Скала радар графикона дефинисана је у интервалу од 0-100 у складу са вредностима EDB индикатора. Најновији годишњи исходи (ЕДБ 2020) упоређени су са претходним годишњим исходима (ЕДБ 2019). Развој удаљен од центра одражава побољшање EDB индикатора, а приближавање центру представља погоршање.

14. Међународна конкурентност Србије

- У категорији **Решавање стечаја**, Србија бележи напредак за осам места захваљујући изменама Закона о стечају, којима је дато право повериоцима да учествују у избору стечајног управника, унапређена транспарентност у поступцима и постављени критеријуми за одређивање висине предујма, чиме је обезбеђена предвидљивост трошкова на почетку поступка.
- У областима **Прекогранична трговина** и **Извршење уговора** Србија је задржала прошлогодишње позиције на *Doing business* листи (23. и 65. позиција респективно).
- Упркос смањењу трошкова **уписа права својине** и унапређењу транспарентности у раду катастра, Србија је забележила назадовање за три места у овој области, јер, према критеријумима Светске банке, привреда још увек није довољно растеређена потребе одласка на шалтер катастра.
- И поред позитивне оцене од стране Светске банке по питању напретка у погледу брзине повраћаја ПДВ-а, изостало је признање за увођење електронске пријаве, плаћање пореза и фирмарине, што се одразило на пад од шест места у категорији **Плаћање пореза** (са 79. на 85. место).
- Назадовање Србије од седам места (са 60. на 67. место) у категорији **Добијање кредита** у вези је са изменама Закона о заложном праву, које су донете након завршетка оцењивања Светске банке и самим тим нису узете у обзир при састављању *Doing Business* ранг-листе 2020.
- Највеће назадовање Србија бележи у домену **отпочињања пословања**, и то пад за 33 позиције у односу на извештај 2019, што се може приписати начину на који је уведена нова процедура за спречавање прања новца (евиденција стварних власника).

Графикон 14.2. Поређење позиције Србије са земљама региона према условима (лакоћи) пословања

14. Међународна конкурентност Србије

14.3. Институционалне реформе (*Transition Report 2019–2020, European Bank for Reconstruction and Development – EBRD*)

Европска банка за обнову и развој (енгл. European Bank for Reconstruction and Development – EBRD) од 1994. анализира и сумира напредак у структурним и институционалним реформама и побољшању макроекономских перформанси транзиционих земаља. Сваке године EBRD Извештај о транзицији (енгл. Transition Report) приказује нумеричке оцене или транзиционе индикаторе којима се мере постигнути резултати, који показују колико је свака земља напредовала ка стандардима функционисања тржишне економије, као и позицију сваке земље на транзиционом путу. Од прошлогодишњег Извештаја EBRD оцењује напредак економија у транзицији према шест критеријума – степен економске конкурентности, квалитет управљања, еколошка оријентисаност („зелена економија“), инклузивност, отпорност и интегрисаност. Према оцени Европске банке ови квалитети су одраз економије која је у стању да се суочи са свакодневним изазовима.

Најновији Извештај о транзицији 2019–2020. (енгл. *Transition Report 2019–2020*) под називом „Боље управљање, успешније економије“ посвећен је области управљања, која обухвата све аспекте власти, одлучивања и одговорности, у оквиру институција које успостављају правила игре у друштву. Извештај је усмерен на трендове управљања на нивоу државе, региона, општина и предузећа.

Региони у којима је EBRD ангажован, укључујући Западни Балкан, ушли су у деведесете са много слабијим управљањем од оног у напредним тржишним економијама. Иако су побољшања на нивоу управљања која су те државе постигле током последње две деценије била већа од оних која су виђена у другим економијама са упоредивим нивоима дохотка, „јаз у управљању“, у односу на напредне економије, и даље је значајан. Извештај показује да би сужавање овог јаза значајно подстакло раст на свим нивоима.

EBRD је 2016. развио нови приступ за праћење напретка у транзицији²⁵, који обухвата **шест аспеката квалитета одрживе тржишне економије**. Концепт транзиције према EBRD наглашава важност доброг управљања као једног од шест кључних квалитета добро делујуће тржишне економије, поред сагледавања да ли су економије конкурентне, зелене (еколошки приступ), инклузивне, отпорне и интегрисане.

²⁵ Нова методологија се не темељи на структурним или секторским показатељима, већ на показатељима квалитета одрживости тржишне економије. Сходно томе, одрживу тржишну економију карактерише шест квалитета: конкурентност, добро управљање, зелена економија, инклузивност, отпорност и интегрисаност. Напредак у свакој од шест категорија мери се скупом сложених индекса који чине тзв. „процену транзиционих квалитета“ (*assessment of transition qualities* [ATQ] scores). Резултат ATQ мери успешност сваке економије у односу на резултате напредних економија, као и економија унутар региона EBRD, и креће се у распону од 1 до 10, при чему максималних 10 означава потпуно одрживу тржишну економију. Детаљније о методологији: <https://2019.tr-ebrd.com/reform/>.

14. Међународна конкурентност Србије

EBRD критеријуми мерења квалитета одрживе тржишне економије

Конкурентност	Добро управљање	Еколошка оријентисаност	Инклузивност	Отпорност	Интегрисаност
- Тржишне структуре које подржавају конкуренцију и бизнис стандарде - Способност предузећа да стварају за додатну вредност и иновације	- Национални ниво управљања (оцена квалитета јавне управе, контрола корупције и владавине права) - Корпоративни ниво управљања	- Ублажавање и адаптација на климатске промене - Прилагођавање климатским променама - Друге области заштите животне средине (загађење ваздуха, генерисање отпада, биодиверзитет)	- Родна равноправност - Регионалне разлике - Могућности за младе	- Финансијска стабилност (банкарски сектор, перформансе берзе) - Отпорност енергетског сектора (домаће и прекогранична повезивања, законска регулатива у области електричне енергије и гаса)	- Отвореност за спољну трговину, инвестиције и финансије - Домаћа и прекогранична инфраструктура

Земље у транзицији, у просеку, највише се суочавају са проблемом конкурентности (5,11) и квалитетом управљања (5,47), а нешто су боље у сегменту инклузивности (5,69) и отпорности (5,99).

Најближе одрживој тржишној економији су земље Средње Европе и Балтика са просечном вредношћу показатеља квалитета одрживе тржишне економије од 6,92 (посебно Естонија, Летонија и Словенија), док су најудаљеније земље Средње Азије (4,50). Србија је, са просечном вредношћу од 5,78, далеко од лидера земаља у транзицији Естоније (7,60), али, на нивоу просека земаља Југоисточне Европе, и изнад нивоа земаља кандидата за чланство у ЕУ (5,58). Слично као и код осталих земаља у транзицији, и у Србији су најслабије тачке квалитет управљања и конкурентност.

Табела 14.3. Вредност EBRD транзиционих индикатора одабраних земаља, 2019.

	Конкурентност	Добро управљање	Еколошка оријентисаност (Зелена економија)	Инклузивност	Отпорност	Интегрисаност	Просек
Чланице ЕУ	6,33	6,21	6,47	6,53	7,46	6,86	6,64
Хрватска	5,64	5,97	6,38	6,39	7,47	6,54	6,40
Бугарска	5,71	5,79	6,04	6,24	6,91	6,85	6,26
Мађарска	6,36	6,01	6,27	6,65	7,15	6,84	6,55
Румунија	6,01	6,04	6,14	5,74	7,11	6,75	6,30
Пољска	6,76	6,82	6,52	6,81	7,86	6,81	6,93
Словачка	6,76	6,21	6,87	6,54	7,97	7,10	6,91
Словенија	7,09	6,65	7,08	7,35	7,73	7,14	7,17
Кандидати за ЕУ	5,34	5,50	5,22	5,64	6,06	5,72	5,58
Албанија	5,14	5,11	4,49	5,31	5,22	5,66	5,16
Црна Гора	5,44	6,11	5,41	5,98	6,44	6,15	5,92
Северна Македонија	6,02	5,57	5,16	5,90	5,93	5,75	5,72
Турска	5,42	6,18	5,28	5,01	7,02	5,70	5,77
Србија	5,36	5,52	5,79	6,16	5,86	5,99	5,78
БиХ	4,68	4,53	5,20	5,48	5,91	5,08	5,15

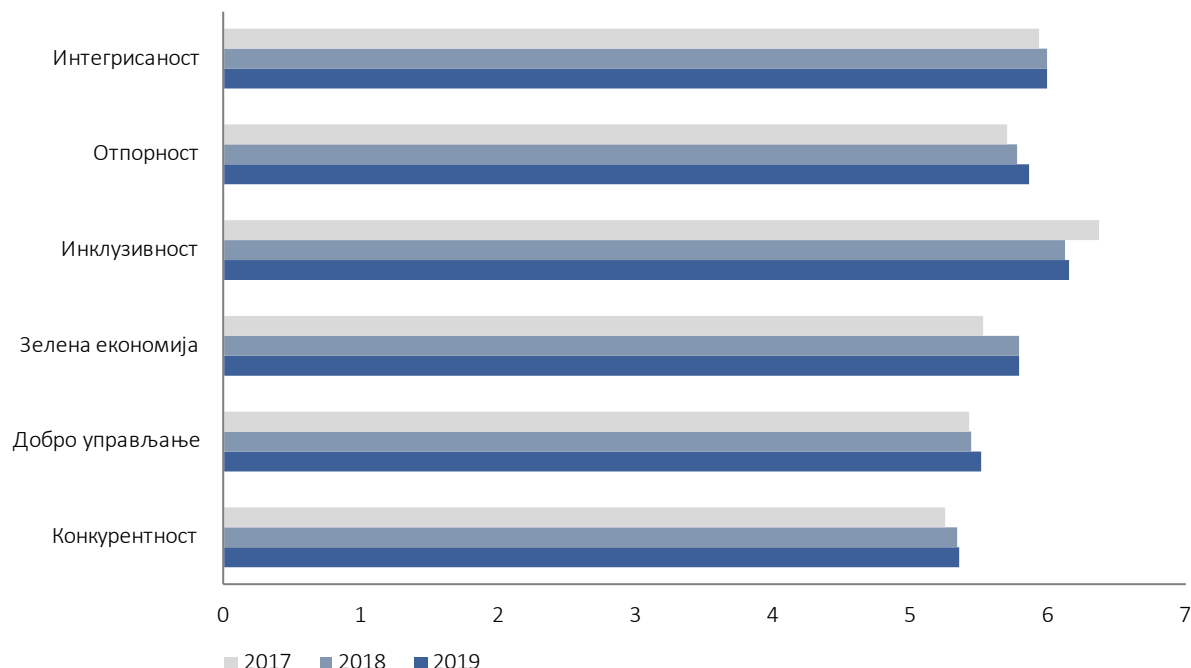
Извор: EBRD Transition report 2019–2020.

14. Међународна конкурентност Србије

Србија је у 2019. години, у односу на 2017, када се почело са применом нове методологије, благо поправила укупну просечну оцену за напредак у транзицији, са 5,70 на 5,78, и то највише у области „зелене економије“ (са 5,53 на 5,79), упркос бројним изазовима са којима се Србија мора суочити по питању екологије у наредном периоду.

Унапређење конкурентске позиције Србије на транзиционом путу, може се приписати и побољшању пословне климе, што је резултирало напредком на Doing Business листи.

Графикон 14.3. Кретање транзиционих индикатора EBRD у Србији

Према налазима извештаја, у последњој деценији није дошло до битног побољшања управљања у земљама EBRD, што се одражава на економски раст и задовољство животом (задовољство животом у Србији износи 5 на скали од 1 до 10). Побољшање **управљања** донело би додатних 1% економског раста годишње у Србији.

Србија је у том смислу направила важан корак креирањем агенде реформе управљања, посебно када је реч о корпоративном управљању, нарочито у државним предузећима. Такође, имајући у виду да економски раст може да се оствари само уколико је **инклузиван**, овај аспект квалитета одрживе тржишне економије од изузетног је значаја у смислу укључивања жена, младих талената и сл., као и јачања родне равноправности на радном месту. Препреке са којима се Србија суочава укључују неадекватну образовну структуру радне снаге и недостатак компетенција за рад. Као најбољи начин за превазилажење овог проблема, предлаже се укључивање приватног сектора у креирање образовних програма и извештавање образовних институција о установљеним потребама за одговарајућим кадровима. Србија је постигла изванредан напредак у реформама квалификационог оквира. Након усвајања Закона о националном оквиру квалификација Србије (НОКС) у априлу 2018, основала је наменску Агенцију за квалификације, Савет за НОКС и Секторска већа, која ће допринети развоју социјалног партнерства на националном нивоу и повезати образовање и тржиште рада. Наглашен је и проблем „одлива мозгова“, који би се, према закључцима из Извештаја, могао превазићи побољшањем управљања у компанијама и институцијама, што подразумева постављање јаснијих правила и већа улагања у иновације, чиме би се смањила вероватноћа одлива кадрова у иностранство.

У контексту сагледавања економске **интеграције**, велики број земаља, а међу њима и Србија, усвојиле су мере чији је циљ смањење баријера за прекограничну трговину и побољшање ваздушне повезаности.

14. Међународна конкурентност Србије

Анализа реформских искустава успешних економија показује да транзициони резултати зависе како од брзине спроведених реформи, тако и од стартне позиције. Генерално, привредни раст је био већи у оним транзиционим економијама код којих су реформе биле брже од оних са стратегијом постепеног развоја. Структурне реформе и институционално уређење од кључног су значаја за привлачење страних директних инвестиција и достизање прихода на нивоу напредних привреда. Закључак EBRD-а је да су земље у којима је била ангажована и поред скромног напретка наставиле да спроводе структурне реформе и да су позитивни помаци евидентни.

Поред поређења транзиционих индикатора, Извештај пружа и преглед макроекономских перформанси земаља EBRD региона. EBRD предвиђа привредни раст Србије од 3,2% у 2019, док се у 2020. очекује раст од 3,5%. Након прошлогодишњег привредног раста од 4,4%, уследило је успоравање услед посустајања раста у земљама ЕУ, као главним извозним дестинацијама Србије, а пре свега Немачке као највећег трговинског партнера Србије. Нижи привредни раст одражава и стагнацију у пољопривредном сектору, као и пад индустријске производње. У Србији су забележене позитивне промене у области јавних финансија, при чему је буџетски дефицит из 2015. и 2016. прерастао у суфицит у периоду након тога и смањен је јавни дуг. Извештај наглашава значај развоја индустрије као фактора привредног раста Србије, посебно ако се имају у виду технолошке промене са којима се овај сектор суочава.

У извештају EBRD о транзицији наводи се да је Србија побољшала квалитет институција брже од осталих економија са упоредивим нивоима прихода, али јаз у односу на економски напредне земље остаје и даље велики. Похваљују се позитивне промене у јавним финансијама и даје препорука да се спроведе реформа и професионализација јавне управе.

Табела 14.4. Преглед макроекономских перформанси Србије

	2015	2016	2017	2018	2019 est.
Раст БДП-а	1,8	3,3	2,0	4,4	3,2
Инфлација (просечна)	1,9	1,2	3,0	2,0	2,0
Консолидовани фискални резултат (% БДП-а)	-3,5	-1,2	1,1	0,6	-0,5
Стање текућег рачуна (% БДП-а)	-3,5	-2,9	-5,2	-5,2	-5,5
Нето СДИ (% БДП-а)	5,1	5,2	6,2	7,5	6,1
Спољни дуг (% БДП-а)	73,5	72,1	65,3	62,7	-
Девизне резерве (% БДП-а)	29,1	27,8	25,4	26,3	-

Извор: EBRD Transition report 2019–2020.

Према EBRD, кључни приоритети за бржи раст српске привреде су већа јавна улагања, борба против корупције и смањење бирократије, односно тежња ка ефикасној јавној управи. У складу с тим, реформа јавне управе је један од приоритета. Планиране реформске мере, укључујући увођење новог система плата у јавном сектору, као и професионализација и деполитизација јавне управе, више пута су пролонгиране, што упућује на њихово спровођење без даљег одлагања.

Појам, методи прогнозирања и пракса РЗС-а

Прогноза је став о будућем догађају. Изражена стохастичност економских података главни је проблем са којим се суочавају успешна економска предвиђања. Прогнозирање је једно од најважнијих, финалних етапа анализе временских серија података анализираних варијабли, које следи тек након етапе оцене модела и провере његове адекватности. Процес извођења успешне економске прогнозе подразумева: прецизно дефинисање појаве која је предмет прогнозе, дефинисање фактора који имају значајан утицај на варијаблу у питању, примена адекватног метода прогнозирања и максимално могуће смањивање нерегуларних утицаја на посматрану варијаблу у будућности. Основни методи прогнозе у економији могу се сврстати у следећих неколико група²⁶:

- **„Експертска процена“** је искуствено правило (*rules of thumb*) на бази субјективне, интуитивне процене (тзв. *delphy metod*).
- **Метод екстраполације** се базира на апсолутном наставку тренутних тенденција. Стога, има смисла само док започете тенденције из прошлости још увек трају, јер се могу променити у сваком тренутку које овај метод не може да предвиди.
- **Водећи индикатори** се базирају на појавама које временски предњаче у свом кретању појави која се прогнозира. Примена ове методе има смисла само ако се утврди одређен сет варијабли (у групи или појединачно) које имају стабилна водећа својства и мале стандардне грешке у доцњама током времена у односу на кретање ендogene варијабле. У противном, може указати на „лажне сигнале“ и одсуство детекције цикличног преокрета.
- **Модел временских серија** базирају се на униформном квалитету информација ауторегресионих процеса (AR), процеса покретних просека (MA) и мешовитих (ауторегресионих покретних просека ARMA и ARIMA) процеса, које временске серије као стохастичне променљиве имају током времена, дајући већи пондер у прогнози за наредни период „свежијим подацима“. Деле се на моделе стационарних (ARMA) и нестационарних временских серија (ARIMA).
- **Пословна очекивања** базирају се на редовним месечним анкетама привредника и потрошача о њиховим очекивањима у погледу наредног периода. Овај метод има смисла не само ако је узорак довољно репрезентативан, већ и ако је величина узорка довољно велика и стабилна током времена, као и да укупни резултат очекивања буде током дужег периода потврђен од стране појаве која је предмет прогнозе.
- **Економетријски модели** представљају релације између описујућих (егзогених) варијабли и зависне (ендогене варијабле). Главни циљ је утврђивање што већег износа описаног укупног варијабилитета зависне варијабле преко описујућих варијабли, оцену њихових коефицијента међузависности, као и постизање стабилних параметара модела и грешке одступања (резидуала), што у коначном исходишту треба да се одрази и на квалитетнију прогнозу. Економетријски модели се традиционално сматрају једним од најбољих метода за прогнозу. Главни недостатак је, према Лукасовој критици, одсуство прилагођавања у условима структурних промена у привреди, када се оцењени коефицијенти модела могу драстично променити. Могу се градити као појединачни или у групи као структурни економетријски модели.

²⁶ David.F.Hendry, Neil R. Ericsson, "Understanding Economic Forecasts", The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England 2001.

Група за дисеминацију и односе са јавношћу
Тел.: 011/24-01-284
Имејл: stat@stat.gov.rs

Библиотека
Тел.: 011/24-12-922, лок. 251
Имејл: biblioteka@stat.gov.rs

Број страна: 86
Тираж: 40

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

311

ТРЕНДОВИ / Републички завод за статистику ; одговара
Миладин Ковачевић. - 2004 (март)- . - Београд : Републички
завод за статистику, 2004- (Београд : Републички завод
за статистику). - 27 cm

Тромесечно. - Је nastavak: Ekonomski trend = ISSN 0354-1401
ISSN 1820-1148 = Трендови - Република Србија. Републички
завод за Статистику
COBISS.SR-ID 114642700

Трендови 2019 - III квартал

